

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Salamatou ZAKARI WINDI

ARAP BAHARI SÜRECİNİN NİJER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Salamatou ZAKARI WINDI

ARAP BAHARI SÜRECİNİN NİJER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Salamatou ZAKARI WINDI'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye :Doç. Dr. Hayri ÇAPRAZ (İmza)

Üye (Danışmanı) :Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK (İmza)

Üye :Yrd. Doç. Dr. Ramazan İZOL (İmza)

Tez Başlığı: Arap Baharı Sürecinin Nijer Üzerindeki Etkileri

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13/03/2017

Mezuniyet Tarihi : 23/03/2017

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Arap Baharı Sürecinin Nijer Üzerindeki Etkileri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

...../03/2017

Salamatou ZAKARI WINDI

İmza

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
HARİTALAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	x
SUMMARY	xii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARININ NİJER KUZEY SINIRINA ETKİSİ: TUNUS-LİBYA OLAYLARI

1.1	Arap Baharının Tunus'ta Ortaya Çıkışı ve Ülkeye Olan Etkileri.....	4
1.1.1	Siyasi Etkileri.....	4
1.1.2	Sosyo-Kültürel Etkileri.....	7
1.1.3	Ekonomik Etkileri.....	9
1.1.4	Güvenlik Üzerindeki Etkileri.....	13
1.2	Arap Baharı'nın Libya'ya Sirayeti ve Ülkeye Olan Etkileri.....	14
1.2.1	Siyasi Etkileri.....	14
1.2.2	Sosyo-Kültürel Etkileri.....	18
1.2.3	Ekonomik Etkileri.....	23
1.2.4	Güvenlik Üzerindeki Etkileri.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

MALİ VE NİJERYA MERKEZLİ GÜVENLİK SORUNLARININ NİJER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1	Mali'de Güvenlik Sorunları ve Etkileri.....	32
2.1.1	Terör Örgütleri ve Faaliyetleri.....	34
2.1.1.1	İslami Mağrip El-Kaide Örgütü.....	34
2.1.1.2	Batı Afrika Birlik ve Cihat Harekâtı.....	40
2.1.1.3	Ansar-Dine Örgütü.....	43
2.1.2	Radikal Hareketler ve Faaliyetleri.....	44

2.1.2.1 Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi.....	44
2.2 Nijerya’da Güvenlik Sorunları ve Etkileri.....	48
2.2.1 Boko Haram Terör Örgütü.....	48
2.3 Mali ve Nijerya’daki Güvenlik Sorunlarının Nijer’e Olan Etkileri.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI’NIN NİJER ÜZERİNDEKİ DOĞRUDAN ETKİLERİ

3.1 Arap Baharı’nın Nijer Üzerindeki Etkileri.....	60
3.1.1 Siyasi Etkileri.....	60
3.1.2 Sosyo-Kültürel Etkileri.....	63
3.1.3 Ekonomik Etkileri.....	70
3.1.4 Güvenlik Üzerindeki Etkileri.....	77
SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA.....	88
ÖZGEÇMİŞ.....	110

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1	2011-2016Tunus 2012-2016 Yılları Arası Ekonomik Gelişimi.....	12
Tablo 1.2	2011-2016 Tunus'un Kaynakları ve Harcamalarının Analizi.....	13
Tablo 1.3	Libya'nın NATO'ya Müdahalesi.....	17
Tablo 1.4	Libya'dan Komşu Ülkelere Geçen Mülteciler. (Humanitarian presence in Libya as well as numbers of people crossing into neighbouring countries. CREDIT: ReliefWeb).....	21
Tablo 1.5	2016 Yılında Göçmenler ve Geri Dönerler.....	22
Tablo 1.6	Libya'ya Savaş Sonrası Geri dönerlerin Coğrafi Dağılımı.....	23
Tablo 1.7	Libya'nın Yer Altı Zenginlikleri.....	24
Tablo 1.8	Libya Petrol Arzı.....	26
Tablo 1.9	Arap Baharı Öncesi ve Sonrası Libya Petrol Arzı.....	27
Tablo 2.1	Mali Cumhuriyetinde Bulunan Yer Altı Zenginlikleri.....	33
Tablo 2.2	Mali Cumhuriyetinde Terör Örgütleri Tarafından Kontrol Altında Tutulan Bölgeler.....	34
Tablo 2.3	İslami Mağrip El-Kaide Örgüt Yapısı.....	37
Tablo 2.4	Kuzey Afrika ve Sahel Bölgesinde Terörizmin Yaşandığı Alanlar.....	38
Tablo 2.5	Minusma'nın Farklı Ülkelerdeki Askeri Üsleri.....	43
Tablo 2.6	2010-2015 Yılları Arasında Boko Haram'ın Gerçekleştirdiği Saldırıları.....	54
Tablo 2.7	Boko Haram'ın 2015-2016 Arasında Gerçekleştirdiği Saldırıları.....	55
Tablo 3.1	Uyuşturucu Trafikinin Güzergâhları.....	62
Tablo 3.2	Nijer'in Etnik Ve Dini Nüfus Dağılım Tablosu.....	64
Tablo 3.3	2006-2016 Yılları Arasındaki Nijer Nüfusu.....	65
Tablo 3.4	Çad Gölü Havzasının Bulunduğu Alan.....	66
Tablo 3.5	Mali'den Komşu Ülkelere Geçen Mülteciler.....	67
Tablo 3.6	Diffa Şehrinde Bulunan Mültecilerin Yaş Oranı.....	68
Tablo 3.7	Nijer'in 2015 Yılındaki Genel Görünümü.....	70
Tablo 3.8	Batı Afrika'da Bulunan Yer altı Zenginlikleri.....	71
Tablo 3.9	Nijer'in İşsizlik Oranı.....	72
Tablo 3.10	Nijer'in 2014-2017 GSYİH'si.....	74

Tablo 3.11	Nijer'in Dış Borcu.....	75
Tablo 3.12	Nijer'in Sağlık Alanında Yaptığı Harcamalar.....	75
Tablo 3.13	Nijer'in Güvenlik Alanında Yaptığı Harcamalar.....	76
Tablo 3.14	Afrika ve Avrupa Arasında Yasadışı Göç Ana Yolları.....	77
Tablo 3.15	Üç Sıkıntılı Ülke Arasındaki Nijer.....	80
Tablo 3.16	Bölgedeki Silah Trafiği.....	83

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1	Azavad Haritası.....	46
Harita 3.1	Nijer'de Bulunan Yabancı Askeri Üsler.....	81

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFISMA	: African-led International Support Mission in Mali, (Mali'de Afrika liderliğindeki Uluslararası Destek Misyonu)
AQMI	: Al-Qaïda au Maghreb islamique, (İslami Mağrip El-Kaide Örgütü)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CEDEAO	: Communauté économique des Etats d'Afrique de l'Ouest, (Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu)
CEMOC	: Conseil d'État-major Opérationnel Conjoint, (Konsey Ortak Operasyonel Kadrosu)
CILSS	: Comité permanent Inter-Etats de Lutte Contre la Sécheresse dans le Sahel, (Sahelde Kuraklık Kontrolü İçin Sürekli Durum Komitesi)
CPCO	: Le Centre de Planification et de Conduite des Opérations, (Planlama Merkezi ve Sürüş Faaliyeti)
DKK	: Devrim Komuta Konseyi
DTM	: Displacement Tracking Matrix,(Matris Deplasman Yöntemi)
EİA	: Energy Information Administration,(Enerji Bilgileri İdaresi)
EUCAP	: l'Union européenne pour la sécurité et le développement dans le Sahel,(Sahel Güvenlik ve Kalkınma Avrupa Birliği programı)
FARS	: Force armées révolutionnaires du sahara, (Sahra Devrimci Silahlı Kuvvetleri)
FCFA	: Franc de la Communauté Financière Africaine, (Afrika Mali Topluluğu Frangı)
FDR	: Front démocratique du renouveau,(Demokratik Cephe Yenileme)
FMİ	: Fonds Monétaire International, (Uluslararası Para Fonu)
FLAA	: le Front de libération de l'Aïr et de l'Azawak, (Aïr ve Azavak Kurtuluş Cephesi)
ICRC	: International Committee of the Red Cross, (Uluslararası Kızılhaç Komitesi)
ISWA	: International Solid Waste Association,(Uluslararası Katı Atıklar Derneği)
İMEÖ	: İslami Mağrip El-Kaide Örgütü
IOM	: International Organization for Migration, (Uluslararası Göç Örgütü)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

LASU	: Libya arabe sociale union, (Libya Arap Sosyalist Birliği)
LIFG	: The Libyan İslamic Fighting Group, (Libya İslami Savaşı Grubu)
LİSG	: Libya İslami Savaş Grubu
MAS	: Ministere des Affaire sociales,(Sosyal İşler Bakanlığı)
MINUSMA	: Mission Multidimensionnelle Intégrée des Nations,(Birleşmiş Milletlerin Çok Boyutlu Entegre Misyonu)
MISMA	: Mission Internationale de Soutien au Mali,(Mali Uluslararası Destek Misyonu)
MNLA	: National Movement for the Liberation of Azawad, (Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi)
MUJAO	: The Movement for Unity and Jihad in West Africa,(Batı Afrika Birlik ve Cihat Harekâtı)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization, (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OCHA	: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs,(Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi)
PCAR	: Programme de cohérence et d'action régionales de l'Afrique de l'Ouest pour la stabilité et le développement des espaces saharo-sahéliens,(Sahra-Sahel alanların istikrarı ve gelişimi için Batı Afrika'da bölgesel uyum ve eylem programı)
SBA	: Small Business Administration,(Küçük İşletmeler İdaresi)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UEMOA	: l'Union économique et Monétaire Ouest Africaine, (Batı Afrika Para ve Ekonomik Birliği)
UFRA	: Union des forces de la resistance armées,(Silahlı Direnişin Birliği kuvvetleri)
UGTT	: Union Générale Tunisienne du Travail,(Tunus Genel İşçi Birliği)
UNHCR	: The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees,(Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SVSG	: Salafist Savaş ve Vaaz grubu

ÖZET

“Arap Baharı” ya da “Arap Halk Ayaklanmaları” 2010 yıllarda coğrafi ve insani unsurları nüfuzu altına alarak sınır aşan uluslararası ve jeopolitik sorunlar yumağını andıran bir tezahüre bürünmüştür. Halk isyanlarının giderek artması, ülke içi ve çevresinde yaşanan kanlı kaotik ortamın dalga dalga çoğalması telefisi güç gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Kargaşanın iç savaşları tetiklemesi, mezhepçiliğin derinleşerek şiddete bürünmesi, radikal İslamın güç kazanması, ülke içi ve dışı mülteci sorunlarının sınır aşan sorun haline gelmesi, terörün farklılaşarak ve büyük güçlerce kullanılarak ön plana çıkması, askeri müdahalelerin meydana gelmesi gibi çok yönlü sorunlar yumağına dönüşmüştür. 21. Asrın bu çok yönlü sarsıcı etkileri Sahel bölgesinde bulunan Nijer üzerinde de telafisi oldukça meşakkatli sorunlar meydana getirmiştir.

Nijer Cumhuriyeti Sahel bölgesinde etrafı Benin, Burkina Faso, Çad, Cezayir, Libya, Mali ve Nijerya ile çevrili Afrika jeopolitiği yönünden öneme haiz bir ülkedir. Hatırlanacağı üzere, Nijer’in kuzey sınır komşusu Libya’da ise iç savaş şubat 2011’de şiddetini uluslararası arenayı etkisi altına alarak göstermiştir. Diğer taraftan Nijer’in güney sınır komşusu Nijerya’da ise yasadışı silahlı bir örgüt olan Boko Haram’ın yıkıcı ve yıpratıcı faaliyetleri malumdur. Nijer’in Batı komşusu Mali Cumhuriyetinde de İslami Mağrip El-Kaide Örgütü, MUJAO, Ansar-Dine terör örgütleri ve MNLA gibi radikal terör grupları faaliyetlerini peyderpey sürdürmektedirler. Anlaşılacağı üzere Nijer, bu üç büyük tehlike arasında yer alan ve stratejisi bölge dengelerini etkileyebilecek nitelikte olan bir ülkedir.

Nitekim bu çalışma, Arap Baharının Nijer’e sınır komşu ülkeler üzerindeki sorunlar kaynaklı etkiler ile Nijer üzerindeki doğrudan siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik ve askeri etkileri mercek altına alınarak kaleme alınmıştır. Arap Baharı’nın Mali’de kriz ortamını tetiklemesi, Libya’daki güvensizlik sarmalının yayılması ve Nijerya’daki Boko Haram saldırılarının şiddetini arttırması gibi olumsuzlukların ortasında kendisini hazırlıksız bulan Nijer, bölgedeki jeopolitiği ve jeostratejisi nedeniyle dikkate alınması gereken bir ülkedir. Giderek artan nüfusuna dahi kaynak sağlamakta yetersiz kalan bu ülke, 2012’den bu zamana dek çok sayıda düzensiz mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Zira mültecilere kıt bütçeden ayrılan kaynaklar nedeniyle de ülke ekonomisi ve sosyo-kültürel altyapısı olumsuz ölçüde etkilenmektedir. Sınırları çöl ile

çevrili olan Nijer'in sınır kontrolünün sağlanmasının zorluğu nedeniyle sürekli mevcudiyetini koruyan eşkiyacılık faaliyetleri, silah ve uyuşturucu ticareti ya da göçmen sorunu ile karşılaştığı için güvenliğini ön plana alması gerektiğinin farkına varmıştır. Kişi başına düşen gelir ile dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Nijer güvenliğine tek başına kaynak sağlamanın zor olması nedeniyle bölgesel örgütlere (CILSS, G5 Sahel..) katılarak güç arayışı içerisine girmiştir. Aynı zamanda üstesinden gelemediği bu muazzam sorunlar karşısında uluslararası kurum ve garantörlerden de yardım talebinde bulunduğu tartışma götürmemektedir. Nitekim Nijer, içine düştüğü bu sorunlar yumağı sonucu topraklarında büyük güçlerin askeri üslerini kurmasına izin vererek güvenliğini sağlama konusunda somut adımlar atmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Güvenlik, Radikal Gruplar, Terör, Nijer, Nijerya, Mali

SUMMARY

THE EFFECTS OF THE ARAB SPRING ON THE REPUBLIC OF NIGER

"Arab Spring" or "Arab People's Uprisings" of the end of 2010 is the reflect of the international and geopolitical problems across the borders and influencing geographical and human factors. The increasing number of popular revolts, the wave of the bloody chaotic environment in and around the country has brought about the development of the power of the demoltion. The multifaceted problems such as the turmoil of civil war, the deepening of sectarianism and the violence of radical Islam, the power of radical Islam, the problems of internal and external refugees become transnational problems, the differentiation of terrorism and the use of Great Powers to the forefront and the military interventions have become a frenetic. These versatile traumatic effects of the 21st century brought about quite a bit of trouble to Niger, a country located in the Sahel region.

Located in the Sahel region, the Republic of Niger is a country with a reserve in terms of African geopolitics surrounded by Benin, Burkina Faso, Chad, Algeria, Libya, Mali and Nigeria. As it is well known, in February 2011 Libya, Niger's northern neighbor, has shown that the violence of civil war has an influence in the international arena. On the other hand, Niger's southern neighbor, Nigeria, is aware of the devastating and destructive activities of the illegal armed organization Boko Haram. In Niger's Western neighboring Mali Republic, terrorist groups such as the Islamic Maghreb Al Qaeda Organization, MUJAO, Ansar-Dine terrorist organizations and MNLA continue their activities. To be understood, Niger is a country that is among the three major dangers and whose strategy is capable of influencing regional balances.

As a matter of fact, this study was conducted by examining the effects of the Arab Spring on the problems of the neighboring countries on Niger and the direct political, socio-cultural, economic and military influences on Niger. Niger, which finds itself unprepared in the midst of the adversities such as the Arab Spring triggering the crisis in Mali, the spread of insecurity in Libya, and the increasing violence of Boko Haram attacks in Nigeria, is a country that should be taken into consideration due to geopolitics and geostrategy in the region. This country, which cannot provide enough resources even for its growing population, has hosted many irregular refugees from 2012 until this time. The resources allocated to the refugees from the meagre

budget have affected negatively the country's economy and socio-cultural infrastructure.

Surrounded by desert, Niger is aware of the need to take safety precautions because it is in constant evolution due to the difficulty to control the borders, and because it is dealing with arms and drug trade or the issue of the immigrant. With per capita income, Niger, one of the poorest countries in the world, has been looking for power by joining regional organizations (CILSS, G5 Sahel...) because it is difficult to get funds alone. At the same time, there is no debate from international institutions and guarantors in the face of such enormous problems that he can not get from his superiors. Indeed, Niger has begun to take concrete steps to ensure the safety of these troubled problems, allowing them to establish military bases of great forces in the nastiest lands.

Keywords: Arab Spring, Security, Radical Groups, Terror, Niger, Nigeria, Mali.

ÖNSÖZ

Afrika Kıtası dünyanın en yaşlı kıtası olmasına rağmen, sahip olduğu dinamik nüfusu ile de aynı zamanda genç nüfusu barındıran kıtasıdır. Malumumuz üzere yüzyıllar boyunca ismi sömürgecilik ile özdeşleşen bu çileli toprakların en büyük sorunu yoksulluktur. Yoksulluk kaynaklı sağlık, güvenlik, işsizlik, terör gibi en başta gelen sorunlar zamanla tabir-i caizse kıtanın kronikleşen hastalığına dönüşmüştür. 30 milyon km² jeopolitik değeri yüksek bu kadim topraklarda yer alan 54 ülkenin sadece birkaçı insani koşulları insanlarına sunabilmektedir. Büyük güçler gerek sömürgecilik yıllarında gerekse de Soğuk Savaş Dönemi'nde kıta insanları üzerinden hırslı ve ezici bir rekabet sürdürmüş, bu acımasız mücadele beraberinde kan ve gözyaşı sarmalına dönüşerek kıtayı daha da istikrarsızlaştırmış ve yoksullaştırmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan Yeni Dünya Düzeni'nde ise Afrika farklı yol ve yöntemlerle yeniden ilgi merkezi haline gelmiştir. Ekonomik gücü elinde bulunduranların kâr marjlarını biraz daha arttırabilmek uğruna ortaya koydukları politikalar Afrika'ya istikrar yerine güç kaybı yaşatmıştır. Özellikle ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik politikaları ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan etkiler kıtayı da keşmekeşlik girdabının içine almıştır. Nitekim Tunus'ta 17 Aralık 2010 tarihinde Muhammed Buazizi adlı üniversite mezunu bir seyyar satıcı gencin işsizlik neticesiyle yönetimi eleştirerek kendisini yakmasına bir tepki ile başlayan halk hareketleri dalga dalga yayılan iktidar karşıtı muhalif hareketlere dönüşmüştür. Bu protestolar, kısa bir zaman diliminde Afrika Kıtasının Kuzeyi ile Orta Doğu'da iç savaşa dönüşmüştür. Özellikle zengin fosil rezervleri ya da stratejisi yüksek coğrafyalarda uzun yıllar sürececek acımasız, kanlı ve kaotik bir ortam ortaya çıkarmıştır. Arap Baharı ismi verilen hareketlerin bulunduğu coğrafyalar ile bu bölgelere yakın ülkeler güvenlik sorunları başta olmak üzere birçok olumsuz gelişmelere maruz kalmışlardır. Zamanla yüzbinlerce insanın hayatını kaybettiği, milyonlarca insanın mülteci konumuna düştüğü yüzyılın en dramatik olgusu elbette Libya'nın güney komşusu Nijer'i de etkisi altına almıştır.

1.267.000 km² yüzölçümüne sahip olan Nijer Cumhuriyeti'nde yaklaşık 20 milyon insan yaşamaktadır. Topraklarının %60'ına yakını çöl ya da yarı çöl olan bu elverişsiz topraklarda Tuareg, Hausa, Djerma, Kanuri, Tubu, Arap, Gurmançe ya da Fulani gibi çok farklı etnik grup mevcuttur. Sahel Bölgesinin bu stratejik ülkesi, Libya ile Kuzey'den, Nijerya ile Güney'den, Mali ile Batı'dan Çad ile de Doğu'dan çevrilidir. Çad dışında diğer bölgeleri ile ciddi sınır güvenlik sorunlarının etkisi altındadır. Arap Baharı süreci ile bu sorunlar Nijer içinde çatışmaya

dönüşmemekle birlikte, dolaylı etkileri olumsuz ekonomisini daha da yıpratmış üstelik muazzam güvenlik sorunları ile karşı karşıya getirmiştir.

Arap Baharı'nın ve etkilerinin henüz devam ettiği günümüzde Afrika Kıtasının merkezinde yer alan Nijer Cumhuriyeti örneğinde araştırılması meselesinin bölgesel kulmamasından kaynaklanmıştır. Türkçe ya da Batı literatüründe konu ile ilgili yayımlanan eserin bulunmaması araştırmayı zor kılarsa da, öte yandan da özgünleştirmiştir. Çalışmayı etraflıca kaleme alabilmek için Fransızca, Türkçe ve İngilizce yazılan eserlerden istifade edildiği gibi, birincil kaynaklarla atıfta bulunmak için mümkün mertbe resmi belge raporlardan da faydalanılmıştır. Bu minvalde çalışmada çapraz okumalarla elde edilen bilgi ve verilerin karşılaştırılması suretiyle en doğru ve tutarlı bilgiye ulaşılma gayretine girilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın birinci bölümünde Arap Baharı'nın ortaya çıktığı Tunus mercek altına alınarak bu halk hareketlerinin ortaya çıkardığı siyasi, sosyo-kültürel, iktisadi ve güvenlik meseleler üzerinde durulmuştur. İsmi zikredilen bölümde, Arap Baharı'nın iç çatışmaya ve dış müdahaleye dönüştüğü Libya ele alınarak, Nijer Kuzey sınır güvenliğine olan etkileri incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü Sahel Bölgesinin iki önemli ülkesi Mali ve Nijerya merkezli sorunlara ve bu sorunların Nijer üzerindeki etkilerine ayrılmıştır. Özellikle Mali merkezli terör örgütlerinden İslami Mağrip El-Kaide, Batı Afrika Birlik ve Cihat Harekâtı, Ansar-Dine Örgütü ile radikal hareketlerden Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin faaliyetleri araştırılmıştır. Yine Nijerya merkezli terör örgütü Boko Haram'ın faaliyetleri ile Nijer'e olan etkilerine de yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Arap Baharı'nın Nijer üzerindeki doğrudan etkileri analiz edilmiştir. Bu etkiler kaleme alınırken meselenin daha iyi anlaşılması için siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik ve güvenlik unsurları ayrı ayrı incelenmiştir.

“Arap Baharı'nın Nijer Üzerindeki Etkileri” başlıklı bu tezin hazırlanma sürecinde tarafıma her türlü desteği sabırla sağlayan çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK'e ve yine araştırmama gösterdiği yardımdan ötürü arkadaşım Büşra MENGÜÇ ile eğitim hayatım boyunca kariyerim için emek veren Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde bulunan bütün hocalarıma müteşekkirim. Son olarak, bütün eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi destekte bulunan ailem ve özellikle Yakubu Sanusi YAHAYA'ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Salamatou ZAKARI WİNDİ

Antalya, 2017

GİRİŞ

Arap Baharı, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde 2010 yılında başladı ve mevcut rejimLeri değiştiren gelişmelere verilen isimdir. Bu devrimlerin bahar diye adlandırmasının nedeni Arap ülkelerinde yüzyıllardır süregelen diktatörel rejimlere karşı halkın isyan etmesidir. Tunus'ta başlayan ve ardından diğer pek çok Arap ülkesine yayılan halk hareketleri Ortadoğu'da tarihsel bir değişim ve dönüşüm dalgası başlatmıştır. İşsizliğe, yoksulluğa ve otoriter yönetimlere başkaldıran halklar bir dönemin sona ermesine ve yeni bir dönemin başlamasına öncülük etmişlerdir.¹

Genel bir bakış açısıyla Arap Ülkelerine yaklaşıldığında %60'lık bir kısmında dinamik genç bir nüfusun olduğu göze çarpar. Arap Baharının ilk başladığı ülke olan Tunus'ta ülke nüfusu oldukça genç olmasına rağmen mezun olan donanımlı gençlerin çoğu iş bulmakta sıkıntı yaşamaktadır. Aynı zamanda bu eğitimli gençler hem siyasi hem de ekonomik alanlardan mümkün mertebe uzak tutulmuşlardır. Eğitimli öfkeli işsiz gençlerle 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan Arap isyanı hızlıca diğer Arap ülkelerine yayılmış ve bu isyanlar sadece Arap ülkelerini değil Arap ülkelerine komşu olan ülkelere de sirayet etmiştir. Dolayısıyla Arap Baharı coğrafi ve insani unsurları nüfuzu altına alarak, sınır aşan bir nevi uluslararası ve jeopolitik sorunlar yumağını andıran bir tezahüre bürünmüştür. Gerilimin giderek artması üzerine, beşeri bilimciler ve diplomatlar konu üzerinde uzun ve etkili çalışmalarla değerlendirmelerde bulunarak analizlerini derinleştirmişlerdir.

Arap Baharı'nın dalga dalga yayılan niteliğinden ya da isyanlara yakın coğraflarda meskûn olan ülkeler üzerindeki yansımaları araştırmacıların ilgisine mazhar olmuştur. Nitekim bu çalışmada, Arap Baharının siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik ve askeri etkilere maruz kalan üstelik stratejik konumu öneme haiz Afrika ülkelerinden biri olan Nijer üzerindeki etkileri kaleme alınmaktadır. Bilindiği üzere, Sahel Bölgesi ciddi insani sorunlarla boğuşan ve ani afetlerden etkilenen bir alandır. Bu topraklarda kuraklık, yoksulluk, siyasal rejimlerin baskısı, insan kaçakçılığı ve terör faaliyetleri nedeniyle bölge son yıllarda oldukça yıpratılmıştır.

¹ Bilgin, 2014: 168.

Öte yandan, 2011'in Ekim ayında Libya lideri Muammer Kaddafi'nin halk tarafından mahkemesiz bir şekilde darp sonucu infaz edilmesiyle ortaya çıkan otorite boşluğundan dolayı Mali ve Nijer gibi komşu ülkeler'de olumsuz etkilenmiştir.²

Libya iç savaşı ve dolayısıyla kargaşa ortamını daha da derinleştiren faktörler arasında bilindiği üzere silahlar önemli bir yer teşkil etmektedir. Nitekim Arap Baharı sürecinde Libya'da yaşanan kanlı savaşta kullanılan silahlar bazı gruplarca Libya dışına rahatça çıkarılabılmış ve kaotik ortam hızlı bir şekilde yayılabilmektedir. Bu durum, Libya'nın güney komşusu Nijer üzerinde güvenlik tehdidi oluşturarak daha da artan istikrarsızlığa kapı aralamıştır. Yine, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, tarihi eser kaçakçılığı gibi terör faaliyetleri yanında düzensiz insan göçüne de neden olmaktadır. Anlaşılacağı üzere, Libya'daki Arap Baharı'nın Sahel Bölgesine etkileri oldukça olumsuz mahiyettedir. Dolayısıyla yoksul ve zayıf bir altyapıya sahip olan bu ülkelerde terör grupları daha kolay örgütlenmekte ve üyelerini de rahatlıkla arttırmaktadır.

Haliyle Tunus'ta başlayarak Libya'da kanlı bir iç savaşa dönüşen ve diğer ülkelere çığ gibi yayılan Arap Baharı Nijer üzerinde de birçok olumsuzluk beraberinde getirmiştir. Bu çalışma Arap Baharı sürecinin Nijer üzerindeki yansımalarını analiz etmeyi hedeflemektedir. Arap Baharı Sahel bölgesi ve çevre ülkeleri olan Mali ve Nijer'de siyasi ve ekonomik bozulmalara neden olmuş, iç ve dış güvenliği tehdit ederek ulusal ve uluslararası arenada kuvvet kaybetmesine yol açmıştır. Nijer'in bölgedeki en önemli güvenlik tehditleri çeşitli terörist gruplar ve bu terörist gruplarının özellikle Arap Baharı sonrası her alanda giriştikleri yıkımsal faaliyetlerdir.

Ekonomik ve insani sorunları üst düzeyde yaşayan Nijer için Arap Baharı tam anlamıyla sorunlar sınavına dönüşmüştür. Kapıdaki tehlikenin farkına varan Nijer Yönetimi meselelerin çözümünü uluslararasılaştırmak bulma gayreti içerisinde. Bu doğrultuda ülkesinin topraklarında ABD ve Fransa gibi ülkelere askeri üs açmakla birlikte, uluslararası örgüt ve teşkilatlara üye olarak yardım talebinde bulunmuştur. Böylece kuzey komşusu Libya, güney komşusu Nijerya ve Batı komşusu Mali üzerinden gelmekte olan güvenlik tehdidine karşı durabilmektedir. Fakat mülteci sorunu Nijer'i her geçen gün güçsüzleştirmektedir. Ortaya çıkan sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlar Nijer ordusunu yıpratmakla birlikte Nijer yönetimini de zor durumda bırakmaktadır.

² Belalimat ve Moisseron, 2012: 72

Bu çalışma, sürmekte olan Arap Baharı'nı Nijer coğrafyası üzerinde farklı kaynaklardan çapraz okuma yöntemi ile elde edilen bilgi ve verilerle incelemektedir. Böylece, asır bitmedi en büyük sınav olan Arap Baharı'nın yıkıcı etkilerine direnen Nijer'in durumu Afrika ve Ortadoğu'da etkili olan küresel, bölgesel, ulusal güç dengeleri içinde analiz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARININ NİJER KUZEY SINIRINA ETKİSİ:TUNUS-LİBYA OLAYLARI

1.1 Arap Baharı'nın Tunus'ta Ortaya Çıkışı ve Ülkeye Olan Etkileri

1.1.1 Siyasi Etkileri

Tarihsel olarak Tunus, bir Fenike Kolonisi olan Kartaca'nın, Roma İmparatorluğu'nun, Bizans İmparatorluğu'nun ve Arapların egemenliği altında kalmıştır. 1574 yılında ise Osmanlı Devleti tarafından fethedilen Tunus'ta, 17.yüzyılda Hüseyin bin Ali tarafından Hüseyini Hanedanlığı kurulmuştur. Tunus yönetimi 1705'te Hüseyini Hanedanına bırakılmış ve Hüseyini beylerinin ülke yönetimindeki egemenliği 1957 yılına kadar sürmüştür. Bu egemenlik 1881 yılında Fransa'nın işgalinin ardından sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Tunus milliyetçileri, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadar Fransızlara karşı mücadele içerisinde olmuşlar ancak mutlak surette Fransızlar tarafından kanlı bir şekilde bu mücadeleleri bastırılmıştır.³

22 Nisan 1955'te Tunus'a özerklik veren anlaşma Burgiba ile Pierre Mendes arasında imzalanmış ve yasallaştıran toplantı ise 3 Haziran 1955'te yapılmıştır. Bir yıl sonra 20 Mart 1956'da Fransa Başkanı Guy Mollet bir konuşmasında Tunus'un bağımsızlığından bahsedince, bağımsızlık kâğıt üzerinde tam anlamıyla verilmeden Tunus kendi bağımsızlığını ilan etmiştir. Zaman kaybetmeden 25 Mart 1956'te Burgiba bir seçimle mecliste bulunan 98 sandalyeyi de kazanarak, 11 Nisan'da monarşik Tunus'un ilk başbakanı olmuştur. 25 Nisan'da ise kendi hükümetini kurmuştur. Tam bir yıl sonra Temmuz ayında monarşi sistemini sona erdirerek cumhuriyet ilan eden Burgiba Tunus Cumhurbaşkanı sıfatını almıştır.⁴

Tunus'un Arap dünyasındaki yeri ve önemini anlamak için bölgenin tarihine de bakmak gerekir. 1950 ve 1960 yılları Arap dünyasında ayaklanmaların başladığı yıllardır. Bu yıllarda Mısır'da iktidarda bulunan Cemal Abdülnasır, antiemperyalist ideolojiyi temel alarak Arap milliyetçisi bir tutum içerisine girmiştir. Bu tutum zamanla bölgede yayılım göstermiştir.

1962 yılına gelindiğinde ise Yemen ikiye bölünmüş, aynı yıl içerisinde de Cezayir bağımsızlığını kazanmıştır. Cezayir'in bağımsızlığını kazanması Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelesi için bir sinyal olurken, emperyalist ülkeler için adeta bir uyarı niteliğinde olmuştur.

³ Bilgin, 2014: 66.

⁴ Karaatlı, 2015: 95.

Kaddafi'nin 1969 yılında darbe ile Libya'da iktidara gelerek ekonomisini millileştirmesi ve aynı süreçte İran'da meydana gelen İslam ayaklanması ile ABD'nin stratejik ortaklığını yapan Shah yönetiminin devrilmesi Batılı güçleri bölgedeki etkinliklerini kaybetme sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır.⁵

Bölgede etkin gücünü kaybetme noktasına gelen Batı emperyalizmi ve ABD, Naseer ideolojisini benimsemeyen Tunus ile yakınlaşmaya başlamıştır. 1956 yılında bağımsızlığını kazanan Tunus'un cumhurbaşkanı Habib Burgiba, ABD Dışişleri dergisinde bir makale yazmış. "En ce qui concerne la Tunisie a choisi sans équivoque de faire sa voie dans le monde libre de l'occident" başlıklı yazı "önünü açmak için Tunus, Batı'nın özgür dünyasını temel olarak seçti" olarak çevrilebilir. Makalede Tunus'un kendi yolunu çizerken liberalizmi benimseyeceği ve Batı ülkeleriyle beraber çalışmaya devam edeceğini açıklamaktadır. Bu noktadan sonra Tunus ABD'nin Arap dünyasındaki etkin gücü olmuştur.⁶

Tunus'ta Burgiba döneminde sıkça ekonomik ve siyasi alanda sorunlar yaşanmıştır. 1980 yılında durumun gittikçe kötüye doğru ilerlemesi nedeniyle halk 'Ekmek İsyanı' adı verilen bir ayaklanma başlatmıştır. 1987 yılına kadar görevini sürdüren Burgiba, o sene kansız bir müdahale ile görevden uzaklaştırılmıştır. 1987'den itibaren "sağlık sorunları ve yaşlılık" gerekçesiyle görevden uzaklaştırılan Burgiba'nın yerini dönemin başbakanı Zeynel Abidin Bin Ali devralmıştır.⁷

Burgiba sonrası Bin Ali ülke yönetiminde birçok şey gerçekleştirmiştir. Orduya daha önce iktidarlığı elinde bulunduran iki cumhurbaşkanı Burgiba ve Bin Ali tarafından fazla yetki verilmemiştir. Ülkenin homojen yapısı ordunun devlet işlerinden ayrı tutulmasını da kolaylaştırmıştır. Başkan Bin Ali ise anayasanın kendisine verdiği yetki ile birlikte yüksek ordu komutanlarını atama yetkisini kullanarak ordu üzerinde tamamen kontrol sağlamıştır.

15 Temmuz 1957 tarihinde kabul edilen Anayasası'nın 44.maddesine göre silahlı kuvvetlerin başkomutanı cumhurbaşkanıdır.⁸ Görüldüğü üzere bu madde ve sistem ülkenin kurulmasından bu yana darbe girişiminin olmamasını açıklar niteliktedir. Bin Ali'nin iktidara gelmesi 1987 yılında zor durumda olan Tunus ve Batı ülkeleri için umut verici bir gelişme

⁵<http://www.mondialisation.ca/les-causes-de-la-r-volution-tunisienne-d-passent-largement-ben-ali-et-son-parti/23035> (erişim tarihi: 14.04.2016).

⁶<https://blogs.mediapart.fr/chafikbr/blog/070211/lislamisme-cest-le-preservatif-de-limperialisme> (erişim tarihi : 14.04.2016).

⁷ Dırıöz, 2011: 81.

⁸ Bilgin, 2014: 82.

olmuştur. İktidara gelir gelmez Bin Ali, Burgiba döneminde laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle devlet televizyonunda okunması yasaklanan ezanı tekrar serbest bırakmış, cami derneklerini yeniden kurmuş, ismi yasaklanan Zeytuni Fakültesi'nin Tunus'taki üniversitelerde yeniden kullanımına izin vermiş ve gözaltında veya hapiste bulunan 2.500 siyasi tutukluyu serbest bırakmıştır.⁹

Kadınların eğitimine çok önem veren Bin Ali, ekonomik alanda da 1987'den 2008 yılına kadar %5'lik büyüme sağlamıştır. Siyasi planda ise 1990'lı yıllara gelindiğinde sert ve katı bir tutum izleyen Bin Ali, bölgedeki Libya ve Mısır'ın uyguladığı gibi birçok siyasi parti liderini ülkeden uzaklaştırmış, 1999 yılına kadar bine yakın insanı siyasi sebeplerden tutuklamıştır. Görüldüğü üzere siyasi alanda otoriter bir tutum sergilemiştir. Bin Ali yönetiminin zamanla kötüye doğru ilerlemesi halk üzerinde büyük hayal kırıklığı yaratmıştır. Tunus'ta her yılsonu 60 bin yeni mezun kendilerine iş bulmak için çaba göstermektedir. Eğitimsiz halkın işsizlik oranı %13,3 iken öğrenim görmüş diplomalı entelektüel sınıfta ise %21,1'lik işsizlik oranı bulunmaktadır. Aynı zamanda 2000'li yıllarda taşınmaz mallardaki fiyat yükselişi nedeniyle bu diplomalı gençlerin birçoğu aileleri ile yaşamakta ve bu süreçteki işsiz ve parasız durumlarını aileleri için bir yük olarak görmeye başlamışlardır. Bu nedenlerden dolayı gençler artık bir değişikliğin olması gerektiğini düşünmüşlerdir. 1984 Ekmek isyanı sonrası bir kez daha Tunuslular siyasal ve ekonomik taleplerini dile getirmek amacıyla özellikle ülkenin güney vilayetlerinde hükümet karşıtı protestolar düzenlemeye başlamışlardır. Gösteriler hızla yayılmış ve çatışmalara dönüşmüştür.¹⁰

Bu protestolar devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin emriyle kısa sürede Tunus güvenlik güçleri tarafından bastırılmıştır. Tansiyonun hep alt seviyede tutulduğu protestolar Tunus'un orta kesimindeki Sidi Buzid kentinde genç işsiz mühendis Buazizi'nin 17 Aralık 2010 yılında kendini yakması ile bir üst seviyeye yükselmiş ve dünyayı sarsacak bir isyanın başlangıcına neden olmuştur. Muhammed Buazizi olayından sonra bu memnuniyetsiz gençler ve genç aydınlar kentsel ve kırsal alanlarda bir araya gelip kendi kaderlerini kendileri çizmek ve Bin Ali'yi iktidardan indirmek için sokaklara dökülmüşlerdir. Arap ülkelerinin sosyalliğini sağlayan ve uzun bir yapılanma sürecine dayanan eski şebekeleri Tunus'taki ayaklanmada en etkili olan mekanizmadır. 1987'de kansız bir şekilde iktidar değişimi olması ve en son 2010

⁹ Veysel, 2012: 38.

¹⁰ Floris, 2012: 118.

Aralık ayında netice veren Yasemin Devrimi son derece siyasal ve sivil mücadelelerin olduğu süreçlerdir. « Dégage ! » (İrhal !) “Defol” anlama gelen sloganlarla Tunus’ta Bin Ali iktidardan indirilmiş ve ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.¹¹

2010 yılındaki Arap Baharı protestolarında Tunus’taki olaylar, Libya ve Mısır’a nispeten çok daha düşük düzeyde olan gerginlik seviyesiyle rejim değiştirme konusunda başarılı olunmuş ve daha ziyade sivil hareket ve protestolarla Zeynel Abidin’in ülkeyi terk etmesi sağlanmıştır.¹² Aslında görünen o ki Arap dünyası için isyanın ilk aylarında olaylar bir tarihsel başlangıç değil çok uzun yıllar süren mücadelelerin bir devamıdır.

1.1.2 Sosyo-Kültürel Etkileri

Tunus en kadim medeniyetlerin ve tek tanrılı dinlerin doğduğu Akdeniz dünyasına ait bir ülkedir. 2012 yılı verilerine göre Tunus nüfusu yüzde 80’i Sünni olmak üzere çoğunluğu Müslüman(%98) olan 10 milyon 780 bin nüfusa sahiptir. Yine 2012 yılında alınan verilere göre yıllık ortalama nüfus artış oranı yaklaşık %1 ve doğurganlık endeksi %2.2 olarak stabilize edilmektedir.¹³ 2011 Mayıs ayında Sosyal İşler Bakanlığı (MAS), ülkenin ulusal yoksulluk oranını yayınlamıştır. Uluslararası standartlara göre toplanan bilgilere dayanarak tahmini nüfusun %24,7’lik oranında sosyal programdan yararlanan muhtaç aile tespit edilmiştir. Bu bağlamda alınan verilere göre her dört Tunusludan birinin yoksulluk sınırının altında kaldığı görülmektedir. Bu veriler ayaklanmanın başlıca nedenini de oldukça net ortaya koymaktadır.¹⁴

Bilindiği üzere darbe veyahut ayaklanmaların meydana gelmesi için iki ana etken bulunmaktadır: Birinci etken halkın kendi kaderini kendisinin tayin etmeye karar vererek süregelen mevcut rejimi reddetmesi iken, ikinci etken yöneticilerin iktidar yapılanmasını yürütemez hale gelmesidir. Tunus’taki yaşam şartlarının günden güne kötüye gitmesi ve Buzazizi’nin bu zulüm ve adaletsiz durumu gözler önüne sererek yaşamına son vermesi halkın üzerinde büyük etki yaratmıştır. Halk artık bu koşullar altında yaşamak istemediğini dile getirmeye başlamıştır. Sesini çıkarmaya başlayan halk, sokaklara dökülerek isyana başlamış ve bu kararlı duruşlarından asla taviz vermemiştir. Etnikçi, kabileci, dinsel ve mezhepsel ayrımların olmadığı, çatışmaların yaşanmadığı, homojen bir toplum yapısından oluşan Tunus’ta yıllar

¹¹ <https://anneemaghreb.revues.org/1383> (erişim tarihi: 30.10.2016).

¹² Diriöz, 2011: 80.

¹³ Gribaa ve Depaoli, 2014: 2.

¹⁴ Gribaa ve Depaoli, 2014: 7.

içerisinde orduya gereken önem verilmemiş ve ihtiyaç duyulmamıştır. Aynı zamanda güçlü tek parti yönetimine sahip olunması nedeniyle güvenlik güçleri fazla etkin bir yapıya sahip değildir. Bu sebeple çıkan ayaklanmaların yönetim tarafından bastırılması oldukça zor olmuş, hükümet ayaklanmaları bastırmak için şiddete başvurunca halk ve yönetim arasındaki bağlar tamamen kopmuştur.¹⁵

Tunus tarihinde bu zamana kadar bu kadar büyük bir ayaklanma yaşanmamış, halk baskısı ile bir iktidar yönetimden indirilmemiştir. Aslında bilindiği üzere 2010-2011 yılları arasında Tunus'ta gençlerin hemen hemen hepsinde rahatsız bir hava sezilmektedir. Gençler kendi gelecekleri için iki seçenek arasında kararsız kalmışlardır: Boyun eğmek ya da isyan etmek. 17 Aralık 2010'da Tunus'un Sidi Bouzid şehrinde Muhammed Buaziz'in kendini yakmasının sadece yedi gün sonrası başka bir genç Houcine Nejid elektrik pylonundan atlayarak intihar etmiş ve bu olaylar Tunus gençlerinin cesaret bulması adına bir adım olmuştur.¹⁶

Muhammed Buaziz olayından sonra Tunus'taki memnuniyetsiz gençler ve genç aydınlar kentsel ve kırsal alanlarda bir araya gelip kendi kaderlerini kendileri çizmek ve Bin Ali'yi iktidardan indirmek için sokaklara dökülmüştür. Arap ülkelerinin sosyalliğini sağlayan ve uzun bir yapılanma sürecine dayanan eski şebekeleri Tunus'taki ayaklanmada en etkili olan mekanizmadır. Tunus Genel İşçi Sendikaları(Union Générale Tunisienne du Travail ya da UGTT) 2010 ayaklanmalarında temel bir rol üstlenmiş ve bu platformlara milyonlarca insan katılmış aynı zamanda milyonlarcası da bağlılıklarını bildirmiştir. Bu ayaklanma ile 1987 yılından beri iktidarda bulunan başkan Zeynel Abidin Bin Ali,14 Ocak 2011'te ülkeyi terk ederek iktidarına son vermek zorunda kalmıştır.¹⁷

Arap Baharının başlangıcından itibaren Libya'dan gelen 150 bin müttefikin Tunus sınırlarından geçtiği kaydedilmiştir. Libya-Tunus ve Libya-Mısır arasında bulunan ikili anlaşmalardan dolayı bu müttefikler Tunus'a rahatça girip, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanabilmekteydi. Libya ile paylaşılan sınırlarda -Tunus'ta Shousha ve Mısır'da Salloum'da çadırlar kurmuşlardır. İnsani Tahliye Programı ile ortaklaşa yönetilen BMMYK ve IOM tarafından Tunus ve Mısır'a yardımlarda bulunulmuştur. ¹⁸

¹⁵ Veysel, 2012: 21.

¹⁶ Myard ve Glavany, 2013: 13.

¹⁷ Floris, 2012: 121.

¹⁸ Thiollet, 2013: 142.

Arap Baharı Tunus gençleri üzerinde ağır bir etki bırakmıştır. Arap ayaklanmasında 300 kişi hayatını kaybetmiş ve ilerleyen yıllarda yaklaşık 10.000 Tunuslu terör örgütü DAES'e katılmıştır. Bildiğimiz gibi ekonomik sıkıntılardan dolayı 2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı sonrası, genç topluluğa yerleştirilen terör düşüncesi ülke ekonomisini de etkilemiştir. Bunun göstergesi 2015 yılında turistlere karşı yapılan saldırıların gittikçe daha şiddetli bir hale gelmeye başlamasıdır. 18 Mart 2015 Bardo müzesinde, 26 Haziran 2015'te Sousse hotelinde yine 24 Kasım 2015 tarihinde ülkenin çeşitli bölgelerinde turistlere saldırılar yapılmıştır. Ülkede demokrasi iyiye doğru ilerlemesine rağmen toplumda ve ekonomik alanda Tunus yeniden sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.¹⁹

1.1.3 Ekonomik Etkileri

Tunus'ta başlayan Arap Baharı, Arap devrimi ya da Arap ayaklanmalarının en önemli sebebi ekonomidir. Kötü ekonominin ülkeye getirdiği yoksulluk ortamı ve işsizlik ayaklanmayı tetiklemiştir. Bu kötü koşullarda tıpkı üniversite mezunu olan Muhammed Buazizi gibi binlerce eğitilmiş vatandaş, geçimini sokaklarda satıcılık yaparak veyahut geçici işlerde çalışarak sağlamaktaydı. Buazizi geçimini pazar yerinde seyyar satıcılık yaparak sağlamakta ve geçimini bu zorluklarla sağlamaya çalışırken aynı zamanda sürekli polisler ile çatışmak zorunda kalmıştır. "Muhammed Buazizi için bu hakaretler artık dayanılmaz olunca, valilik binasının önünde üzerine benzin dökerek kendini ateşe vermiş, şu şekilde bağırma başlamıştır: "Geçimimi nasıl sağlamamı bekliyorsunuz?"²⁰

Bu olay, Tunus'ta yolsuzluk ve adaletsizlik ortamını tamamıyla gözler önüne sermiştir. Halkları ayaklanma sınırına getiren temel etken ekonomik koşullardır ve protestoların yöneldiği kesim, ekonomik kaynakları kendilerine ve yakın çevrelerine tahsis eden otoriter rejimlerdir.²¹ Gerçekleşen bu olay, ayaklanmaların kökeninin ekonomik sorunlara dayandığının da bir göstergesi olmuştur. Bu bağlamda işsizlik, gıda fiyatlarının yükselmesi, Bin Ali'nin otoriter yönetimi, sosyo-ekonomik koşulların kötüleşmesi, Tunus'taki halk hareketinin başlıca nedenlerini oluşturmuştur. Ayrıca emperyalist güçlerin yararına yapılan özelleştirmeler, Bin Ali ve ailesine de yarar göstermiştir. Cumhurbaşkanı Bin Ali'nin eşi Leyla Trebelsi'nin yakınlarından oluşan Trebelsi ailesi, Tunus'un ticaret elitinin yarısından fazlasını

¹⁹ "Les printemps arabes en Tunisie et en Egypte: un bilan cinq ans plus tard", *RT en Français*, 18.02.2016.

²⁰ Prashad, 2012: 28.

²¹ Bilgin, 2014: 168.

oluşturmaktaydı. Trebelsi klanı ülkede “The Family” türkçesinde “Aile” olarak anılmakta ve başkanın eşi Leyla Trebelsi, halk tarafından "Kartaca Kraliçesi" olarak adlandırılarak kötülenmekteydi.²² İşte ülkedeki zenginlik sadece küçük bir elit kesim tarafından kullanılmış ve halk zaman geçtikçe yoksullaşmıştır.

2011 yılının son çeyreğinde demokrasi başarılı bir şekilde iyileştirildikten sonra, üretim, turizm ve madencilik sektörlerinde faaliyetlerin önemli ölçüde yavaşlamasıyla birlikte 2015 yılının başında büyümede ivme kaybedilmiş; GSYİH büyümesi ilk yarıyılıda ortalama yüzde 1,2 olmuştur. Aynı zamanda, ülkedeki işsizlik oranı sürekli olarak yükselmektedir. Gıda fiyatlarındaki düşüş ve ihtiyatlı para politikası nedeniyle enflasyon temmuz ayında yüzde 4,2'ye gerilemiştir.²³

Tunus'un son birkaç yıldaki makroekonomik performansı ise övgüye değerdir. Uzun süren bir geçiş aşaması, tekrarlanan toplumsal huzursuzluk, bölgesel çatışmalarda görülen artışlar gibi zorluklara rağmen büyüme 2013 ve 2014 yıllarında yılda % 2.5 civarında olumlu seyretmiştir. İlk ekonomik büyüme ticarete gerçekleşmiştir. Tunus ihracatının yüzde 70'inden fazlası Avrupa'ya yapılmaktadır. Uluslararası Para Fonu analizi, Avrupa'nın büyümesindeki bir puanlık düşüşün Tunus'un büyümesinde 0,6 puanlık bir düşüşe dönüştüğünü göstermektedir. Bu Tunus için oldukça önemli bir durumdur. İkinci iletim kanalı turizm aracılığıyla gerçekleşmekte ve bu süreçte Tunus'ta turizm sektörü ekonomi için önemli bir büyüme sürücüsü olmuştur. Bu sektör GSYİH'nın yüzde 7'sine yakını temsil etmekte ve 400.000'den fazla insanı istihdam etmektedir. Turistlerin neredeyse yarısı -yüzde 45- Avrupalılardan oluşmaktadır. Ancak bu sektör, Avrupa'daki yavaşlamanın etkisiyle çok ağır darbeler almıştır. 2015 yılında Avrupalı turist oranı yüzde 26'ya düşmüş ve gelirler 2010'da kaydedilen seviyelerin %15 altına gerilemiştir. Son saldırılar Tunus turizmine bir darbe daha vurmuştur; 2016'da ise, yıllık turizm gelirleri geçen yıla göre %50 daha düşük olmuştur. Ekonomideki bu durum elle tutulur etki göstermiş ve istihdam önemli ölçüde etkilenmiştir. Bir başlangıç olarak özellikle gençler ve kadınlar arasında işsizlik yüksek oranlara tırmanmaya başlamıştır. Yüzde 34 oranıyla, gençlerin işsizlik oranı genel hanenin iki katından fazladır. Aynı zamanda, Arap Baharı için ana tetik olan bölgesel farklılıklar yüksek kalmaya devam etmektedir. Ortalama yoksulluk oranları, ülkenin iç kısmında zengin kıyı

²² Bilgin, 2014: 169.

²³ <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr15471>, (erişim tarihi: 08.01.2016).

alanlarına kıyasla üç kat daha fazladır.²⁴

Aralık 2015'te sona ermiş olan Uluslararası Para Fonu Destekli Stand-By Düzenlemesi (SBA) uygulamasıyla Tunus, makroekonomik istikrarı korumayı ve finansal ve bankacılık reformlarını uzun bir siyasi geçişle belirlenmiş bir bağlamda başlatmayı başarmış; Libya'daki krizden sıyrılmıştır. Ancak terör saldırıları da dâhil olmak üzere sayısız dışsal şok ve bununla birlikte önemli zorluklar da devam etmektedir; ekonomik faaliyet zayıf, istihdam düşük, sosyal gerginlikler devam etmekte, harcama bileşimlerde bozulma görülmekte ve dış dengesizlikler yüksektir. Yetkililer bu zorlukların üstesinden gelmek için 2015 yılında ayrıntılı bir plan geliştirip beş yıllık ekonomik vizyon hazırlamışlardır. Bu vizyon, Tunus'un büyüme modelini makroekonomik istikrara dayanan ve beş direk içeren bir stratejiyle değiştirerek daha güçlü ve kapsamlı bir büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bu vizyonda etkili kamu kurumları, ekonomik çeşitlendirme, insani gelişme ve sosyal içerme, bölgesel kalkınma ve yeşil ekonomik büyüme temel alınmıştır.²⁵

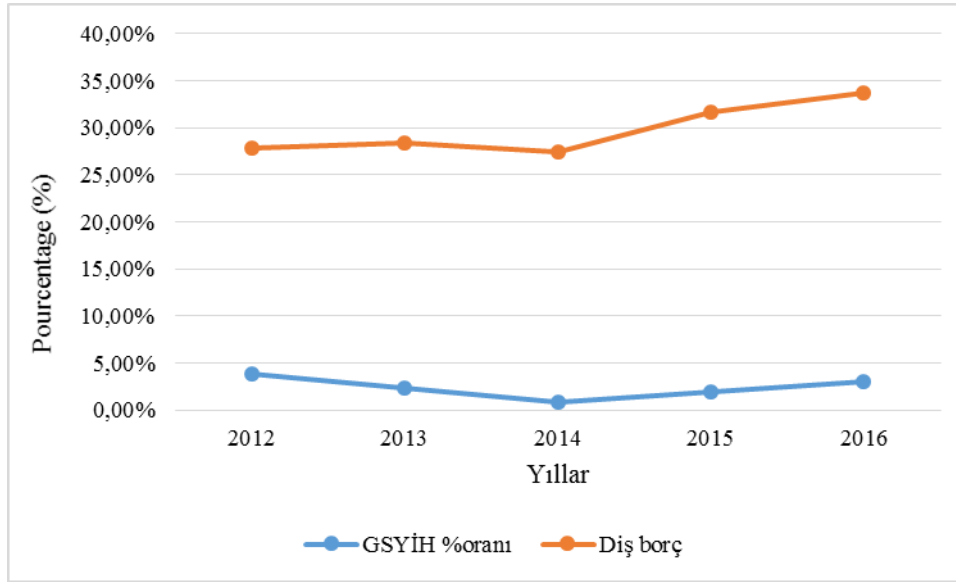
Bunun için ise IMF İcra Kurulu, Tunus için Genişletilmiş Fon Kuruluşu kapsamında 2,9 milyar ABD doları tutarındaki genişletilmiş düzenlemeyi onaylamıştır. Bu onaylama kamu borcunu aşağı doğru yönlendiren ihtiyatlı bir maliye politikasına, finansman kısıtlamalarını kolaylaştırmaya, dış dengesizlikleri azaltmaya ve sürdürülebilirliği sağlamaya yardımcı olacaktır. Kapsamlı bir kamu hizmeti reformu kamu hizmeti sunumunu iyileştirecek, öncelikli yatırım ve hedeflenen sosyal harcamaları yükseltmek için mali alanı artıracaktır. Daha ilerici ve etkin bir vergi sistemi vergi tabanını genişletecek ve eşitliği geliştirecektir. Mali riskler izlenmeye devam edilmeli ve yönetim çabaları hızlandırılmalıdır.

Gerçek GSYİH 2012 yılında .%3.9, 2013 yılında %2.4 olmuştur. 2014 ise %2.3 ve 2014'ta %0.8 ile çok düşük olmuştur. 2016 yılı başı %2.0 ve 2016 yılı sonu ise %3.0 olmuştur.

Dış borç ise dolar bazında 2012'de %24.0, 2013 yılında %26.0 ve 2014'te %26.7, 2015 yılında %29.3 yükselmiş ve 2016'te %30.7 varmıştır.

²⁴ <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp090915> (erişim tarihi: 08.01.2017).

²⁵ <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr16238> (erişim tarihi: 07.01.2016).

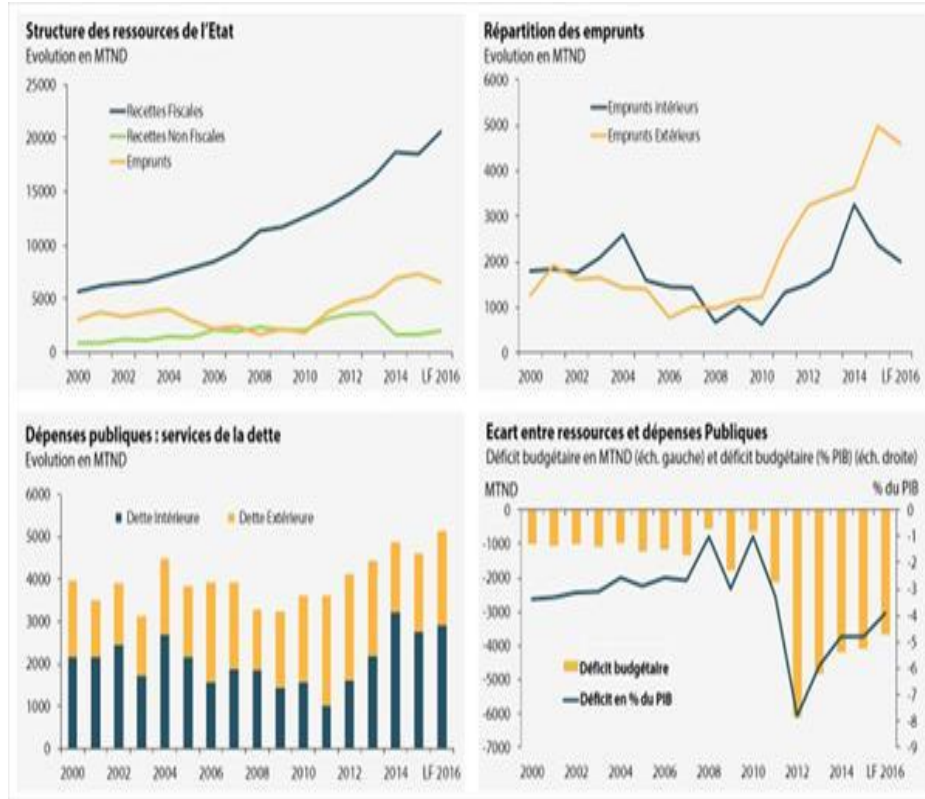
Tablo 1.1 Tunus 2012-2016 yılları Arası Ekonomik Gelişimi²⁶

Bütçe açığı azalmasına rağmen (GSYİH'nın %3,9, 2013 yılında %6,9 karşı 2016 için planlanan), Ocak 2011 başında seviyesinden GSYİH'nın % 1'i kadar uzaktır. Tunus hükümeti 2011 yılından itibaren bütçesini finanse etmek için vergi gelirlerini yüzde 51 yükselterek, vergi yükünü arttırmıştır. Buna rağmen yurtdışı borçları 2016 yılında 4.594 milyar dolarlık bir yükseliş göstermiştir. Kamu harcamaları ise 2010'daki harcamalara göre 2 kat yükselmiş, 2016'da 24.120 milyar dolar olmuştur. Bütün bunlara rağmen Tunus'ta hala işsizlik ve yoksulluk oranları yüksektir. İşsizlik oranı 2016 yılında %15,5 ve yoksulluk %15,5 oranında seyretmektedir.²⁷

²⁶ <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr16238> (erişim tarihi: 07.01.2016).

²⁷ <http://www.ilboursa.com/marches/tunisie--ressources-et-depenses-publiques-letat-mauvais-eleve- 10554> (erişim tarihi: 13.12.2016).

Tablo 1.2 2011-2016 Tunus'un Kaynakları ve Harcamalarının Analizi.²⁸

1.1.4 Güvenlik Üzerindeki Etkileri

Orta Doğu ve Kuzey Afrika, birçok ülkenin ekonomik ve siyasi çıkarlarının bulunduğu stratejik bir bölgedir. Bu bölge on yıllardan beri istikrarsızlıklar, despot yönetimler, ekonomik zorluklar, zengin doğal kaynaklar ve radikal akımların varlığıyla anılmaktadır. Bu zenginliklerden pay alamayan azınlık sınıfı kendi haklarını almak amacıyla sokaklara dökülmüş ve Tunus'ta 17 Aralık 2010 yılında başlayan ayaklanma ülke sınırlarını aşmış ve oldukça hızlı bir yayılma sürecine girdiği görülmüştür.²⁹ Tunus'un iç ayaklanması hemen hemen aynı sorunları paylaşan Libya ve Mısır gibi ülkelerin güvenliğini de etkilemiştir.

Mısır demografik olarak 2010 yılında 83 milyona yakın bir nüfusa sahiptir. Bu nüfusun etnik olarak %90'ını Müslüman Araplar oluştururken geri kalan kısım ise Hristiyan Kıptiler ve diğer azınlıklardan meydana gelmektedir.³⁰ Mısır halkının beşte biri yoksulluk sınırı altında

²⁸ <http://www.ilboursa.com/marches/tunisie--ressources-et-depenses-publiques-letat-mauvais-eleve-10554> (erişim tarihi: 13.12.2016).

²⁹ Göçer ve Çınar, 2015: 53.

³⁰ Majed, 2013: 10.

yaşamaktadır. Mağrib'te halkın %65'i 25 yaşının altındadır. 15-24 yaş arası gençler çok fazla olmasına karşılık ülkede çalışılacak sektör alanı az olduğu için işsizlik yüksek orandadır. İşsizlik oranı %30 civarlarındadır. Ekonominin çeşitli alanlarında emekli generallerin bulunması ve ekonomiden yüksek pay elde etmeleri, ülkedeki eğitimli genç nüfus için kabul edilemez bir durumdur. Yaklaşık 2010 yılında 83 milyon Mısırlıdan sadece küçük burjuvazi sınıfı ülke zenginliğinden pay almakta, Mısır nüfusunun yarısı ise günde 2 dolar ile yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Tunus'ta başlayan devrim kısa sürede Mısır gençleri için bir yol göstergesi olmuştur.

1981 yılından beri iktidarda bulunan Hüsnü Mübarek yönetimine karşı çıkılarak sadece 18 günde 29 yıllık Mübarek iktidarı yıkılmıştır.³¹ Bunun üzerine 1969 yılından beri iktidarda bulunan Kaddafi ülkesini korumak adına Tunus'ta başlayan Arap ayaklamasına karşı önlemler almaya çalışmıştır. Gıdadan alınan vergileri iptal etmesine rağmen Hüsnü Mübarek'in iktidarı devrildikten sadece dört gün sonra protestolar başlamıştır. İlk üç gün içerisinde 200'ye yakın ölüm olmuştur. Daha sonra ise halk ve özellikle kabilelerin protestoya katılmasıyla protestolar çatışmaya, çatışmalar da iç savaşa dönüşmüştür. 20 Ekim 2011'de Libya'da 43 yıldır iktidarda bulunan Kaddafi halk tarafından öldürülmüştür.³²

Libya Lideri Muammer Kaddafi'nin ölümünden sonra ülke kaos ortamının içine düşmüş, terörizmin ve radikal grupların silah ve üye temininde bir merkez haline gelen Libya komşu ülkelerin de güvenliği için tehdit olmuştur.

1.2 Arap Baharı'nın Libya'ya Sirayeti ve Ülkeye Olan Etkileri

1.2.1 Siyasi Etkileri

Libya 1951 yılında bağımsız krallık olmuştur. Afrika Mağrib bölgesinde bulunan 1.759.540 km² genişliğe sahip olan bu büyük ülke sadece 6,5 milyon nüfusa sahiptir. Bu nüfusun çoğunluğunu Berberi ve Araplar oluşturmaktadır. Libya'nın altı komşu ülkesi bulunmaktadır. Bunlar Çad, Cezayir, Mısır, Nijer, Tunus ve Sudandır.³³ Libya 1951 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Kral İdris bu süreçte iktidarda bulunmaktadır. Libya'nın bağımsızlığından sonra Kral İdris'in İngiltere ve ABD ile ilişkileri devam etmiştir. Bu sıkı ilişkilerden genç subaylar, öğrenciler, işçi muhalifler, petrol işçileri rahatsız olmuş ve bu durumu ülke için olumsuz bir

³¹ Le Du, 2012: 30.

³² Myard ve Glavany, 2013: 47.

³³ Salah vd., 2011: 2.

durum olarak görmüşlerdir. Bu topluluklar ülkenin diğer Arap ülkeleri ile sıkı ilişkiler içerisinde bulunmasını tercih etmektedir. 1950-1960 yılları arasında Libya'da üç farklı siyasi ekol bulunmaktadır. İlki Mısır Cumhurbaşkanı Nasır'ın öncülük ettiği Arap milliyetçiliği, ikinci ekol Müslüman kardeşliğini ve İslam Birliğini esas alan Senusi tarikatını içinde barındıran İslamcı ekol, üçüncü ekol ise genelde memurların ve az sayıda aydının temsil ettiği Libya milliyetçiliğidir.³⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrası kazanılan bağımsızlıktan sonra Libyalı öğrencilerin çoğu Mısır'da öğrenim görmüşlerdir. Eğitimli genç Libyalılar Mısır'da milliyetçi Nasır'dan etkilenmişlerdir. Özellikle Arap-İsrail savaşında Nasır'ın Süveyş kanalını millileştirilmesi ile Libya halkı yabancı güçlerle işbirliği içerisinde olan Kral İdris'e karşı zamanla nefret duymaya başlamıştır. Nitekim bu gençler 1 Eylül 1969'da Kral İdris'e karşı yapılan darbe içinde yer almışlardır. 2 saat içerisinde silahlı kuvvetler ülke kontrolünü ele geçirmiş ve darbenin liderliğini yapan Kaddafi'nin İdris yönetimini devirmesi hiç kimseyi şaşırtmamış hatta halk bu durumu memnuniyetle karşılamıştır. Bunun sebebi İdris'in çevresinin olağan bir hal alan yolsuzluğu ve emperyalist dostlarına gösterdikleri dalkavukluk, Kaddafi'nin darbesine neredeyse hiç kimsenin karşı çıkmamasının nedenlerinden ikisidir.³⁵

1980'li yıllarda Kaddafi Cihatçılarla büyük bir mücadele içerisinde girmiştir. Bu süreçte çok sayıda Müslüman Libya'yı terk etmiştir. Çoğunluğun yerleşim alanı ise Afganistan olmuştur. Afganistan ve SSCB arasında yaşanan savaşta Afganistan'da yaşayan çok sayıda Libyalı savaşa katılmış aynı zamanda Libya'daki gençlerin birçoğu da Afganistan'a giderek SSCB karşısında Afganistan'ın yanında savaşta yer almıştır. Aynı zamanda Usame Bin Ladin tarafından kurulan El-Kaide terör örgütünün kamplarında Afganistan'da yaşayan Libyalılara eğitim verilmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde Afganistan ve SSCB arasındaki savaş bitince Afganistan'da yaşayan Libyalıların birçoğu Libya'ya geri dönerek ülkenin doğusunda 'Libya İslami Mücadele Örgütü(LİFG)' adı altında örgütlenmiştir. Dünya Ticaret Merkezine yapılan 11 Eylül saldırısı sonrası da LIFG örgütünün adı El-Kaide örgütüyle ilişkili olması nedeniyle dünya genelinde bilinir ve konuşulur olmuştur.³⁶

1990'lı yılların başında kurulan Libya İslami Mücadele Örgütüne aynı yıl içerisinde ülkenin doğusunda yaşayan Libyalıların çoğu gizli olarak katılım sağlamış hatta içlerinden

³⁴ Bilgin, 2014: 138.

³⁵ Prashad, 2012: 116.

³⁶Sevinç ve Çiftçi, 2015: 285.

örgütün en üst düzeyine kadar varanlar olmuştur. 1990-1998 yılları arasında Libya İslami Mücadele Örgütü üyeleri Kaddafi iktidarını devirerek İslam ve şeriat kurallarını dayanak alan yeni bir devlet kurmayı hedeflemiş ve bu amaçla 3 kez darbe girişiminde bulunmuştur.³⁷ Ne var ki bu darbe girişimleri başarısızlıkla son bulmuştur. Şubat 1996'da ise Libya İslami Mücadele Örgütü üyeleri Kaddafi'yi öldürmeye çalışmış ve bu suikast girişimi sırasında Kaddafi'nin çok sayıda yakını ölmüştür.³⁸ Bu olaylardan sonra örgüt lideri Abdulkhakem Belhaç dâhil Libya İslami Mücadele Örgütü üyelerinin birçoğu tutuklanmış ve Selim Hapishanesinde tutuklanan 1.200 isyancı öldürülmüştür.³⁹

2010 yılında Tunus ve Mısır'daki Arap devrimi havası Libya'ya ulaşmıştır. 16 Şubat 2011 tarihinde Ebu Selim Hapishanesinde öldürenlerin aileleri Bingazi'de polis merkezi önünde protesto yapmaya başlamış ve 17 Şubat'ta muhaliflerin çağrısıyla düzenlenen Öfke Günü gösterisi başlamıştır. Libya'nın zulüm gören halkı ve ordudan kaçan askerlerin birçoğu kısa zamanda ülkenin her yerinde Libya'nın 42 yıllık iktidarına karşı gösterilere başlamıştır. Kaddafi ayaklanan sivillere oldukça sert müdahalelerde bulunmuştur. Libya askerlerinin sivil halka karşı uyguladığı şiddet sonucu ölümlerin yaşanmasıyla uluslararası medya Kaddafi yönetimine karşı eleştirilerde bulunmaya başlamıştır. Zaman kaybetmeden Şubat 2011'de ABD, Fransa ve İngiltere Birleşmiş Milletleri ikna ederek Libya'ya müdahale etmek için toplanmış ve 19 Mart 2011'de NATO Libya'ya girmiştir.⁴⁰ Rusya ise bu olaydan rahatsız olmuş, Mısır ve Suriye'de izlediği politikadan duyduğu pişmanlığın tekrarlanmasına izin vermemiştir.⁴¹ ABD ise Afganistan ve Irak'taki senaryonun tekrarlanmasından endişelendiği için bu olayda daha çekimser davranmıştır. Fransız ve İngilizler ise Libya'ya müdahale etmek için öncülük etmişlerdir. Deauville şehrindeki G20 toplantısında 1973 nolu karara dayanarak 19 Mart tarihinde Libya'ya girmişlerdir. 20 Ekim 2011'de ise Libya'nın Sirte şehrinde Kaddafi halk tarafından öldürülmüştür.⁴² Özüne bakılırsa Libya'da ayaklanmaların başlamasıyla Batı ülkeleri Libya'nın kaotik hale gelmesini istemek için bir araya toplanmış ve kendi ordularını bölgeye göndermişlerdir. Bunun nedeni ise büyük petrol kaynaklarına sahip olan Kaddafi'den ülkeyi

³⁷ Martinez, 2013: 7-9.

³⁸ "Analyse sur la Libye de 1990 à 2007, Contestation Islamiste et Lutte Antiterroriste (1)"; *Liberte*; le Lundi 15 Decembre 2008.

³⁹ Amnesty International, 2010: 3.

⁴⁰ http://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_71652.html (erişim tarihi : 13.10.2016).

⁴¹ Mazis, 2013: 42.

⁴² <https://anneemaghreb.revues.org/1885> (erişim tarihi: 26.11.2016).

kurum olmuştur. Bu nedenle 2011’de Afrika Birliği Örgütü, Libya’ya NATO tarafından müdahale edilmeden hemen önce Kaddafi’yi iktidardan ayrılmaya ikna etmek amacıyla komite üyelerini Trablus’a göndermiştir. Örgütün kurucu heyet lideri Güney Afrika Cumhurbaşkanı Zuma Kaddafi’nin örgüte gösterdiği saygı nedeniyle görüşme isteğinde bulunmuş ancak 10 Nisan’da yapılan bu görüşme başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁴⁶

1.2.2 Sosyo-Kültürel Etkileri

Libya’nın 6,5 milyon nüfusu bulunmakta ve bu nüfusun yaklaşık yüzde 30’luk kısmını yabancılar oluşturmaktadır. Mağrib bölgesi son 20 yılda çok sayıda göç almıştır. Bu göçmenler özellikle Afrika Sahra bölgesinde bulunan ülkelerden gelmektedir. 2010 yılında yaklaşık 4,5 milyon göçmen bulunmaktadır. En fazla göçmen kabul eden ülke ise Libyadır.⁴⁷ Bunun nedeni ise ucuz işgücüne sahip olma isteği ve göçmenleri istedikleri zaman ülkelerinden gönderme kolaylıklarının olmasıdır.

Toplum yapısına bakıldığında iki büyük grup bulunmaktadır: Berberi ve Araplar. Berberilerin önemli bir kısmı ülkenin Çad ve Nijer’le sınır oluşturan Sahra bölgesinde yaşarken Arap nüfusu Doğu Libya’dan başlayıp Cezayir ve Tunus’a kadar uzanan kıyı ve iç bölgelerde yoğunlaşmıştır. Libya nüfusu oldukça genç ve geniş bir niteliğe sahiptir. Nüfusa dair bir diğer özellik ise 14 yaş altı ve genç nüfusun oransal olarak yüksek olmasıdır. 14 yaş altı nüfus toplam nüfusun yaklaşık %30’unu oluştururken, 20 yaş altı nüfus ise yaklaşık %50’sini oluşturmaktadır.⁴⁸ Bu genç nüfusun eğitim gördüğü sistem Avrupa’nın eğitim sistemine çok benzemektedir ve 16 yaşına kadar zorunlu eğitimi kapsamaktadır. Eğitim oranı %96 civarında olup ülke genelinde çok sayıda üniversite bulunmaktadır.⁴⁹ Bu eğitilmiş gençlerin siyasi ve ekonomik alanlarından uzak tutulmaları ve yoksulluk içinde yaşamaları Tunus’ta başlayan iktidar devrimine ve ülkelerindeki 42 yıldır diktatörlüğe son vermek için çok önemli bir etmen olmuştur.

Başka bir önemli faktör ise şudur: Libya 140 kabileden oluşmaktadır ve en büyük kabile ise yaklaşık 1 milyon genç nüfustan oluşan Varfallah kabilesidir. Libya’da kabilecilik önemli bir sosyal olgu olagelmıştır. Kabileler eski zamanlardan beri ülkenin siyasi ve sosyal yapısında

⁴⁶ Prashad, 2012: 195.

⁴⁷Thiollet, 2013: 138.

⁴⁸Veysel, 2012: 146-147.

⁴⁹ Salah vd., 2011: 1.

muazzam bir yere sahiptir. Ülkede çeşitli halklara sahip olma, güvenlik sağlama ve kamuda iş bulma konusunda aşiret bağları etkilidir. Varfallah kabilesi, Kaddafi'nin en büyük destekleyicidir ve çoğunlukla askeri yapılanmalarda yer almışlardır. Ancak 1993 yılında Kaddafi'ye karşı yapılan başarısız darbe girişimleri nedeniyle araları soğumuştur. Sonrasında gerçekleşen 2011 yılındaki ayaklamada Varfallah kabilesi Kaddafi'ye karşı çıkılması adına üyelerine çağrıda bulunmuş ve devrimde önemli bir rol üstlenmiştir.⁵⁰

Arap ülkelerinde meydana gelen ayaklanmalar'dan kaynaklanan kaos, bölgeden göçlere neden olmuş, Magrib ülkelerinden Sahel bölgesine doğru ilerleyen bu göç dalgası bölge coğrafyasını oldukça etkilemiştir. En büyük etkinin Nijer ve Mali üzerine olduğu söylenebilir. Bu etkinin sebebi Sahel bölgesinden Magrib ülkelerine göç eden Tuareglerdir. Tuaregler, Sahra bölgesinde yaşayan yarı göçebe bir topluluktur. Cezayir, Libya, Mali, Burkina Faso ve Nijer'de yaşamaktadırlar. Nüfusları kesin olarak bilinmemekle beraber 1,5-3 milyon arasında oldukları tahmin edilmektedir.⁵¹

Libya Tuaregler için ikinci bir ev gibidir. 50'li yıllardan beri Azavad bölgesi kurma hayali ile Nijer ve Mali'de isyanlar çıkarmışlardır. İsyanların birçoğu ülke askerleri tarafından bastırılmış, zaman zaman da hükümetler ile ateşkes anlaşmaları imzalanmıştır. 70'li yıllarda çok sayıda Tuareglibya'ya yerleşmiş ve Kaddafi tarafından eğitilmiş hatta bazıları Libya ordusuna katılım sağlamıştır. 1980'li yılların sonunda Tuareglerin bazıları ülkelerine geri dönüş yapmıştır. 1990 yılında Libya'dan Mali'ye geri dönen Iyad Ag Gali bölgedeki Tuaregleri bir çatı altında toplamaya çalışmıştır. Iyad Ag Gali, Azavad Kurtuluş Halk Hareketi olarak geçen bu hareketin lideri olmuştur. Libya, Sahel bölgesindeki Mali asilerinin lideri İbrahim Ag Bahanga ve Nijer asilerinin lideri Agaly Alambo'yu koruma altına almıştır. Tuareg asilerinin finansmanını sağlamak adına aylık 3 milyon F CFA (4.570 Euro) temin etmektedir.⁵²

Libya'da çatışmaların neden olduğu kayıp sayısı kesin olarak belirlenememiştir. Çatışmanın sonuna doğru (Eylül 2011'de) yapılan tahminler 25.000 ila 30.000 arası ölü ve 50.000 civarında yaralı arasında değişmiştir. Çatışma sonrasında yaralıların tedavi meselesi, kendi başına bir destan haline gelmiştir. Krizin sağlık üzerindeki genellikle göz ardı edilen bir başka etkisi ise şudur: Akıl sağlığı. Çatışmanın bu konudaki bedelinin değerlendirilmesi zordur ancak 220.000

⁵⁰ Bilgin, 2014: 146.

⁵¹http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

⁵²“Rebelles touaregs: orphelins de Kadhafi”, *Jeune Afrique*, 05.10.2011.

kişiyeye kadar kişinin ağır depresyon vakasıyla, 2012 sonrası 120.000 kişinin de ağır travma sonrası stres bozukluğundan muzdarip olabileceği belirtilmiştir. Libya sağlık sistemi, savaşın psikolojik etkisini gidermek için yeterli altyapıya ve donanıma sahip değildir. Sağlık altyapısının yaklaşık %57'si çatışmadan etkilenmiş ancak bu durum hızla düzeltilmiştir: 2012 yılının ortalarına kadar sağlık tesislerinin %78,1'i çatışma öncesi dönemdeki verimlilikle çalışmaya başlamış ve bu tesislerinin %97,3'ü elektrik, % 78,4'ü su teminini sağlamaya başlamıştır. 2012 yılının sonunda, devrim sırasında durdurulan 750 büyük projenin 600'ü yeniden yürürlüğe girmiştir. Eski Libya sağlık bakanı tarafından da belirtildiği üzere, yabancı şirketler güvensizlik yüzünden Libya'ya dönmek konusunda biraz isteksizdir ve sigorta primleri de projelerin maliyetlerini kimi zaman üç katına çıkarmaktadır.⁵³

Libya iç savaşı sürecinde, taraf olmak da silahlar gibi birçok kişiyi öldürmüştür. Yaklaşık 35.000 nüfusa sahip olan Tawergha halkı iç savaş sürecinde iktidar güçlerinin yanında yer almışlardır. Bu durum isyancılar tarafından hoş karşılanmamış, Misrata'dan gelen devrimciler Tawergha halkını köleleştirmiş, hayvanlarını telef etmiştir. Bu durumdan kurtulmak isteyen halk Trablus çevresindeki kamplara sığınmak zorunda kalmıştır. 1300'den fazla kişinin kimisi öldürülmüş, kimisi hala kayıp, kimisi ise tutsak durumdadır. Nalut kasabası yakınlarındaki Jebel Nefoussa olarak bilinen kentteki halkın içinde mevcut rejim için sempati şüphesi bulunan kişileri ise Berber devrimciler "Arapların köpekleri" olarak adlandırmıştır. İç savaş sırasında tahminen 550.000 kişi tehdit ve şiddetten kurtulmak için başka bölgelere kaçmak zorunda kalmıştır.⁵⁴

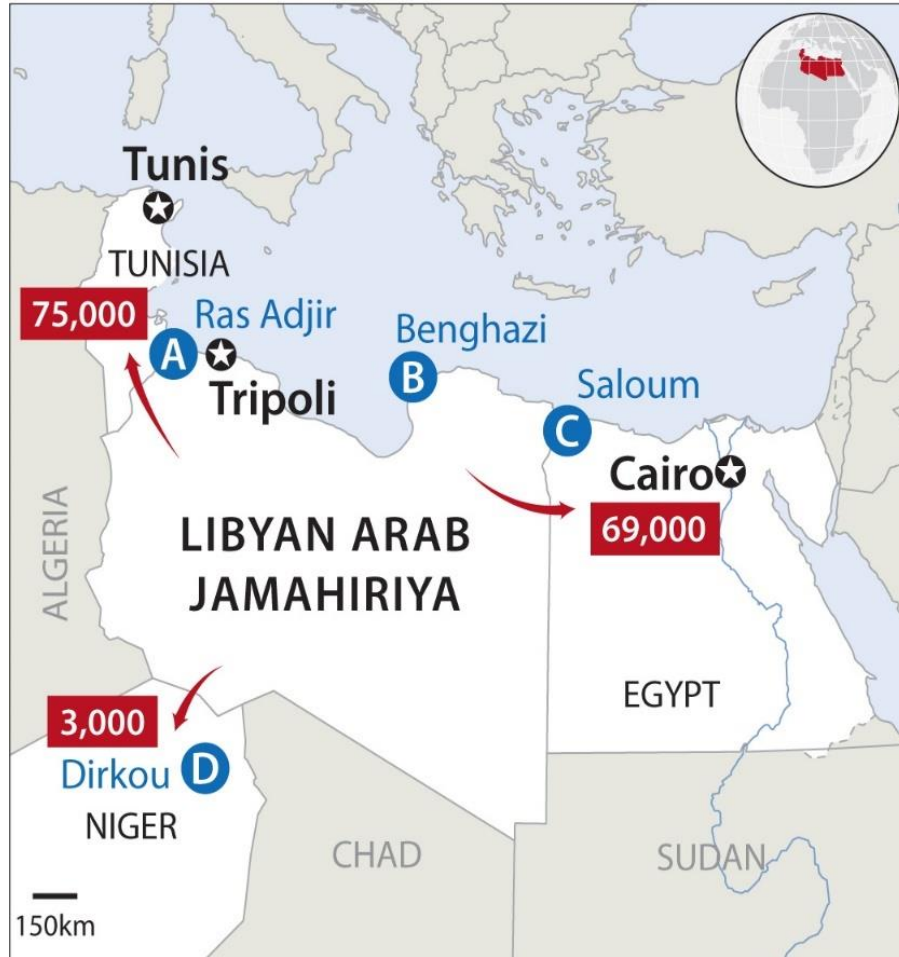
02 Mart 2011 yılında Libya-Tunus sınırındaki durum, bir günde 15.000 kişinin Libya'dan geçtiği bir kriz noktasına varmıştır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) vakfi yöneticisi Ayman Gharaibeh, "sınırı geçmek için bekleyen bir sürü insan görüyoruz, pek çok kişi dondurucu soğukta 3-4 gün bekliyor" demiştir. Sınırdaki tepki ekibi ise "Genelde krizin ilk üç günü en kötüsü, gün geçtikçe kötüleşiyor" diyerek durumun vahametini gözler önüne sermiştir. 19 Şubat'tan bu yana Tunus sınırını, büyük çoğunluğu Mısır vatandaşlarından oluşan 75.000'den fazla kişi geçmiştir. Sınırdaki Libya tarafına geçmek için yaklaşık 40 bin kişi beklemektedir. Çoğunluk Nijer, Çad, Mısır, Nijerya, Gana ve Vietnam gibi gelişmekte olan ülkelerden gelmektedir. Trablus'ta sıkışmış ve tehlikeli hale gelen göçmen işçilerin büyük çoğunluğu da burada bulunmaktadır. Şehirde şiddetten etkilenen 2.500 civarında Somalili göçmen bulunmakta

⁵³ Harvard University ve NATO, 2013: 15-16.

⁵⁴ Martinez, 2013: 14.

ve bu Somali'den gelen göçmenler orada ne yapacaklarını bilemeyecek durumdadırlar.

Tablo 1.4 Libya'dan Komşu Ülkelere Geçen Mülteciler. (Humanitarian presence in Libya as well as numbers of people crossing into neighbouring countries. CREDIT: ReliefWeb) ⁵⁵

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Haziran 2016'da Libya'da yaklaşık 1 milyon göçmenin bulunduğunu tahmin ediyordu. Bu tahmin, 425.000 yerinden edilmiş Libyalı, 250.000 Libyalı olmayan göçmen ve 250.000 geri dönen vatandaştan oluşmaktaydı. Libyalı olmayan göçmenlerin çoğu Batı Afrika, Afrika Boynuzu, Güney Asya ve Orta Doğu'dan yola çıkmıştır. Libya dışındaki göçmenlerin çoğunu ise Nijer, Mısır, Çad, Gana ve Sudan'dan gelenler oluşturmaktadır. 1 Ocak ve 31 Mayıs 2016 tarihleri arasında, Libya'dan geçip Akdeniz üzerinden 47.851 göçmen İtalya'ya gelmiştir. Aynı sayıdaki göçmen, 2015 yılının aynı döneminde geçişi teşvik etmiştir. Ancak,

⁵⁵ 15 Nisan 2011, <http://www.humnews.com/humnewscom/tag/egypt?currentPage=2>

Triton Operasyonuna verilen kaynakların artmasına rağmen, Akdeniz'i geçmek, Libya'dan gelen göçmenler için tehlikeli hale gelmiştir. IOM tarafından, 1 Ocak ile 31 Mayıs 2016 tarihleri arasında 2,061 göçmen ölü veya kayıp olarak kaydedilmiş ve bu rakamların 2015 yılının aynı dönemine göre %15 oranında artış gösterdiği görülmüştür.⁵⁶

Libya'da yerinden edilmiş kişiler, geri dönenler ve göçmenler hakkındaki IOM'un en son (Yuvarlak 4) Yerinden Olma İzleme Matrisi (DTM) raporunda Libya'da tanımlanan toplam 425.250 idam, 258, 025 geri dönen ve 264.014 göçmen bulunduğu belirtilmiştir.

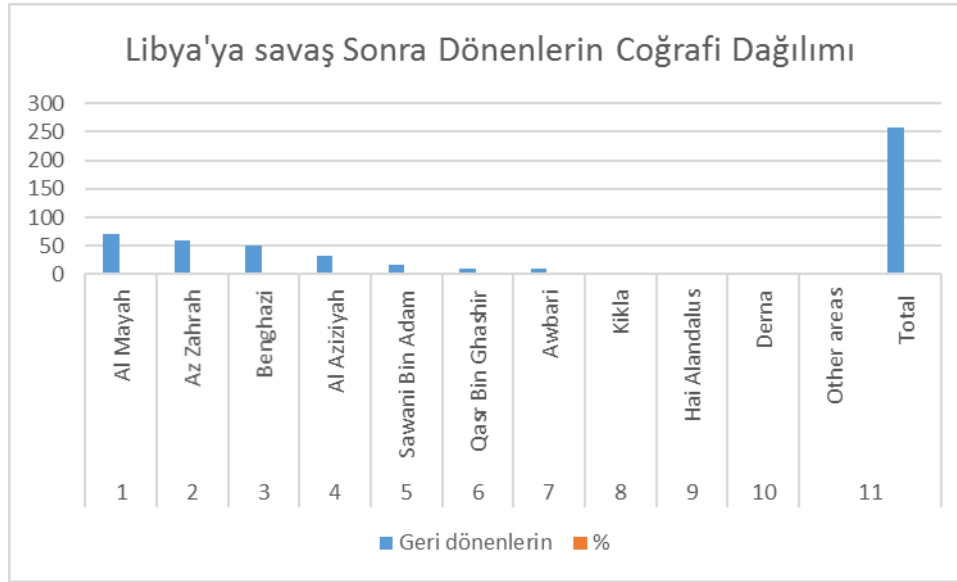
Tablo 1.5 2016 Yılında Göçmenler Ve Geri Dönenler.⁵⁷

Geri dönenlerde, menşei bölgelerine dönmek üzere tanımlanan 258.025 kişi (51.605 hanehalkı) vardır. Geri dönenlerin 2015'ten itibaren yerleştikleri ilk beş alan, Al Mayah, Azzahrah, Bingazi, Al Aziziyah ve Sawani Bin Adam'dır.

⁵⁶<http://www.globalresearch.ca/libya-war-was-based-on-lies-bogus-intelligence-nato-supported-and-armed-the-rebels-british-parliamentary-report/5547356i>, (erişim tarihi: 16 Eylül 2016).

⁵⁷"IOM's report on displaced, returnees and migrants in Libya" *Libya Herald*, 22.06.2016.

Tablo 1.6 Libya'ya Savaş Sonrası Geri dönenlerin Coğrafi Dağılımı (Kaynak IOM).⁵⁸

İşte Libya iç savaşı başladığında ülkedeki yabancı azınlıkların geri dönmesiyle yanlarında getirdikleri savaş malzemeleri örgütlenmelerinin kolay olmasını sağlamıştır. Göçmenler ülkelerine dönerken Libya'daki iç savaşta asiler tarafından ele geçirdikleri silahlarla geri dönmüşlerdir. Libya'daki asi göçmenlerin ülkelerine dönüşü hem toplum için hem de ülkelerin güvenliği için yeni tehdit oluşturmuştur.

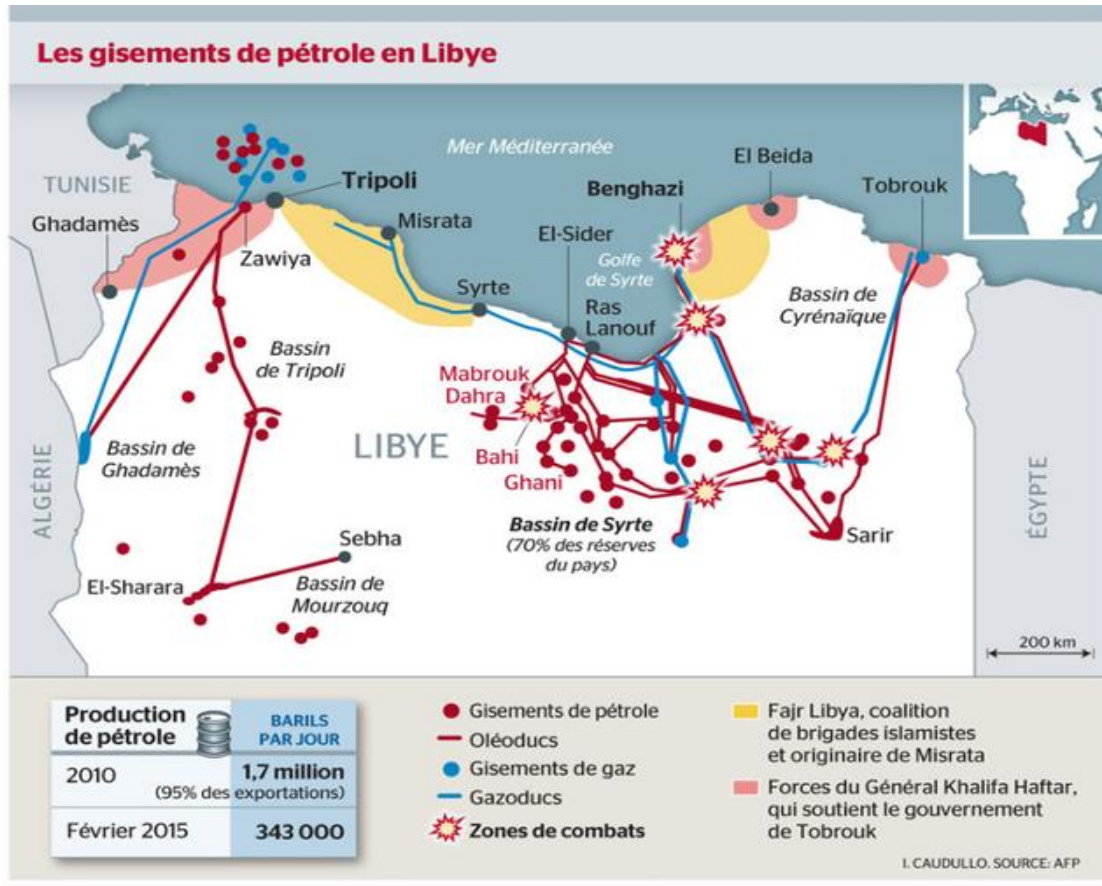
1.2.3 Ekonomik Etkileri

Ülke topraklarının yüzde doksanı çöl olmasına rağmen Libya, Mağrib bölgesinin en zengin petrol ve doğalgaz rezervine sahip ülkesidir. Haziran 1959'da Zelten petrol Sahra bölgesindeki yer altı petrolünü bulmuştur. 1961 yılında Standart Oil bu bulunan petrolü ihraç etmeye başlamıştır. Libya'nın Kuzey Afrika'nın en zengin ülkelerinden biri olmasının sebebi ihracat gelirlerinin %95'ini petrol ve türevlerinin ihracından elde etmesidir. Petrol gelirleri GSMH'nin %25'ini ve hükümet gelirlerinin de %80'ini oluşturmaktadır. 1961 yılında Libya'nın 47 milyar varillik petrol rezervine ve 1,5 trilyon metreküp doğalgaza sahip olduğu bilinmektedir. Petrol ve doğalgazın %95'i ihraç edilmektedir. Libya Mağrib ülkeleri içerisindeki en zengin ülke olmasına karşılık bölgenin 30 yıldır en yüksek işsizlik oranına sahip ülkesidir. Hâlbuki okuma ve

⁵⁸“IOM's report on displaced, returnees and migrants in Libya” *Libya Herald*, 22.06.2016.

yazma bilenlerin oranı %86,8 civarındadır. Libya’da petrol sektörü ekonominin %90’ında yer alır ve halkın sadece %1’i petrol sektörü içerisinde iş gücü olarak yer almaktadır. Dolayısıyla ülkenin yaklaşık %16’sını oluşturan kesim içerisinde düzenli bir gelire sahip olan bireyler bulunmazken, %43,3’ünde de aile bireylerinden yalnızca birinin düzenli bir gelire sahip olduğu ileri sürülmektedir. Nüfusun %5’inden fazlasının sağlık açısından iyi olmayan koşullarda yaşamını sürdürmek zorunda kalması da, ülkedeki zenginliğin adaletli dağıtılmadığına işaret etmektedir.⁵⁹

Tablo 1.7 Libya’nın Yer Altı Zenginlikleri⁶⁰

Libya’da yaşanan devrimin ana sebebi Tunus gibi ekonomik sorunlar değil siyasi özgürlüklerin kısıtlanmasıdır ama yukarıda gelirin adaletsiz dağıtıldığından bahsedilmekte. Libya devrimi ekonomik temelli olmamasına karşılık sonuçları büyük ekonomik sorunlar getirmiştir.

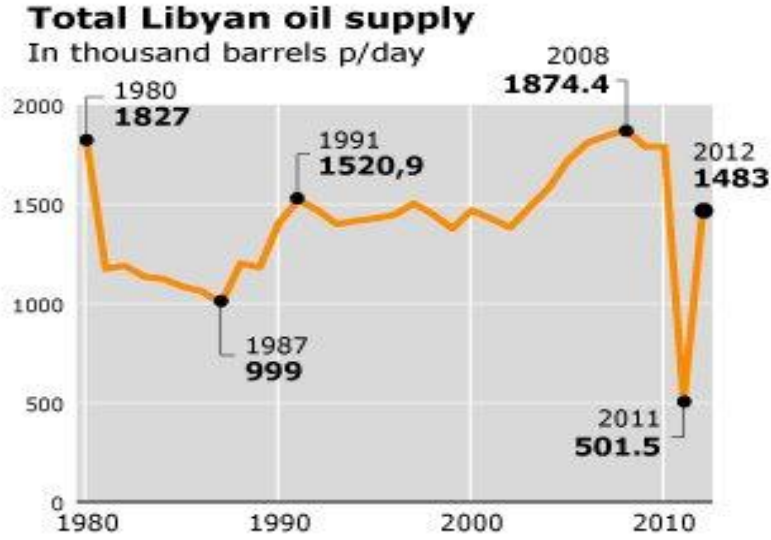
⁵⁹Veysel, 2012: 147.

⁶⁰<http://www.tdg.ch/monde/La-lutte-pour-le-controle-de-l-or-noir-devient-feroce/story/17698449> (erişim tarihi: 11.01.2016).

Afrika Birliğinin ana sponsoru olan ve finansmanın yüzde 75'ini sağlayan 5 üye ülkesi bulunmaktadır. Bunlar: Cezayir, Mısır, Nijerya ve Libya'dır. Afrika Birliğinin finansmanın %15'ini Kaddafi sağlamaktadır ve ölümüyle birlikte birlik için ekonomik sorunlar baş göstermeye başlamıştır.⁶¹

2011 ayaklanması ekonomiyi derinden etkilemiştir. Petrol üretimi, 2010'da günde 1.659 milyon varil iken (bpd) 2011 sonrası 479.000'e düşmüştür. GSYİH büyümesi yüzde 60 oranında azalmıştır. Petrol dışı üretim artışı da ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğraması nedeniyle yüzde 50 oranında gerilemiştir. İsyen sırasında Libya'dan yaklaşık 600.000 göçmen işçi kaçmış ve o sırada 1991 Kuveyt krizinden bu yana yaşanan en büyük göç krizi yaşanmıştır. Yiyecek ve nakit sıkıntısı ülkenin birçok bölümünde yaşanmıştır. Libya'nın dış varlıklarını (2010 GSYİH'sinin yüzde 200'ü) donduran BM yaptırımlarının çoğu 16 Aralık 2011'de kaldırılmıştır. 2012'de ekonomi tahmin edilenden çok daha hızlı toparlanmıştır. 2012 yılında petrol üretimi, günde 1.509 milyon varile çıkarak 2011'den bu yana yüzde 215 artış göstermiştir. 2012 yılında doğal gaz üretimi yüzde 54,8 artmıştır. (Dünya Bankası Enerjinin BP İncelemesi). 2012 yılında gayri hidrokarbon GSYİH büyümesinin yüzde 30'u GSYİH büyümesi yüzde 121,9 (2011'de yüzde 59,7, 2010'da yüzde 3,7 arttı) ile gerçekleşmiştir. Başta yeniden yapılanma olmak üzere tüketici fiyatları 2011'de (yüzde 15,9) büyük oranda artmış ancak ithalatın yeniden başladığı 2012 yılında sadece yüzde 3,6 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Libya Merkez Bankası, 2013 yılında GSYİH büyümesini yüzde 16-18 (Uluslararası Para Fonu yüzde 20 öngörüyor) öngörmüştür. Kamu harcamaları büyük bir büyüme göstermiş, hane halkı gelirlerini ve tüketimini artırmıştır. Petrol dışı ekonomi 2012'de yüzde 44 büyümüştür.

⁶¹ "Mauvaise passe financière pour l'Union africaine ?" *Jeune Afrique*, 28.03.2011.

Tablo 1.8 Libya Petrol Arzı⁶²

Source: EIA

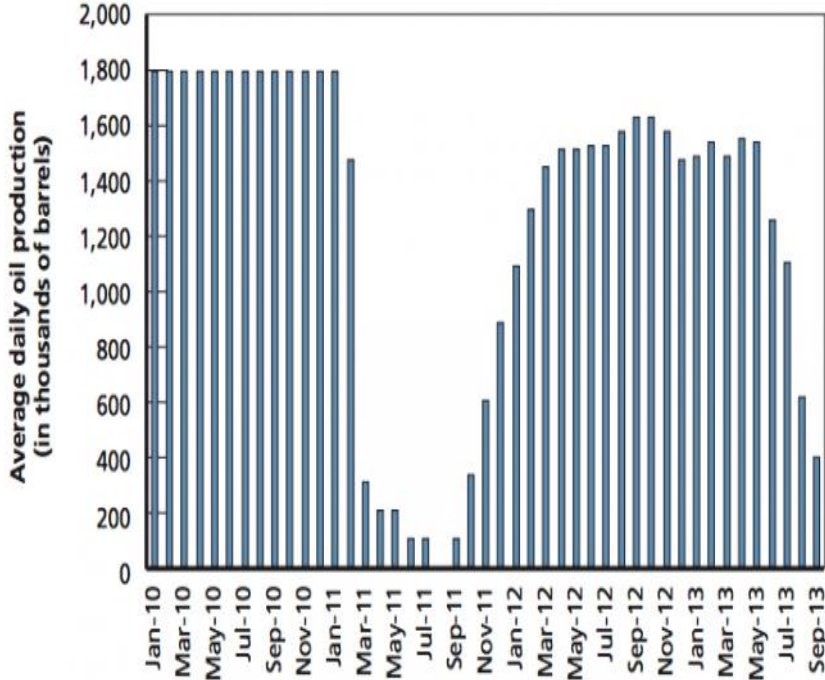
2011 yılında iç savaşın başlamasıyla Libya ekonomisi çöküş yaşamasına rağmen çok hızlı bir şekilde kalkınma çalışmalarına başlanmıştır. 2013 yılında petrol üretimi şaşırtıcı bir şekilde yeniden yükselmeye başlamıştır. Büyümede 2011 yılında %60 daralma yaşanmış daha sonra IMF'ye göre bu oran % 17 artmıştır. 2012 yılında ise şaşırtıcı şekilde %120'lik bir yükselme ile tepe noktasına ulaşmıştır. Libya'da petrol sektörü ülkenin ihracatının % 95'ini, devlet gelirlerinin % 90'ını ve GSYİH'nın % 70'ini sağlamaktadır. 47.100.000 varil ile Libya Afrika'nın en çok petrol rezervine sahip ülke unvanını devam ettirmektedir.⁶³

⁶² <https://chronicle.fanack.com/libya/economy/#Economic%20History>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

⁶³ Martinez, 2013: 5.

Tablo 1.9 Arap Baharından Önce ve Sonrası Petrol Arzı.⁶⁴

Recovery and Decline of Libya's Daily Oil Production, 2010–2013

SOURCE: U.S. Energy Information Administration, "International Energy Statistics," data files on global oil production, 2013.

Kaddafi sonrası Libya'da, sadece petrol şirketleri hemen çalışmaya başlayarak üretime devam etmişlerdir. 2011 yılından önce Libya ulusal petrol şirketinin ilk ortağı İtalyan şirketi ENI günde 280.000 varil üretirken, 17 Şubat devrimi nedeniyle kar oranını %10 azaltmıştır. 2011 yılında günde 160.000 varil üretirken, bugün ise 1,6 milyon varil petrol üretim ile devrimden önceki seviyesine yükselmiştir.⁶⁵

Diğer bir önemli ekonomik etkisi ise şudur; Libya Sahel bölgesi ve özellikle Nijer ve Mali Cumhuriyeti için çok önemli bir ülkedir. 1970-1980 yılları arasında Libya çok sayıda Tuarege ev sahipliği yapmıştır. 90'lı yıllarda bu Tuaregler Kaddafi tarafından eğitildikten sonra bazıları kendi ülkelere dönüp ayaklanmalar başlatmıştır. Kaddafi Tuaregler ile iyi ilişkiler içerisinde olmasına rağmen Tuareglerin kendi ülkelerinde isyan çıkartmasına karşı çıkmaktadır ve isyanlara son vermek için büyük çabalar göstermiştir. 2007-2009 yıllarındaki isyanlarda büyük rol oynamış

⁶⁴ <http://www.geolinks.fr/geopolitique/la-libye-contemporaine-2/> (erişim tarihi: 11.01.2017)

⁶⁵ Martinez, 2013: 24.

hatta isyanlara son vermek adına kendi parasıyla finansman sağlamıştır.⁶⁶

1.2.4 Güvenlik Üzerindeki Etkileri

2010 yılında Arap Baharı, Libya'da Tunus ve Mısır gibi yaşanmamış, Kaddafi halk protestosunu sert bastırmaya çalışınca iç savaşa dönüşmüştür. Libya'da yaşayan kimi yabancıların ve çeşitli terör örgütü mensubu üyelerinin ülkelerine dönmesi, bazılarının da Sahra çölünde kalarak terör eylemlerine devam etmesiyle bölge giderek daha da kaos bir hale bürünmüştür. Örneğin, 1990'lı yıllara gelindiğinde Afganistan ve SSCB arasındaki savaş bitince Afganistan'da yaşayan Libyalıların birçoğu Libya'ya geri dönerek ülkenin doğusunda 'Libya İslami Mücadele Örgütü' adı altında örgütlenmiştir. Dünya Ticaret Merkezine yapılan 9/11 saldırısının sonrasında da LIFG örgütünün adı El-Kaide örgütüyle ilişkili olması nedeniyle dünya genelinde bilinir ve konuşulur olmuştur.⁶⁷

İşte bölgede bulunan terör gruplarının etkisiyle Libya'da etkin olan selefi düşüncesi Afganistan-Pakistan hattına oradan da tüm Mağrib bölgesine yayılmaya başlamıştır. Sahel bölgesi açlık, yolsuzluk, kötü yönetim, kabileler arası süregelen savaş gibi sorunlarla mücadele etmeye çalışırken aynı zamanda 2009'da başlayan terör eylemleri ve 2011 Libya iç savaşı ile daha karmaşık hale gelmiştir. Bölge ucuz silah ve terörist gruplara üye temin etmenin kolaylığı nedeniyle Libya iç savaşı sonrası terörist grupların merkezi noktasına gelmiş, kendi içindeki barışçıl dokuyu ve komşu ülkeleri de etkilemiştir. Libya'da 6.500 radikal grup üyesi kamplarda eğitim almaktadır. İç savaş nedeniyle Libya DAEŞ terör örgütünün bir nevi ev sahibi olmuş ve 2016 yılında sadece DAEŞ terör örgütü üyesi 5.000 savaşçı olduğu kaydedilmiştir.⁶⁸

1973 Kararının etkisini incelemek üzere atanan Birleşmiş Milletler uzmanları bir panelde, Cezayir, Çad, Mısır, Gazze, Mali, Nijer, Tunus ve Suriye gibi ülkelerde eski Libya silahlarının varlığını tespit etmiştir. Bu panelde, "Libya kökenli silahların Cezayir, Mısır, Mali ve Tunus'ta faaliyet gösteren terörist grupların askeri kapasitesini önemli ölçüde takviye ettiği" sonucuna varılmıştır. 2010-2015 Birleşmiş Milletler Parlamentosu'nda komisyona göre Kaddafi rejiminin devrilmesinin bölgede büyük sorunlara yol açtığı belirtilmiştir. Kuzey ve Batı Afrika'da küçük ve hafif silahların yanı sıra bazı daha ağır topçu silahlarının çoğalmasına yol açmıştır. Libya'nın

⁶⁶International Crisis Group, 2013: 37.

⁶⁷Sevinç ve Çiftçi, 2015: 287.

⁶⁸Alexander, 2016: 9.

hafif silahlarının Boko Haram militanlarının eline geçtiği tespit edilmiştir.⁶⁹

Libya Aralık 2012’de, Cezayir, Çad, Sudan ve Nijer sınırını kapatmış ve Libya güney bölgesinde bulunan Ghadames, Ghat, Obari, Al-Shati, Sebha, Murzuk ve Kufra bölgelerini, "askeri operasyon alanları" ilan etmiştir. Kaddafi’nin devrilmesinden bu yana, Libya ülke sınırlarını kontrol etmekte zorluk yaşamaktadır. 2012 yılından beri Libya, Sirenayka İslam Tugayları’nın desteğiyle İslami Mağrip El-Kaide Örgütü tarafından yasa dışı faaliyetler amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Bu nedenle Sahra ve Sahel ülkelerin durumlarını etkileyen sorunların merkez üssü olarak kabul edilmiştir. Böylece, 12 Şubat 2013 Paris’te düzenlenen Bakanlar konferansında "etkin bir şekilde sınırlarını kontrol etmenin Libya için acil ihtiyaç" olduğu vurgulanmıştır. Mali eski cumhurbaşkanı Modibo Keita (1960-1968) göre bir gün, Kaddafi’nin Libyası karışırsa, Güney Libya ve Sahel için tehditler oluşacaktır; diye ifade etmiştir. Bunun yaklaşımın bugün doğruluğu net bir şekilde ortadadır.⁷⁰

Bilindiği üzere Arap Baharı sonrası iç savaş yaşayan Libya, Sahel bölgesinde çok büyük sorunlara yol açmıştır. Nüfusunun yüzde otuzluk kesiminde yabancı barındıran Libya özellikle iç savaş sonrası Tuareglerin ülkelerine dönmesiyle bölgenin kaderini kötü yönde değiştirmiştir. 1950’li yıllardan beri bağımsızlık isteyen bu kabile, 1980’li yıllarda Libya’ya göç etmiş, kimi zaman bağımsız bir Azavad ülkesi kurma hayali ile Mali ve Nijer’e dönerek isyanlar çıkartmıştır. Ancak bu girişimlerinde çoğu kez başarısız olmuşlardır. Libya’daki iç savaş sonrası ülkesine dönen çoğu Tuaregli yanlarında çeşitli savaş malzemeleri getirmiştir.⁷¹

Teknolojinin yetersizliği ve alanın oldukça geniş çölleri barındırması nedeniyle ülkeler arası sınırlarda güvenlik zor sağlanmakta ve kontrolsüz girişler gerçekleşmektedir. Bunun en büyük örneği ise 2012 yılında Mali’de Tuaregler’in askere karşı savaşabilecek kadar silaha sahip olması ve daha sonrasında terörist grupların kuzey bölgesini ele geçirmesidir. Libya’daki iç savaş terörü ve radikal grupları beslemektedir. 06 Kasım 2011 tarihinde Nijer’in kuzeyi Arlit şehrinde Nijer askeri, Libya’dan Mali’ye giden silah dolu bir konvoyu ele geçirmiştir. Aynı zamanda 2011 yılı sonunda Azavad özgürlük hareketi liderlerinden bir Tuaregli Cezayir ve Libya sınırından silahlar, çeşitli malzemeler ve 400 savaşçı ile beraber Zakak’a geçmiştir.⁷²

⁶⁹ <http://www.globalresearch.ca/libya-war-was-based-on-lies-bogus-intelligence-nato-supported-and-armed-the-rebels-british-parliamentary-report/5547356>. (erişim tarihi: 25 Eylül 2016).

⁷⁰ Martinez, 2013: 28.

⁷¹ "Au Niger, les emplois éloignent les armes et les jihadistes"; *Libeafrica4.blogsliberation.fr*, 17 avril 2016.

⁷² Pellerin, 2012: 4.

İşte Libya'dan kendi ülkelerine dönen Tuaregler Mali'de iç savaşın çıkmasına sebep olmuştur. 17 Ocak 2012'te asi Tuaregler Mnla lideri Mohamed Ag Najim ile birlikte Mali hükümetine karşı isyan başlatmış, Azavad bölgesi bağımsızlığı için ayaklanma hareketlerinde bulunmuşlardır. Sahel bölgesine ve özellikle Mali kuzeyine yerleşen teröristlerin (İmeö, Mujao, Ansar-Dine) desteğiyle Mali'nin kuzeyinde isyan çıkarılmış ve 800 bin kilometrekarelik kuzeyde bulunan üç şehir Gao- Kidal- Timbuktu ele geçirilmiştir. 22 Mart 2012'te Amadou Toumani Touré hükümetine karşı genç subaylar tarafından darbe girişiminde bulunulmuştur. Mali'deki ordunun güçlü bir ordu niteliğinde olmaması nedeniyle teröristler birkaç ayda oldukça hızlı bir ilerleme gerçekleştirmiştir. 10 Ocak 2013'te ise ülkenin stratejik bölgesi ve Konna Mopti'den 70 km uzaklıktaki 3 büyük şehir teröristlerin eline düşmüştür. Mali bu kaotik durumdan kurtulmak adına Fransız hükümetinden destek istemiştir.⁷³

11 Ocak 2013'te Fransız askerleri Mali'ye gelmiş ve İslamilere karşı 'SERVAL' operasyonu olarak adlandırdıkları güçlü bir operasyon başlatmışlardır. 1400 Fransız askeri ile başlayan operasyon, son safhada 4500 asker olmuştur. Bu operasyonun hemen ardından Mali ve Fransız askerlerine yardım amaçlı MISMA (La Mission Internationale de Soutien au Mali) adı verilen ikinci bir operasyon düzenlenmiştir. 5 Şubatta BM, Afrika Birliği ve Batı Afrika ülkeleri Birliği ve Dünya Bankası, Sahel ve Mali'nin durumunu detaylı olarak tartışmak, terör eylemlerini engellemek ve terörist ilerleyişlerini durdurmak adına kararlar vermek amacıyla Brüksel'de bir araya gelmiştir. Toplantının yapıldığı gün 2 bin Çad askeri Nijer'den geçerek Mali'ye ulaşmıştır. 1 Temmuz 2013'te Birleşmiş Milletler de MISMA'ya yardım etmek için kendi askerlerini göndermiştir. Toplamda MISMA ve MINUSMA'ya bağlı 12.600 asker ve polis olmuştur.⁷⁴

Bir yıl süren SERVAL operasyonu başarılı bir operasyon olmuş ve Mali'nin toprak bütünlüğü sağlanmıştır. Ancak savaşın bitmesi Mali'nin kuzeyinde terörizmin bittiği anlamına gelmemektedir. Bu sebeple 1 Ağustos'ta bölgesel işbirliği içinde bulunan Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer 3 bin askerin dâhil olduğu Berkan operasyonu adını verdikleri bir operasyon başlatmışlardır.⁷⁵ İşte gördüğümüz gibi Libya'da Arap Baharı sürecinde iç savaşa dönüşen bu ayaklanma sadece Libya'nın güvenliğini etkilememiştir. Komşu ülkelerde 2011'den 2016 yılına kadar Libya'daki Arap Baharının yarattığı kaosu yaşamıştır.

⁷³<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/d000540-le-sahel-un-enjeu-international/la-question-malienne> (erişim tarihi: 19.07.2016).

⁷⁴"l'opération Serval devenue opération Barkhane au Sahel", *Bruxelles2Pro*, No:37, 19 juin 2016.

⁷⁵"Deux ans d'opération Barkhane au Mali: quel bilan ?" *France24*.10.03.2016.

İKİNCİ BÖLÜM

MALİ VE NİJERYA MERKEZLİ GÜVENLİK SORUNLARININ NİJER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Güney Sahra bölgesine kıyısı olan Sahel bölgesi Batı Afrika’da doğuda Atlantik Okyanusundan Kızıldenize kadar uzanan 5000 km’lik bir uzantı üzerinde Moritanya, Senegal, Mali, Nijer, Çad, Sudan, Burkino Faso ile Nijerya’yı içine alan bölgedir. Yaklaşık 14° ile 18° Batı enlemleri arasındaki bölge çöl ile güneyde zengin savanaların karakterize ettiği yarı kurak ekolojik bir bölgedir. Günümüzde Sahra Güneyi 500 milyondan fazla nüfusun yaşadığı ve 48 ülkenin yer aldığı jeopolitik bir bölgedir.⁷⁶ Afrika gerçekten de büyük önem taşıyan ve doğal kaynakları ile zengin bir potansiyele sahip olan bir kıtadır. Petrol ve doğal gazı, madenleri, bol su kaynakları ve ormanları ile dikkat çekmektedir. Ancak bütün bu zenginliklere rağmen Afrika’daki halk çok fazla sorunla mücadele etmektedir. Geri kalmışlık, açlık, kötü yönetim, uyuşturucu ticareti, yasa dışı göç, insan kaçakçılığı, insan hakları ihlalleri ile demokratik yetersizlikler, terörizm, kökten dincilik, çevre sorunları ve küresel iklim değişikliği bu sorunlar arasındadır.⁷⁷

Sahel bölgesi sadece Afrika’nın değil dünyanın en fakir bölgelerinden birisidir. İklim değişikliğinden dolayı toprak verimsizliği ile çok sık görülen açlık ve kalabalık neticesinde bölge oldukça fazla sorunla karşı karşıya kalmıştır. Birleşmiş Milletler(BM) İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) tarafından yayınlanan basın açıklamasında, beş yaşın altındaki en az 6 milyon çocuğun yetersiz beslenmeden ağır bir biçimde etkilenecekleri vurgulanırken, 2015 yılı için en az 1 milyar 960 milyon dolar fona ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bölgede bulunan Burkina Faso, Kamerun, Çad, Gambiya, Mali, Moritanya, Nijer, Nijerya ve Senegal’i kapsayan açlıkla mücadele programının on milyonlarca kişiye yardım ulaştırmayı amaçladığı kaydedilmiştir.⁷⁸

Sahel bölgesinin diğer önemli sorunları da iktidar yönetiminin yetersiz olması, yolsuzluk, İslam radikalliği, insan kaçakçılığı, silah, uyuşturucu ve insan pazarlama ve terörizmdir. Aynı zamanda 11 Eylül 2001 tarihinden sonra terörizm Sahel bölgesinde hızlı bir gelişme gösterdiği

⁷⁶http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/afrika_sahel_bolgesi_tarimi_ve_alternat_teknikler_-_1_e7700fcd-a665-48aa-83f4-4b52080955f0.pdf (erişim tarihi: 30.06.2016).

⁷⁷İsmail, 2014: 382.

⁷⁸<http://www.soldefter.com/2015/02/13/saheldeki-acilikla-mucadele-icin-2-milyar-dolar-gerekli/> (erişim tarihi: 30 Nisan 2016).

için dünyanın da dikkatini çekmeye başlamıştır. Mağrib ülkelerinden Sahel bölgesine çok sayıda göç yaşandığı için Arap ülkelerdeki meydana gelen 2010 ayaklanmaları da bu zayıf bölgeyi etkilemiştir. “Arap baharının” en büyük etkisinin Sahel bölgesi özellikle Nijer, Mali ve Nijerya üzerinde olduğu söylenebilir. Bunun nedeni Sahel bölgesinden Mağrib ülkelerine göç eden Tuareglerdir. Tuaregler, Sahra bölgesinde yaşayan yarı göçebe bir topluluktur. Cezayir, Libya, Mali, Burkina Faso ve Nijer’de yaşamakta, nüfusları kesin olarak bilinmemekle beraber 1,5-3 milyon arasında oldukları tahmin edilmektedir.⁷⁹ Göçmenler ülkelerine dönerken Libya’daki iç savaşta asiler tarafından ele geçirdikleri silahlarla geri dönmüşlerdir. Ayrıca Boko Haram terör örgütü de Libya’daki silahlanmadan faydalanmıştır.

Görüldüğü üzere Sahel bölgesi jeostratejik bir bölgedir. Nijer Cumhuriyeti tam bu bölgenin kalbinde bulunmaktadır. 2001 yılından sonra terörizmin gelişmesi ve merkezi bir noktada bulunması nedeniyle uluslararası gündemin de dikkatini çekmektedir. Özellikle Mali’nin kuzeyinde terörizmin merkezi haline gelen İmeö, Mujao, An-Sardine, Mnla gibi örgütlerin de ortaya çıkmasıyla ve bu süreçte Tuareglerin 1962 yılından beri hayal ettiği Azavad ülkesi için kurulan Mnla örgütü ve Boko Haramın gelişmesi ile kaos bir durumda olan Libya, komşusu olan ülkeler’de istikrarsızlığın artmasıdır. Bunun yanında Mali ve Burkina Faso’nun politik ve toplumsal durumunun kötüleşmesi Nijer’in durumunu daha da zorlaştırmaktadır..

2.1 Mali’de Güvenlik Sorunları ve Etkileri

Mali Cumhuriyeti Batı Afrika’da bulunan, 1.241.238 kilometrekare yüz ölçümü ve 7 komşusuna olan bir ülkedir. Bu 7 komşu ülke: Burkina Faso, Cezayir, Fildişi, Gine, Nijer, Moritanya ve Senegaldir. Mali Cumhuriyeti 1991 yılından beri 8 bölge olarak ayrılmıştır, bu 8 bölge; Kayes, Koulikoro, Sikasso, Ségou, Mopti, Tombouctou, Gao ve Kidal bölgeleridir.⁸⁰

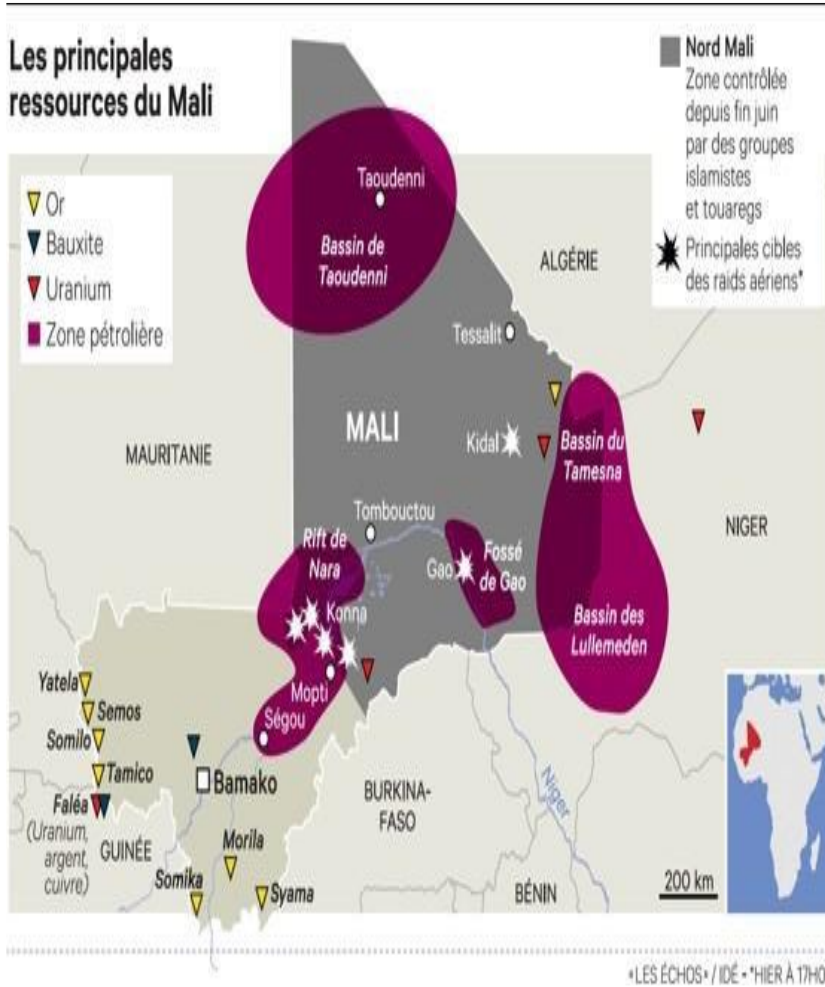
Mali 20 Haziran 1960 tarihinde Fransızların himayesinden kurtularak bağımsızlığını kazanmıştır. Ülke bünyesinde çeşitli etnik grupları barındırmaktadır. Bunlar 50% Mande, 17% Fula, 12% Voltaic, 10% Tuareg / Moor, 6% Songhai, 4% ise diğerleridir. Bu etnik gruplar tarih boyunca birbirleriyle etkileşim içerisinde olmuştur. Mali denize kıyısı olmayan ve Sahel bölgesinde bulunan bir ülkedir. Tıpkı Sahel bölgesinde yer alan diğer ülkeler gibi yoksul bir

⁷⁹ http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9E1_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

⁸⁰ Sourisseau vd., 2016: 8.

ülkedir. 2015 yılında alınan verilere göre halkın %67'si günde 2 doların altında yaşamını sürdürmekte ve aynı zamanda halkın %33'i okuma-yazma bilmemektedir.⁸¹

Tablo 2.1 Mali Cumhuriyetinde Bulunan Yer Altı Zenginlikleri.⁸²

Ülkenin ekonomik altyapısını başlıca tarım ve balıkçılık oluşturur. Mali'nin en önemli doğal kaynaklarından petrol ülkenin kuzey bölgesinde (Gao, Mopti, Ségou, Tamesna, Tacudenni, Konna, Nara bölgeleri) ve uranyumda yine ülkenin kuzey bölgesindeki Mopti ve Kidal'da bulunmaktadır. Diğer önemli kaynaklar altın ve tuzdur. Zamanında Mali dünyada en fazla altın bulunan ülkelerinden biri iken bu durumu kendi lehine çevirememiştir. Özellikle yönetim ve bürokrasideki yolsuzluk altın rezervinden elde edilen geliri baltalamıştır.⁸³ Bütün bu sorunların yanı sıra 2012 yılında Tuaregler Mali kuzeyinde ayaklanmaya başlamışlar ve bunun Arap

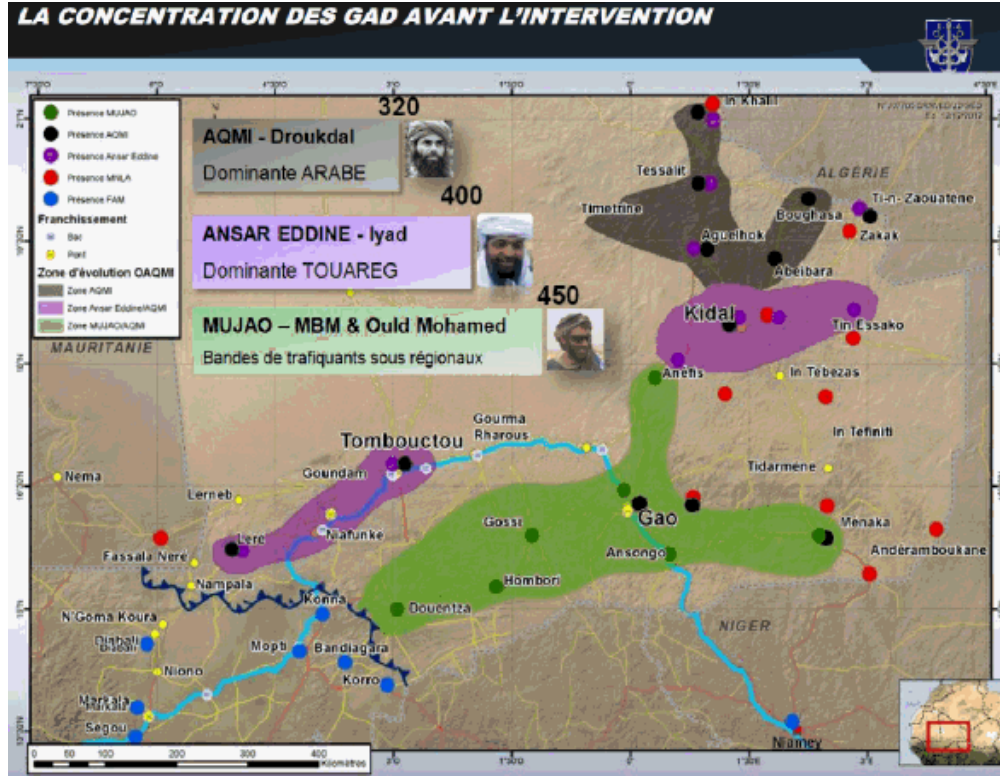
⁸¹http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

⁸² Fondation gabriel péri, 2013: 9.

⁸³Sourisseau vd., 2016: 9.

ülkelerindeki devrime çok büyük etkisi olmuştur. Görüldüğü gibi Mali'nin kuzeyinde (İslami Mağrip El-Kaide Örgütü(İMEÖ), MUJAO, An Sardine ve MNLA) gibi terör örgütlerin yerleşimi ayaklanmaların ve terörizmin merkezi haline gelmesine sebep olmuştur.

Tablo 2.2 Mali Cumhuriyetinde Terör Örgütleri Tarafından Kontrol Altında Tutulan Bölgeler.⁸⁴

Source : État-major des armées, CPCO.

2.1.1 Terör Örgütleri ve Faaliyetleri

2.1.1.1 İslami Mağrip El-Kaide Örgütü

1990 yılında Cezayir'de yaşanan iç savaş sonrası 1992 yılında asker tarafından ülke yönetimi ele geçirilmiş ve çok sayıda siyasi parti üyesi ve dini gruplar, isyan grupları olarak örgütlenmeye başlamıştır. Cezayir'de en önde gelen isyan grubu ise Cezayir Silahlı İslam Grubudur. Grubun amacı Cezayir'deki iktidarı devirmek ve İslam'a ve şeriata dayalı düzeni temel alan bir iktidar kurmaktır. Janes's Defence Weekly'ye göre 2.800 Cezayirli Afganistan'daki El-Kaide kamplarında eğitim almaktadır. Bundan dolayı Cezayir Suudi Arabistan ve Yemen'den sonra dünya terörizmine asker yetiştiren en büyük üçüncü ülke

⁸⁴ Guilloteau ve Nauche, 2013: 20.

konumundadır.⁸⁵

Cezayir için güvenlik meseleleri 1989 yılında Kurtuluş İslam Cephesinin kuruluşu ile başlamıştır. Djamel Zitouni ve Antar Zouabri gibi örgüt üyeleri Afganistan-SSCB savaşına katıldıktan sonra kendi ülkelerine dönmüşlerdir. Ocak 1992 yılındaki seçimleri Kurtuluş İslam Cephesi kazanmış ancak seçim Cezayir askerleri tarafından iptal edilmiştir. Bu hayal kırıklığından dolayı en radikal üyeler, Cezayir Silahlı İslam grubunu kurmuş ve liderleri Djamel Zitouni olmuştur. Bu grup Cezayir içerisinde şiddet eylemlerine başlamıştır. Djamel Zitouni'den sonra grubun yönetimini ele alan Antar Zouabri giderek şiddet dozajını attırmaya başlamıştır. Cezayir Silahlı İslam grubunun sivillere yönelik şiddet eylemleri ve örgüt içerisinde bu durumdan duyulan rahatsızlık, 1996 yılı sonlarına doğru Hassan Hattab'ın örgütten ayrılarak 1998'de ise Cezayir Selefi Vaaz ve Savaş Grubu (SVSG)'yi kurması ile neticelenmiştir. SVSG, sivillere yönelik saldırıları kınamakla birlikte askeri hedeflere saldırı yapılmasında mahzur görmemiş ve çeşitli şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir.⁸⁶

Hattab SVSG'yi ilk kurduğunda bünyesinde 300 üye barındırmaktaydı. Üye sayısının yetersizliğini gören Hassan Hattab, Kuzey Nijer ve Mali'de ikinci lider konumunda olan Abderrazak El Para'dan 4 bin üyeyi bünyesine almıştır. SVSG Hassan Hattab yönetimi altındayken sivillere karşı çok pasif bir davranış içinde bulunmuş hatta Mali cumhuriyeti topraklarına kadar farklı kentlerde "dawa" yani vaaz vermeye dahi gidenler olmuştur.⁸⁷

1998-2003 yılları arasındaki Hassan Hattab liderliği döneminde mücadeleyi ve eylemlerini ulusal düzeyde sürdürmeyi Ağustos 2003'te Nabil Al Sahraoui görevi devralana kadar devam ettirmiştir. Nabil Al Sahraoui göreve gelir gelmez, örgüte uluslararası bir boyut kazandırma hedefi doğrultusunda, diğer ülkelerdeki çoğu El-Kaide bağlantılı kardeş grupları desteklediğini açıklamıştır. Bu desteğini de ABD-Irak savaşında sürekli olarak El-Kaide'ye yeni üyeler göndererek göstermiş ve bu durum iki grubun daha da yakınlaşmasına yol açmıştır.⁸⁸

Nabil Al Sahraoui örgüt liderliğine geldiğinde faaliyetlerine sadece Cezayir'de değil uluslararası alanda boyut kazandırmak istemiş ve bunun için maddi kaynaklara ihtiyacı olduğunu fark etmiştir. Bu nedenle 2003 yılında SVSG tarafından 31 Alman ve Uygurlu turist Sahra bölgesinde kaçırılmış ve serbest bırakmak için 6 milyon dolar istenmiştir. Bu para ile 4 araba,

⁸⁵ Cilliers, 2003 : 96.

⁸⁶ Gourdin, 2012: 18.

⁸⁷ Florquin ve Pézard, 2005 : 11.

⁸⁸ Sevinç ve Çiftçi, 2015: 237.

silah, RPG, hava füzeleri, harç atarlar dâhil örgüte birçok askeri kaynak sağlanmıştır. SVSG'in ilk büyük uluslararası operasyonu bu olay olmuştur. 2004 yılında Mali kuzeyinde yine 2 turist kaçıarak Qatar Prensinden 375.000 dolar talep etmişler ancak Mali askerinin yardımıyla bu rehinelere serbest bırakılmıştır.⁸⁹

Adı geçen El-Kaide'nin oluşumu ve altyapısı şu şekilde ifade edilebilir: Afganistan ve Pakistan'da merkezi bulunan bir terör örgütüdür. El-Kaide küçük grupları bir araya getirerek aynı düşünce ve ideolojide olanları merkez alan stratejik bir örgüt olarak kurulmuştur. Örgütün altyapısında Cihat, bağımsız Arap Yarımadasının tesis edilmesi, Amerikalıların ve Amerika Müttefiklerinin düşman olarak kabul edilmesi, halifelüğün ve İslam devletinin kurulmasına ilişkin ideolojik argümanlar yer almaktadır. Örgütün ideolojik vizyonunu belirleyen kişi olan Eymen el Zevahiri ile örgütün kaynak teminini sağlayan kişi olarak bilinen Usame bin Laden örgütün iki önemli aktörü olup 1980'lerde örgütü kurmak üzere bir araya gelmişler ve dünyanın en tehlikeli terör grubu olarak ortaya çıkmışlardır.⁹⁰

El Kaide, SVSG'yi örgüt bünyesine kabul etmesinin kendi yararına olacağını düşünmüştür. Bunun sebebi SVSG'nin bulunduğu bölgenin stratejik bir bölge olmasıdır. Bünyesinde barındırdığı üyelerinin eğitimini yapabileceği ve aynı zamanda her türlü yasa dışı faaliyetin yürütülebileceği ve finansman sağlayabileceği verimli bir bölgedir. Bu nedenle 2002 yılında SVSG ve El-Kaide arasında başlayan bu ikili ilişki 2006 yılında resmîyet kazanmıştır. El-Kaide'ye katılmasının bir sonucu olarak ise Ocak 2007'de SVSG ismini İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) olarak değiştirmiştir.⁹¹

İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Mali'nin kuzeyini merkezi olarak almış ve bu bölgede yerleşim sağlamıştır. Örgütün kurulması ve kendisine destek bulmasındaki neden, Mali'nin Sahel bölgesinin en fakir ve açlığın en sık görülen ülkelerden biri olmasıdır. Diğer nedenler ise düşük eğitim ve işsizliğin yüksek oranda olması, gelişim seviyesinin düşüklüğü, kabileler arasındaki çatışma ortamı (Songhai-Tuaregler) ve aşırı dindarlık bulunmaktadır. Sahra çölü Mali'nin kuzeyine kadar ulaştığı için Nijer ve Cezayir arasında olan sınırların kontrolü yetersiz kalmaktadır. Güvenlik teknolojisinin eksik ve yetersiz olması nedeniyle de polis ve asker tarafından iyi kontrol edilemeyen bir bölgedir. Güvenlik sorunlarının

⁸⁹ Florquin ve Pézard, 2005: 61-65.

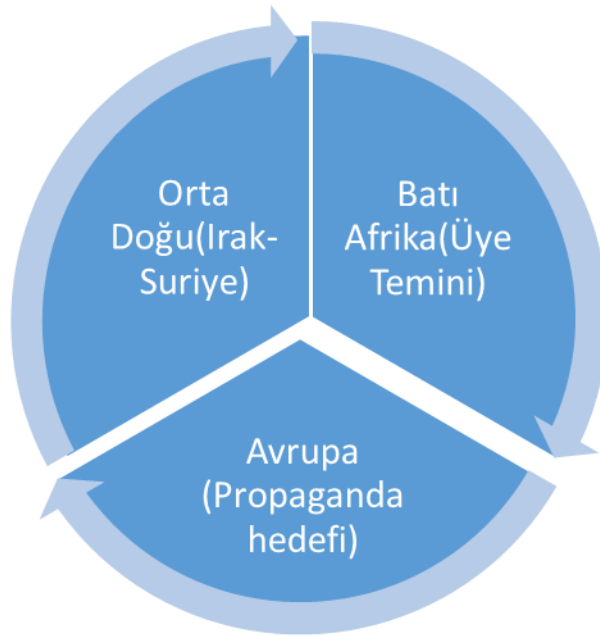
⁹⁰ Sevinç ve Çiftçi, 2015: 4-6.

⁹¹ Lounnas, 2012: 44.

yanı sıra sosyo-ekonomik durumu da kötü olan bu bölge terör örgütlerinin oluşumu için kaçınılmaz bir fırsat olmuştur.

İslam Mağrip El-Kaide Örgütü bünyesine Sahel bölgesinden az ücret ödediği elemanlar temin etmektedir. Üyelerine Sahel-Sahra çölünde ve özellikle Mali'nin kuzeyinde eğitim vererek Cihat adına Batı ülkelerini hedef alıp savaşmak için Ortadoğu coğrafyasına göndermektedirler.⁹²

Tablo 2.3 İslami Mağrip El-Kaide Örgüt Yapısı.⁹³

Her örgütü kendini devam ettirmek için bir mali kaynağının olması gerekmektedir. İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) ise kendi faaliyetlerini devam ettirmek için her türlü yolu izlemiştir. Bunlar gasp, bağış, yurtdışından özellikle Avrupa'daki destekçilerden toplanan yardım, iş adamlardan alınan para ve fidye karşılığında adam kaçırma gibi gelir kaynaklarının yanında sahte para işi, silah, araba, sigara, petrol ve uyuşturucu kaçakçılığı, mevcut iktidardan rahatsız olup devrilmesini isteyen şahısların gönüllü yardımları finansmanlarını oluşturmaktadır. Avrupa'da yaşayan Cezayir asıllı vatandaşlar vasıtasıyla da finansman temin edilmektedir. Bir görüşmede Cezayir Cumhurbaşkanı danışmanı Kamel Razzaq'ın belirttiğine göre İslam Mağrip El-Kaide Örgütü Avrupa'dan Afrika'ya turist olarak gelenler ya da Afrika'ya çalışmak için gelen

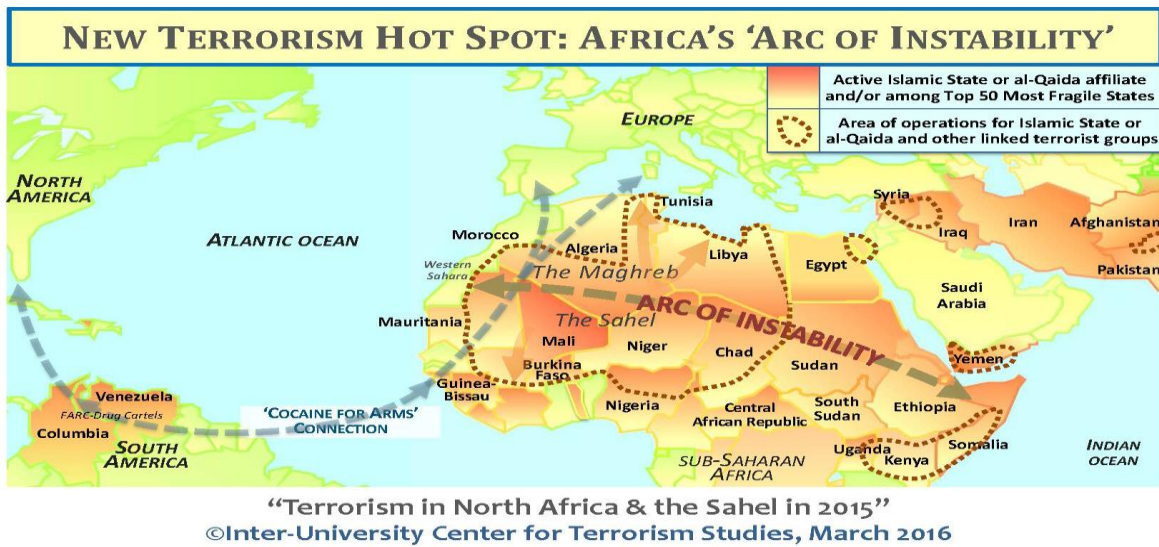
⁹² Compagnie Méditerranéenne d'Analyse et d'Intelligence Stratégique, 2013: 17.

⁹³ Compagnie Méditerranéenne d'Analyse et d'Intelligence Stratégique, 2013: 17.

Avrupalıları rehin alarak serbest bırakma karşılığında para talep etmekte ve bu yol örgütün en büyük finansman yolu olmaktadır. İsmi İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) bu yolla yaklaşık 50 milyondan euro fazla ranson almış ve İspanya kendi vatandaşlarının serbest bırakılması için 8 milyon euro ödemiştir. Eylül 2010 yılında ise teröristler 4 Fransızlı serbest bırakmak için 90 milyon avro talep etmiştir.⁹⁴

Etkili terörle mücadele operasyonlarından dolayı 2010-2011 yılları arasında savunmada kalan grup için Libya'daki silahlı çatışmalar yeni fırsatlar doğurmuştur. Üyelerini bu bölgeye sevk eden İMEÖ, böylece etkinlik alanını Akdeniz kıyılarına kadar genişletmiş, bölgede daha güçlü silahlar temin etme şansı bulmuş ve bu durum bölgesel ve uluslararası etkinliğinin artmasını sağlamıştır.⁹⁵

Tablo 2.4 Kuzey Afrika ve Sahel Bölgesinde Terörizmin Yaşandığı Alanlar.⁹⁶

Sources: 1) “Country Reports on Terrorism 2009,” *US State Department*, August 2010; and “Country Reports on Terrorism 2010,” *US State Department*, August 2011.
2) “Failed States Index 2010,” *Foreign Policy and The Fund for Peace*, June 2010;
3) “Al-Qaeda casts Shadow over Sahel region” (map), *Agence France Press (AFP)*, Oct. 22, 2010; and “Al-Qaeda activity in West African desert” (map), *AFP*, June 26, 2011;
4) “Trans-Saharan Counterterrorism Initiative (TSCTI)/Pan Sahel Initiative, Intrinsic Forces” (map), *Global Security.org*, May 7, 2011;
5) “Maghreb & Sahel Terrorism: Rising Threat from al-Qaeda, other Terrorists in North, West/Central Africa,” *International Center for Terrorism Studies (ICTS)*, Potomac Institute for Policy Studies, January 2011;
6) 2012 ICTS Report Update: “The Consequences of Terrorism—An Update on al-Qaeda and other Terrorist Threats in The Sahel & Maghreb,” *ICTS*, Potomac Institute for Policy Studies, January 2012;
7) “Decades Later, Refugees Return to a Land Still Divided,” *Washington Post*, Dec. 5, 2010; “Parties to W. Sahara conflict end UN-convened informal talks in New York,” *UN News Centre*, Dec. 19, 2010;
8) “Desert Land in Limbo is Torn Apart,” *The New York Times*, Dec. 9, 2010; and “Rifts curb North Africa’s war on al-Qaeda,” *UPI*, Nov. 17, 2010;
9) “Key Members of Sahara drug ring captured are from Polisario,” *Middle East Online*, Dec. 21, 2010; “Morocco says Dismantled International Drug Trafficking linked to Terrorists,” *VOA*, Oct. 18, 2010;
10) “N. Africa’s Sahel: Next Terrorism Hot Spot?,” *TIME*, Sep. 12, 2011; “Mali forces hunt desert drug traffickers,” *APB* Sep. 14, 2011; “Post-Qaddafi W./C. Africa a powder keg,” *CBS News/GlobalPost*, Sep. 12, 2011;
11) “Al Qaeda & the African Arc of Instability,” *Civil-Military Fusion Centre (NAVTO Allied Command)*, December 2012; “Security Challenges in Libya & the Sahel,” *CNA Strategic Studies*, December 2012.
12) “Control and crucifixions: Life in Libya under IS” *BBC News*, Feb. 3 2016;

2010 yılında başlayan Arap Baharı, İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) için çok büyük bir fırsat olmuştur. Yavaşça Mali’nin kuzey bölgesine yerleşen İmeö Libya’daki oluşan bu kaotik durumu lehine çevirmeyi başarmıştır. Bu durumu lehine çevirmesi ise finansman sağlamak adına uyuşturucu, sigara ve insan kaçakçılığından Sahel bölgesinde elde ettiği paydır. Sahra’yı ve bölge

⁹⁴ Mehdi, 2011: 4.

⁹⁵ Sevinç ve Çiftçi, 2015: 236.

⁹⁶ Alexander, 2016: 4.

coğrafyasını en iyi tanıyanlar Tuareglerdir. Hatta bir Arap atasözü der ki; Sahra çölünde iki tehlikeli şey bulunmaktadır: Birincisi akrep, ikincisi Tuareglerdir. İşte İslam Mağrip El-Kaide Örgütü için Tuareglerin örgüte katılması büyük bir prestij ve Sahra-Sahel bölgesinin kontrol altına alınması demektir. 2012 Ocak ayında Tuaregler'in Mali Cumhuriyetinde başlayan ayaklanmalarına 2 Nisan'da İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) de katılmış ve Mali'nin kuzeyini tamamen ele geçirmişlerdir. Bu durum ancak Berkan operasyonu⁹⁷ ile kuzey bölgesinin terörist grupların ellerinden alınarak önlenmiştir. Nijer Cumhuriyetinin en büyük korkusu ise bu terör gruplarının Mali'nin yakın bölgelerine özellikle Air şehrine yerleşmeleridir.⁹⁸ Bunun nedeni İmeö'nün Mali ve Nijer'in kuzeyinde yasa dışı uyuşturucu ticaretini çok geliştirmeleridir. Hatta Mali Cumhuriyetinin kuzeyinde Nijer ile sınır paylaşan bölgede yaklaşık 15 bin genç bu yasa dışı faaliyetler ile hayatını sürdürmektedir. Bu durum Nijer ve Mali'nin gençleri için büyük tehlike arz etmektedir.⁹⁹

Kuzey Mali ve Sahel'in geniş kesimindeki İmeö, Mujao ve Ansar-Dine kapasitesi Fransız ve bölgesel askeri güçlerin (özellikle Çad ve Nijer) çabaları ile önemli ölçüde düşürülmüştür. Mali iç savaşı sonrası MUNISMA kurulmasına rağmen terör örgütlerinin etkisi bölgede hala hissedilmektedir. Bununla birlikte, 2015 yılında bu gruplar Kuzey Mali'de bulunan kalıntı grupları kullanarak savaşa geri dönmüşlerdir. İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Mali'deki BM Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonuna yönelik saldırılarını artırmıştır. Yılın sonuna doğru, İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Mali ve Burkina Faso'daki otel saldırılarını da yönetmiştir. Mart 2015'te İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Mali Bamako'daki La Terrasse restoranı saldırısının sorumluluğunu üstlenmiş, maskeli silahlı bir kişi restoranda ateş edince bir Fransız milletvekili, Belçikalı bir güvenlik görevlisi ve üç Malili öldürülmüştür. Saldırıda ayrıca dokuz kişi yaralanmıştır. İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Nisan 2015'te Mali Ansongo'da bir intihar saldırısında bulunmuş ve Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonununda(MINUSMA) görev alan dokuz Nijeryalı ve üç sivil hayatını kaybetmiştir. İmeö, bu saldırının da sorumluluğunu üstlenmiştir. İmeö, ayrıca Ağustos 2015'te Mali'nin merkezinde bir oteli kuşatmış; dört Mali askeri ve dokuz sivil dâhil olmak üzere toplamda 17 kişi ölmüştür; bunlardan beşi ise MINUSMA için çalışan kişilerden oluşmaktadır. Grup kasım ayında yine bir

⁹⁷Berkan operasyonu hk. bilgi bkz "l'operation Serval devenue opération Barkhane au Sahel", *Bruxelles2Pro*, 19 juin 2016.

⁹⁸Wabern, 2016: 4.

⁹⁹ Barrios ve Koepf, 2014: 30.

oteli hedefine almıştır.¹⁰⁰

İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö), Mali Cumhuriyetinde hala aktif oldukları göstermek için 20 Kasım 2015 tarihinde Mali'nin başkenti Bamako'da Hotel Radison Blu'ya kanlı bir saldırı yapmıştır. Bu terör saldırısında 170'den fazla kişi rehin alınmıştır. Saldırıda 27 insan hayatını kaybederken çok sayıda insan da yaralanmıştır. Bu eylemlerden kurtulmak için büyük çaba gösteren Mali askerlerine, 11 Ocak 2013 tarihinden beri Mali'de bulunan MINUSMA askerleri de yardım sağlamaktadır.¹⁰¹

2.1.1.2 Batı Afrika Birlik ve Cihat Hareketi

Batı Afrika Birlik ve Cihad Hareketi, Mujao The Movement for Oneness and Jihad in West Africa olarak geçmektedir.¹⁰² Moritanya'da ortaya çıkan bu örgüt El-Kaide'ye bağlıdır ve İmeö ile aynı ideolojiyi paylaşan bir terör grubudur. Şiddet eylemlerini ve insan kaçakçılığını Sahel bölgesinde özellikle Mali ve Nijer'de gerçekleştiren terör örgütüdür. Ekim 2011 yılında ortaya çıkan bu örgütün uluslararası arenada tanınması Batı Cezayir'de 2 Batılıyı kaçırmak için almaları sonucu olmuştur. Bu iki rehinin biri İtalyan ve diğeri de İspanyol'dur. Serbest bırakmak için 30 milyon avro ve Moritanya'da tutuklu bulunan birkaç cihadistin de serbest bırakılmasını talep etmişlerdir.¹⁰³

Mujao lideri bir salafist Moritanyalı Hamada Ould Khaïrou alias Abu Qumqum'e göre Mujao üyeleri Moritanya, Azavad bölgesi, Nijer, Kuzey Mali ve Çad'den gelmektedirler. Esas amaç ise tüm Batı Afrika gençlerini Cihat'a çağırmak ve şeriat uygulayan devletler kurmaktır.¹⁰⁴ Mujao 2012 yılında Kuzey Mali'de başlayan ciddi ayaklanmada terör gruplarından Mnl militalarının yanında bulunan ilk terör örgütüdür. 4 Nisan 2012'de İmeö-Mujao-Anser-Dine ve Mnl liderleri Kibal şehrinde Mujao ise Kuzey Mali'de savaşa katılmak için imza atmıştır. 5 Nisan'da Mali'nin kuzeyindeki en büyük kent olan Gao'da Cezayir konseyinde çalışan 6 personel kaçırmıştır.¹⁰⁵

Mujao 2013 yılında daha aktif şiddet eylemlerinde bulunmuştur. 2013'te Mali askerlerini,

¹⁰⁰ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 388.

¹⁰¹ Nations Unies, 2015: 7-8.

¹⁰² Mujao hk. bilgi bkz.Nations Unies, 2014: 5-6.

¹⁰³ "La trajectoire djihadiste du Mujao du nord du Mali au Niger" *Le Monde*, 25.05.2013.

¹⁰⁴ Dufour ve Kupper, 2012: 6.

¹⁰⁵ "Algérie: où sont passés les otages de Gao ?", *Jeune Afrique*, Farid Alilat, 30.04.2013.

devlet çalışma kurumlarını, Birleşmiş Milletlerin bölgede barış sağlamak için kurduğu MINUSMA'yı hedeflerine almışlardır. Hatta 23 Ekim-14 Aralık 2013 arasında MINUSMA'da çalışan 2 Çadlı ve 2 Senegalli Mujao tarafından öldürülmüştür. Kuzey Mali (Azavad), 922,490 km² ve yaklaşık ülkenin yüzde 75'ini kapsayan bu bölge Nisan ayından Haziran sonuna kadar tamamen terörist grupların kontrolü altında kalmıştır. Kasım 2012'de İmeö, Anser-Dine ve Mujao, Mnl'a karşı ittifak kurarak Mnl'a'yı tamamen Gao, Kidal ve Timbuktu'dan kovmuştur. Görüldüğü üzere Mali'nin kuzeyi tamamen terör örgütlerin elindedir ve bu teröristler yaklaşık 3.000 üyeye sahiptir. Douentza, Gao ve Ménaka şehirleri Mujao'nun kontrolü altında, Timbuktu ve Tessalit İmeö kontrolünde ve Ansar-Dine ise Kidal şehrini ele geçirmiştir.¹⁰⁶

Mali'de yaşanan bu kaotik hal, uluslararası arenanın da dikkatini çekmiştir. 20 Aralık 2012'de Güvenlik konseyi Kuzey Mali'yi kurtarmak adına African-Led International Support Mission in Mali (AFISMA)'nin Mali askerlerine yardım etmesi için izin vermiştir. Fransa'nın eski kolonisi olan Mali'ye Ocak 2013'te Fransız askerleri gönderilmiş, Fransız askerler ve AFISMA, Afrika ülkeleri ile Mali'nin kuzeyini kurtarmak için birleşerek MINUSMA'yu kurmuştur.¹⁰⁷

Mujao, başta Mali olmak üzere bölgede kaçırma girişimlerinde başrol olarak yerini almıştır. Nisan 2012'de Mujao şehri kontrol altına aldığı sırada Gao'daki Cezayir konsolosluğundan kaçırarak esir aldıkları üç Cezayirli diplomatı hala elinde tutmaktadır. Şubat 2014'te grup, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) için çalışan 4 Mali vatandaşını kaçırmıştır. Nisan 2014'te ise Kasım 2012'de Batı Mali'de bir Mujao komandosu tarafından kaçırılıp rehin tutulan Gilberto Rodrigues Leal'in ölümünü ilan etmişlerdir.¹⁰⁸

İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) 2013 yılında ikiye ayrılmıştır: İslam Mağrip El-Kaide Örgütü (İmeö) ve El-Mulathamun Taburu, 19 Aralık 2013'te Dış Terör Örgütü olarak görevlendirilmiştir. Başlangıçta El-Kaide'nin Meclisteki (İmeö) bir parçası olan AMB, 2012'nin sonlarında ayrı bir organizasyon haline gelmiştir. Örgütün kıdemli üyelerinden Muhtar Belmokhtar, İmeö'den ayrılmıştır. Bölünme sonrasında yaptığı ilk kamu açıklamasında Belmokhtar, Batının çıkarlarına ve Batı'ya karşı savaşaacağını söyleyerek alt taburunun yaratılışını ilan etmiştir. Ağustos 2013'te El-Mulathamun Taburu ve Batı Afrika Mali Tabanlı

¹⁰⁶http://watchlist.org/wordpress/wp-content/uploads/Mali-Adopted-Conclusion_S2014_267.pdf (erişim tarihi: 12.07.2016).

¹⁰⁷ Barrios ve Koepf, 2014: 13.

¹⁰⁸ Barrios ve Koepf, 2014: 13.

Birlik ve Cihad Hareketi (Mujao), iki örgütün "al-Murabitoun" adı altında birleşeceğini açıklamıştır. Böylece Mujao 2013 yılında adını değiştirerek "al-Murabitoun" olmuştur. "al-Murabitoun" Mali'deki faaliyetlerini bırakarak yeni yönler izlemeye başlamıştır. "al-Murabitoun" alt taburuna girenler Ocak 2013'te Cezayir'deki In Amenas yakınlarındaki Tiguentourine gaz tesisine yapılan saldırının sorumluluğunu üstlenmiştir. Dört günlük kuşatma sırasında, 800'den fazla kişi rehin alınmış ve sonuçta üç ABD vatandaşı da dâhil olmak üzere 39 sivil ölmüştür. Yedi Amerikalı ise kaçımayı başarmıştır. El-Mulathamun Taburu, Ağustos 2013'te birleşmeden önce Mujao ile Kuzey Nijer'de iki intihar bombacısının yaptığı eylem ile Agadez'de bir Nijerya askeri üssünde ve Mayıs 2013'te Arlit'te bir Fransız uranyum madenine yapılan saldırılarda işbirliği yapmıştır. Saldırıları da saldırganlar da dâhil olmak üzere en az 20 kişi ölmüştür. "al-Murabitoun" 'nin saldırıları 2014'te de devam etmiştir. Şubat ayında El-Mulathamun Taburu, Timbuktu hava limanı yakınlarındaki Fransız kuvvetlerine roketlerle saldırmakla yükümlü bulunmuştur. "al-Murabitoun", 2015 yılının sonlarında İmeö ile yeniden birleşme ilan etmiştir. Bu tarihten itibaren İmeö ve beraber faaliyetlerini sürdürmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁹ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 387.

Tablo 2.5 Minusma'nın Farklı Ülkelerdeki Askeri Üsleri.¹¹⁰

2.1.1.3 Ansar-Dine Örgütü

Ansar Dine 1990 Tuareg isyanının en önemli lideri olan Iyad Ag Ghaly tarafından kurulmuştur. Amaç, Sufi İslam inancını Mali'ye ve tüm bölgeye yayarak katı kuralları olan bir şariat yönetimi oluşturmaktır. Tuaregler'in egemenliğindeki Kidal bölgesinde yer almaktadır. Ansar Dine'nin gerçek adı Jum'a Ansar al-din al-salafiya'dır.¹¹¹ Aynı zamanda "İslam'ı savunan" olarak da geçmektedir. Ansar-dine uluslararası terör grubu değildir. Bütün eylemleri Mali içinde olmaktadır. Amaç, Sufi İslam inancını ve katı kuralları olan bir şariat yönetimini tüm Mali'ye yaymak ve en önemlisi Tuareglerin en önemli rüyası "Azavad" ülkesini kurmaktır.¹¹²

¹¹⁰ Guilloteau, ve Nauche, 2013: 66.

¹¹¹ "«Ansar Dine est le véritable maître du Nord-Mali» (1/3)"slateAfrique, 28.06.2012.

¹¹² http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9E1_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

Ansar-Dine, Ocak 2012 tarihinde Kuzey Mali'deki isyan başlatan MnlA terör örgütünün yanında yer almış ancak 2 Nisan 2012'de İMEÖ desteği ile MnlA'yı Timbuktu şehrinden kovmuştur. 18 Kasım 2012'de ise Mujao yardımıyla Ansar-Dine MnlA üyelerini tamamen Timbuktu, Gao ve Kidal şehirlerinden kovmuş ve bu üç şehrin egemenliğini ele geçirmişlerdir. Gao şehrinde Mujao üyeleri egemenlik göstermektedir. Ansar-dine Boko Haram terör örgütü ile ilişkili olmasına rağmen sadece Mali'de faaliyetlerini sürdürmektedir.¹¹³

Ansar-Dine 2013'te Fransa'nın Mali'ye müdahalesi ile ciddi şekilde zayıflamış ancak 2015 yılında saldırılarını hızlandırmıştır. Örgüt Haziran ayında gerçekleşen Nara, Misseni ve Mali'deki saldırıların sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu saldırılarda 12 kişi ölmüş ve kamu binalarına zarar verilmiştir. Kasım ayında yine Ansar-Dine, muhtemelen İmeö ile planladığı bir saldırıda Mali'nin Bamako'daki Radisson Oteline karşı düzenlenen 20 kişinin öldürüldüğü saldırıda yer aldığı iddia edilen terörist gruplardan biriydi. Ansar-Dine aynı ay içerisinde Kidal bölgesindeki BM üssüne yönelik Birleşmiş Milletler barış gücü muhafızı olmak üzere üç kişinin öldüğü saldırının da sorumluluğunu üstlenmiştir.¹¹⁴

2.1.2 Radikal Hareketler ve Faaliyetleri

2.1.2.1 Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi

Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi, National Movement for the Liberation of Azawad (MNL A) olarak geçmektedir. Bu hareketi anlamak için Sahel bölgesinde yaşayan Tuareglerin tarihine kısaca bakmak gereklidir.

Tuaregler, Sahra bölgesinde yaşayan yarı göçebe bir topluluktur. Cezayir, Libya, Mali, Burkina Faso ve Nijer'de yaşamaktadırlar. Nüfusları kesin olarak bilinmemekle beraber 1,5-3 milyon arasında oldukları tahmin edilmektedir. Tamamı Müslüman olmakla birlikte geleneksel kabile yaşantıları da inançlarına önemli bir etkiye sahiptir.¹¹⁵ Tuaregler tarih boyunca Kuzey Mali'de kendi devletleri Azavad'ı kurmayı hayal etmekte ve bunu gerçekleştirmek için 1950 yılından itibaren isyanlar ve ayaklanmalar çıkartmaktadırlar.

1957 yılında Tuaregler toplanıp, Fransa cumhurbaşkanı General De Gaulle bir mektup yazıp göndermiştir. Tuaregler bu metinde Mali'den ayrı, bağımsız olarak kendi ülkelerini

¹¹³ Nations Unies, 2012: 2-3.

¹¹⁴ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 354-355.

¹¹⁵ Sevinç ve Çiftçi, 2015: 236.

(“Azavad”) kurmak istediklerini dile getirmişlerdir. Bunu gerçekleştiremeyen ve hayal kırıklığına uğrayan Tuaregler Mali'nin bağımsızlığını kazanmasından sonra 1960 ve 1962 yıllarında isyanlarına tekrardan başlamıştır. Ancak bu dönemde Tuareglerin üye sayılarının az, organizelerinin ve stratejik güçlerinin yetersiz olması aynı zamanda bir liderlerinin dahi olmaması başarısız olmalarının ana nedenleri olmuştur. Çok hızlı büyüyen bu Tuareg topluluk hala kendi ülkelerini kurma hayali peşindedir. 1960 yılında sayıları 500.000 iken 2010 yılında sadece Mali'de 400.000 Tuareg bulunmaktadır.¹¹⁶

20. yüzyılın ortalarına kadar Tuaregler hayvancılık ve karavan ticaretiyle uğraşmaktaydı. Fakat 1970 ve 1980 yıllarında yaşanan çetin kuraklık dönemi, Tuaregler'in ekonomik koşullarını ve hayat stillerini değiştirmiştir. Birçok Tuareg, kıtlık nedeniyle komşu ülkeler olan Cezayir Libya, Nijer, Moritanya ve Burkina Faso'ya göç etmiştir.¹¹⁷ Mağrib bölgesi ise son 20 yılda çok sayıda göçmen almıştır. Özellikle göçmenler Afrika Sahra altında bulunan ülkelere gelmektedir. Bölgede yaklaşık 4,5 milyon göçmen bulunmaktadır ve en fazla göçmen kabul eden ülke ise Libyadır. Bunun nedeni ise ucuz işgücüne sahip olma isteği ve ülkeden istenildiği zaman göçmenlerin gönderilebilmesidir. Tuareglerin birçoğu da bu fırsatı kullanarak bölgeye göç etmiştir.¹¹⁸

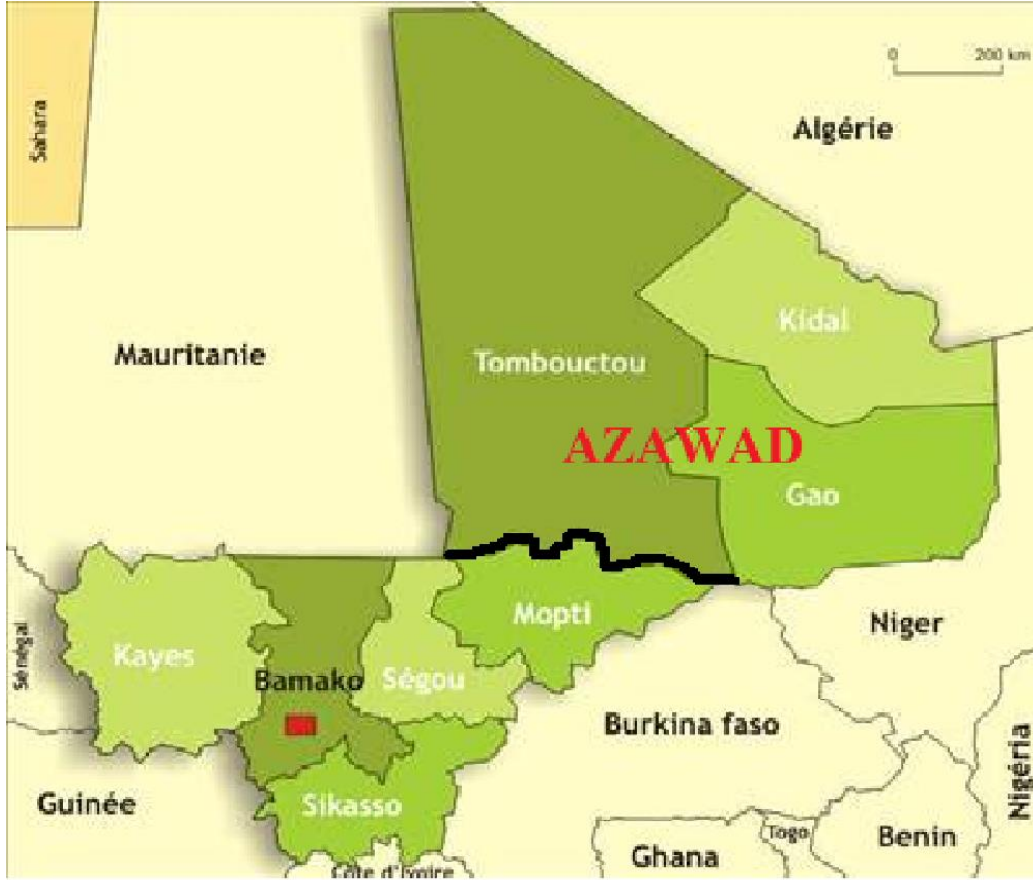
Göç eden Tuaregler, özellikle Libya'daki fabrikalarda el işçiliğini, silah yapmayı ve petrol kaynaklarına sahip çıkmayı öğrenmiştir. Hatta Kaddafi tarafından Tuaregler orduda işe alınıp eğitilmiş, bazıları Libya ordusunun en üst seviyesinde görev almaya başlamıştır. 1980 yılında Çad-Libya savaşında Kaddafi ordusuna Tuaregler “gerilla” grubu yani savaşçı grup olarak katılmıştır. 1986 yılında ekonomik sıkıntılardan dolayı Kaddafi Tuaregler'i ülkelere geri göndermeye başlamıştır. Kendi kaderlerini kendi ellerine almak adına Nijer ve Mali kuzeyinde yaşayan Tuaregler özellikle Kidal ve Gao'da yaşayanlar Nijer'in kuzeyinde yaşayanlar ile birleşip tarihten beri hayal ettikleri Azavad ülkesini kurmak için bir araya gelmişlerdir.¹¹⁹

¹¹⁶ The Azawad National Liberation Movement (MNLA), 2012: 4-5.

¹¹⁷ http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

¹¹⁸ Thiollet, 2013: 138.

¹¹⁹“Touaregs du Mali. Des hommes bleus dans une zone grise”, *La revue géopolitique*, 05.05.2013.

Harita 2.1 Azavad Haritası.¹²⁰

1990 yılında Mali’de Tuareglerin isyanı başlamıştır. Azavad Kurtuluş Halk Hareketi olarak geçen bu hareketin lideri İyad Ag Gali olmuştur. Bu hareket aslen Libya ordusunda görev yapmış küçük bir askeri grup olan Tuareg grubu tarafından gerçekleştirilmiştir. 1980’lerin sonlarına doğru bu ayaklanmanın organizasyonu, silahların depolanması ve lojistik hazırlıklar başlamıştır.¹²¹

İyad Ag Gali Libya’dan gelen eğitimli Tuareglerden biridir. 1990’ın Mayıs ayında çok sayıda isyancı Tuareg Kidal ve Gao şehrinde tutuklanmıştır. Mali’nin başkenti Bamako’da bir terör eyleminde bulunan bu grup 200 masum insanın yaralanmasına neden olmuştur. Bu terör hareketi çok hızlı bir şekilde büyümüştür. 1990 yılı sonuna kadar üye sayısını 3 bine çıkarmıştır.

¹²⁰ <http://territoires.ecoledelapaix.org/mali/azawad-chabre> (erişim tarihi: 14.09.2016).

¹²¹ http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_TUAREGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).

5-6 Ocak 1991'de Mali hükümeti ve asi Tuaregler Cezayir Tamanrasset'te barış anlaşması için bir araya gelmiştir. 1994 yılında tekrardan asi Tuaregler ve Songhai kabilesi arasında ırkçı bir çatışma başlamıştır. 27 Mart 1996'da iki seneye uzanan bu çatışma süreci sonucunda Timbuktu'da bir barış bayramı olmuş ve 12.000'dan fazla savaşçı katılmıştır. 1980'li yıllarda Libya'da eğitim alan Tuaregler 1999 yılında Azavad bölgesi kurmak için yeni bir çatışma çıkartmış, 2500-3000'e yakın ölüm ve 200.000 müttefiki olan bu çatışma ancak 2004 yılında bastırılabilmiştir.¹²²

Mali'deki isyancılar 2000 yılına kadar Moritanya'dan kaçak yollarla silah satın almışlardır. Silahsızlanmasına rağmen halen Moritanya, Cezayir ve Nijer sınırında olan Kuzey Mali'de küçük eşkıya grupları bulunmaktadır. 20 Ekim 2011 tarihinde Libya lideri Kaddafi'nin ölümünden sonra kendi ülkelere dönen Tuaregler elleri boş dönmemiş, ağır silahlar, uçaksavar füzeleri, kamyon BM-21 Grad roketatar, 12.7 mm kalibrelik makineli tüfek ve onlarca 4x4 araçlarla, tanksavar silahları, uçaksavar füzesi, ağır topçu ve havanlarla dönmüşlerdir. Silah malzemeleri ve bunlara artı olarak Libya'dan aldıkları savaş deneyimi ile dönen Tuaregler 1950'li yıllardan beri Azavad ülkesi kurma hayallerini gerçekleştirme zamanının geldiğini düşünmüşlerdir. Ocak 2012 tarihinde Mali askerlerinden Yarbay Mübarek Aky ve Albay Ag Bamoussa gibi üst düzey kişiler Tuareglerle beraber Mali kuzeyini ele geçirmiştir.¹²³

Ocak 2012 tarihinde başlayan Tuareg isyanı ve Mali kuzeyinin Ansar-Dine yardımıyla kontrol altına alınması Mali hükümetinde de ağır hissedilmiştir. Bunun nedeni de 2012'in Mart ayında iktidara karşı bir darbede bulunulmasıdır. Mali Cumhuriyetin zayıflaması terör örgütleri için de kaçınılmaz bir fırsat olmuştur. Hemen Mujao ve İmeö, Mnl'a'yı da yanına alarak Mali kuzeyini tamamen ele geçirmiş ve Mali askerlerini kovmuşlardır. Hatta daha sonra Mnl'a diğer terör gruplarını da bölgeden çıkarmıştır. Böylece Mali kuzeyi tamamen teröristlerin elinde kalmıştır. Bu duruma karşı 2013 yılında Serval operasyonu başlatılmıştır.¹²⁴ 18 Temmuz 2013 yılında ise Mali hükümeti ve Mnl'a lideri arasında ateşkes ilan edilerek barış anlaşması imzalanmıştır.

¹²² Florquin ve Pézard, 2005: 49-50.

¹²³ Dufour, 2012: 6-7.

¹²⁴ Themnér ve Wallensteen, 2013: 513.

2.2 Nijerya'da Güvenlik Sorunları ve Etkileri

2.2.1 Boko Haram Terör Örgütü

Batı Afrika'nın demografik ve ekonomik olarak en büyük ülkesi olan Nijerya 1 Ekim 1960'da bağımsızlığını kazanmıştır. Nijerya'nın yüz ölçümü 933,768 kilometrekaredir. Doğusundan batısına 767 kilometre ve kuzeyinden güneyine 1605 kilometre mesafesi bulunmaktadır. Nijerya sınırlarını 5 ülkeyle paylaşmaktadır: Kuzeyinde Nijer Cumhuriyeti, kuzeydoğusunda Çad Cumhuriyeti, doğusunda Kamerun Cumhuriyeti, güneyinde Gine körfezi, batısında ise Benin Halk Cumhuriyeti bulunmaktadır.¹²⁵

Çok-başkanlık rejimine sahip olan Nijerya, federal bir cumhuriyettir. 36 eyalet ve 774 yerel yönetimini bulunan demokratik bir ülkedir. 2015'te Nijerya'nın nüfusu 182 milyonluk büyüklüğe ulaşmıştır. Demografik yapı içerisinde üç ayrı büyük kabile bulunmakta ve 250'den fazla dil konuşulmaktadır. Bu üç büyük kabile: Hausa-Fulani, İbo ve Yorubadır. Hausa, Fulani ve Kanuri gibi gruplar (kabileler) İslam dinine mensup olup ülkenin kuzey bölgesinde yaşamaktayken, Nijerya'nın önemli kabilelerinden biri olan İybo'nun ise geneli Hristiyan'dır. Hristiyanlar ülkenin doğu kısmında yoğun olarak bulunmaktadır.¹²⁶

2014 yılında yapılan değerlendirmeye göre Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH), 574 milyar dolar payı ile hizmet (bankacılık, telefon, sigorta, filmler...) sektörünüdür. GSYH'da ana sektörlerin payı ise; tarım sektörü % 52, endüstri (petrol ve gaz) % 22, sanayi % 14,4, diğer sanayi: % 11,6 (finansal hizmetler ve sigorta, konut, ticaret, özellikle de dâhil olmak üzere) ve (1.42% film ve müzik endüstrisi dâhil) olarak değerlendirilmiştir. Nijerya'nın tahmini petrol rezervleri 34 ila 40 milyar varil ve yaklaşık 4.500 milyar litre doğal gaz küpü bulunmaktadır. Bu veriler ışığında ülke rezerv olarak dünya çapında sekizinci ve Afrika rezervlerinde ise birinci sıradadır.¹²⁷

Nijerya'da nüfusun %70'i günlük kazanç olarak bir doların altında yaşamaktadır. Nijeryanın en fakir bölgesi kuzey bölgesidir. Hausa-Fulanilerin yaşadığı bu bölge müslüman bölgesidir. Bölgede halkın %83'ü okuma-yazma bilmemektedir ve gençlerin %50'si ise işsizdir. 4 ve 16 yaş arasında müslüman çocukların %34,5 okula dahi gidememektedir. Yaşanan bu karamsar tablonun oluşturduğu altyapı sonucunda 2002 yılında Boko Haram terör örgütü

¹²⁵<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>, (erişim tarihi: 20.12.2016).

¹²⁶Musa, 2013: 30.

¹²⁷<http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/nigeria/presentation-du-nigeria/> (erişim tarihi: 11.11.2016).

kurulmuştur.¹²⁸

Boko Haramın kökeni Nijerya'nın bağımsızlığına kadar uzanmaktadır. Nijerya bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkenin kuzey kısmında yaşayan Hausa-Fulani, Gwari, Borim, Tiv ve Jukun kabilelerinin birçoğunu sosyal politika programlarına almamış ve gelişimlerini sağlamak adına yardımda bulunmamıştır. 1961'de İslami bir cemaat olan Nasrıl bölgedeki bütün Müslümanları tek bir çatı altında toplamayı başarmış ve ülkenin kuzeyinde zaman ilerledikçe daha da radikalleşen İslami düşünce ortaya çıkmıştır.¹²⁹

1980 yılında başlayan bu İslami radikal hareketlerin etrafında birleşen farklı gruplar oluşmuştur. En önde gelen radikal grup "Maitatsine" hareketidir ve lideri Muhammed Marwa ülkenin kuzey bölgesinden gelen bir kabile üyesidir. Devlete karşı olan ve şiddet eylemlerini en çok gerçekleştiren gruplardan biridir. 1980'li yıllar bu eylemlerde yaklaşık 4177 kişinin hayatını kaybettiği çok kanlı bir dönemdir. Maitatsine hareketi Batı'nın düşünce anlayışına karşı çıkan bir harekettir. Harekete göre Batı düşüncesi Nijerya'daki kültürel yapıyı ve en önemlisi İslami kültürü ve prensipleri bozmaktadır.¹³⁰

Boko Haram 2002 yılında ortaya çıktığında Maitatsine hareketinin devamı olarak görülmüştür. Boko Haram örgütü ilk ortaya çıktığında Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad yani İslam Peygamberi Muhammed'in hadisleri yayınlama ve cihat anlayışını ülke geneline yayma amacı taşımaktaydı. Nijerya'da 36 eyalet hali hazırda şeriat kanunlarına göre yönetilmekteydi ancak örgüt bu eyaletler dışında kalan diğer eyaletlerin de şeriat kanunlarına göre yönetilip tüm ülkenin şeriat bir yapıya kavuşmasını amaçlamıştır.¹³¹ Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad, Nijerya'nın kuzey doğusunda bulunan ve şeriat yönetimi altında olan Borno eyaletinin Maiduguri şehrinde kurulmuştur. Lideri Muhammad Ali bir camide vaaz vererek gençleri Nijerya hükümetine karşı çıkmaya ve cihada çağırmıştır. 2003'te cemaatin üyeleri ve polis arasında ilk çatışma yaşanmış ve çok sayıda cemaat üyesi polis tarafından öldürülmüştür. Kalan üyeler ise yeni bir lider seçmiştir: Muhammed Yusuf.¹³²

Henüz 32 yaşında olan genç radikal Muhammed Yusuf selefi ideolojik düşünce yapısına sahiptir. 2002 yılında vaaz vermeye başlayan Yusuf, 2003 yılında Muhammed Ali'nin

¹²⁸ De Gen Dt, 2012: 10.

¹²⁹ Uthman, 2009: 17.

¹³⁰ Sodipo, 2013: 3.

¹³¹ "Nigeria: Les Crimes de Masse de Boko Haram" *Worldwide Movement for Human Rights*, 2 Ekim 2014.

¹³² Nigeria: Boko Haram, c'est qui ? C'est quoi ?, *Tv5monde*, 22.02.2014.

ölümünden sonra, Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad lideri olarak Maiduguri'de bir cami inşa ettirmiştir. Bu cami sadece bir cami niteliğinde değil aynı zamanda üyelerin eğitildiği okul olarak mini bir site şeklinde inşa edilmiştir. Muhammed Yusuf'tan daha sonra Muhammed Marwa Maitatsine hareketini devam ettirmiştir. Radikal bir İslam ve Nijerya hükümetine karşı şiddet ve özellikle batı kültürüne karşıt bir cemaattir. 2003'te Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad adını değiştirerek Boko Haram adını almıştır. Boko Haram Hausa dilindedir ve anlam olarak "Boko" üst düzeyde eğitim ve "Haram" Arapçadan gelen yasak anlamına gelmektedir. Muhammed Yusuf ideolojisine göre Batı'dan gelen her şey yasak ve haramdır. Bunun nedeni onlara göre Batı'dan gelen birçok şeyin İslam prensiplerine karşı olmasıdır. Batı'dan gelen her şeyden uzak durulmalıdır. Muhammed Yusuf açtığı İslami temelli okulda çok sayıda öğrenciyi hem Nijerya'dan hem de komşu ülkelerden (Nijer ve Çad) bünyesine almaya başlamıştır. Halkın zaman geçtikçe Muhammed Yusuf'a karşı sempatisi artmış ve topladığı bu sempati sayesinde üye sayısını yaklaşık 300 bine ulaştırdığı tahmin edilmektedir. Muhammed Yusuf sadece dini hedefleri ön plana almamakta aynı zamanda Nijerya'nın kuzey bölgesinin sosyo-ekonomisini geliştirmeyi de hedeflemektedir. Zengin bir aileden gelen Muhammed Yusuf, tarım işleriyle de ilgilenmekte ve ayrıca halkın yardımını da almaktadır.¹³³

2003'ten 2009 yılına kadar geçen sürede, 2004 yılında polisle gerçekleşen bazı ufak çaplı çatışmalar hariç şiddet olayları olmamıştır. Haziran ayında Boko Haramın bir üyesinin cenaze töreninde, törene katılan örgüt üyeleri ve polis ile motor sürücülerinin kask takmaması nedeniyle bir çatışma ortaya çıkmış ve Boko Haram mensubu 17 kişi bu çatışmada ölmüştür. Bu olaydan sonra polislerin saldırıları üzerine Muhammed Yusuf radyodan ve video yayınlarından üyelerine konuşma yapınca Maiduguri'de polis ve Boko Haram üyeleri arasında dört günlük bir çatışma yaşanmıştır. Nijerya ordusu da bu çatışmaya katılarak Boko Haram üyelerini bastırmıştır. Yaklaşık olarak 1.500 kişinin öldüğü çatışmada ölen kişilerin 1000'e yakını Boko Haram üyesidir. Üyelerden çok sayıda tutuklanan olmuştur. Bunların arasında Boko Haram lideri Muhammed Yusuf da bulunmaktadır. Tutuklanan Yusuf hapisanede hayatını kaybetmiştir. Örgüt üyelerine göre liderlerinin ölümünden polis sorumludur.¹³⁴

Nijerya'da 300 binden fazla üyesi olan Boko Haram lideri Muhammed Yusuf'un polis tarafından "katletmesi" Nijerya ve Sahel bölgesi için sonuçları kötüye giden büyük bir hata

¹³³Uluer, 2014: 54-63.

¹³⁴ "Nigeria : Les Crimes de Masse de Boko Haram"[Worldwide Movement for Human Rights](#), 2 November 2014.

olmuştur. Bunun nedeni binlerce üyenin ülkeden kaçarak komşu ülkelere gitmesidir. Muhammed Yusuf'un ölümünden sonra Boko Haram ikiye ayrılmış, bir taraf Abubakar Shekau ve Mamman Nur arasında kalmıştır. Muhammed Yusuf'tan sonra gelen en önemli ikinci kişi Abubakar Shekau Boko Haramın ideolojisini aynen devam ettirmiş ancak örgüt daha şiddetli eylemler düzenleyen kanlı bir örgüt haline bürünmüştür. 2002 yılında kuzey bölgesine yardım etmek adına ortaya çıkan örgüt, Shekau yönetiminde ise hedefinden tamamen farklı olarak aynı bölgede yaşayan halka da şiddet göstermeye başlamıştır. Boko Haramın gelişmek adına tercih ettiği silah terör olmuştur. Boko Haram üyeleri, Kamerun'un Fotokol kentinde bütün mahalleri didik didik arayarak camilerdeki insanları bile öldürmüş ve yüzlerce kişiyi katletmiştir. 3 Ocak 2015'te ise Nijerya'daki Baka kentinde 2 bin kişi katledilmiştir.¹³⁵

Aynı zamanda 2009'ta Shekau örgüt finansmanını sağlamak ve amaçladığı hedeflere ulaşabilmek adına uluslararası örgütler ile ilişki kurmayı tercih etmiştir. Nijerya'nın kuzey bölgelerindeki köylere saldırmaya başlamış ve yağmacılık yapmışlardır. Çocuk ve kadınları kaçırmaya başlamışlar, kadınların bazılarını üyelerle zorla evlendirmiş diğerlerini ise komşu ülkelere satmışlar, genç erkek çocukları ise Boko Haram'ın bünyesine katılmaya zorlamışlardır.

2009'ta Boko Haram, Bası Maiduguri ve Sambisa ormanı arasında kurulmuştur.¹³⁶ Tam üye sayısı bilinmemekle birlikte tahmini 18-40 yaş arası 30 bin erkek üyeden oluşmaktadır. 14 Nisan 2014'te kuzeyde 276 Chibok öğrencisi kaçırmışlardır. Bu olaylar ve Boko Haram'ın saldırılardan sonra intihar eden kadın sayısında artış gözlemlenmiştir. Nijer-Kamerun sınırında da intihar etmek isteyen bir kadın tutuklanmış ve alınan ifadesinde Boko Haram tarafından 2014 yılında kaçırıldığını ifade etmiştir. Burada görünen odur ki Boko Haram kaçırdığı kızları da terörist olarak kullanmaktadır.¹³⁷

ABD, Boko Haram'ı 2013'te uluslararası terörist grup olarak tanımış ve bir yıl sonra Birleşmiş Milletler tarafından bu örgütün finansman kaynaklarının farklı şekilde ve farklı yerlerden nasıl temin edildiği açıklanmıştır. 2013'te Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu'na sunulan bir raporda örgütün El Kaide İslami Magrip bağlantısı üzerinden finans temini ile faaliyetlerini genişlettiği, Nijerya güvenlik birimlerince yürütülen soruşturma kapsamında İngiltere'de bulunan Mutada Fonu ve Suudi Arabistan'da bulunan İslamic World Society üzerinden örgüte para

¹³⁵“Massacre sans précédent de Boko Haram au Nigeria” ; *Le Figaro*, 12 Ocak 2015.

¹³⁶“Et si Boko Haram faisait du lac Tchad son sanctuaire ? Tout comprendre de la stratégie des terroristes” *Le Monde*, 29.04.2016.

¹³⁷“Boko Haram libère 21 des lycéennes enlevées en 2014” *Konbini*, 14.10.2016.

aktarıldığı, Ortadoğu'daki bazı zengin işadamlarının ve El Kaide bağlantılı grupların örgüte mali yardımında buldukları iddia edilmiştir.¹³⁸

Boko Haram 2009 yılında Muhammed Yusuf'un öldürülmesinden sonra 2 kola ayrılmıştır: Kuzey bölgesi ve Ansaru. Ansaru Boko Haramın bir kolu olarak görülmektedir. Kaduna'da bulunmaktadır. Ansaru lideri Abu Usama al Ansari Cezayir ve Mali'deki bulunan terör örgütleriyle bağlantılarda bulunmaktadır. Ansaru üyeleri intihar saldırıları ve insan kaçakçılığı yapmaktadır. Özellikle kadınları intihar bombacısı olarak kullanmaktadır.¹³⁹

Boko Haram uluslararası terör örgütüdür. 26 Ağustos 2011'de Birleşmiş Milletlerin Abuja'da bulunan binasına örgüt tarafından yapılan saldırıdan sonra örgütün İMEÖ ve El Kaide ile bağlantısı olduğu net olarak söylenebilmiştir. Bunun nedeni aynı stratejiyi kullanmalarıdır. Örgüt üyeleri 2012 ve 2013 yıllarında İMEÖ ile iletişim içerisinde bulunmuş ve üyeleri İMEÖ tarafından eğitim almış aynı zamanda örgüte savaş materyalleri de alarak Nijerya'ya geri dönmüşlerdir.¹⁴⁰ Boko Haram, üyelerini eğitim almak üzere Afganistan, Cezayir, Irak, Lübnan, Moritanya, ve Pakistan'a göndermektedir.¹⁴¹ 2009 yılında Muhammed Yusuf'un ölümü sonrası Boko Haram üyelerinin birçoğu komşu ülkelere gitmiş ve oradan da diğer terör örgütlerine katılmışlardır.¹⁴²

Bu sayede Boko Haram'ın diğer terörist gruplarla bağlanmasını sağlamışlardır. Boko Haram 2013 yılından sonra diğer terör örgütlerle bağlantı kurmasıyla daha şiddetli faaliyetlere başlamıştır. Bu faaliyetlerde, sadece Ocak-Şubat 2014'de İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yaklaşık 700 kişinin, yine aynı yılın diğer aylarında ise Uluslararası Af Örgütü tarafından yaklaşık 5.000 kişinin Boko Haram tarafından öldürüldüğü tahmin edilmiştir. İnsani Yardım Koordinasyon Ofisine göre 650.000 kişi evlerini terk ederken, 10.000 Nijeryalı 2014 yılının Ağustos ayında Nijer'e mülteci olarak göç etmiştir. 2014 yılında Kaduna'da 80, Kano'da 60, Jos'da 120, Abuja'da 40 kadın Boko Haram üyeleri tarafından kaçırılmıştır. Sadece bir yıl içinde, 276 kız öğrenci Chibok lisesinden kaçırılırken, Garkın köyünden 20 kadın Fulani, Gwarta'dan 60 kadın ve kız çocuğu, 40 kadın Wagga'dan ve yaklaşık 100 kadın ise Kummabza köyünden

¹³⁸ Sevinç ve Çiftçi, 2015: 202.

¹³⁹ Campbell, 2014: 5.

¹⁴⁰ Laurent Dupuis, "Les 18 principaux groupes islamistes armés dans le monde", *La croix*, 23.09.2014.

¹⁴¹ İsmail, 2014: 216.

¹⁴² Pérouse de Montclos, 2012: 15.

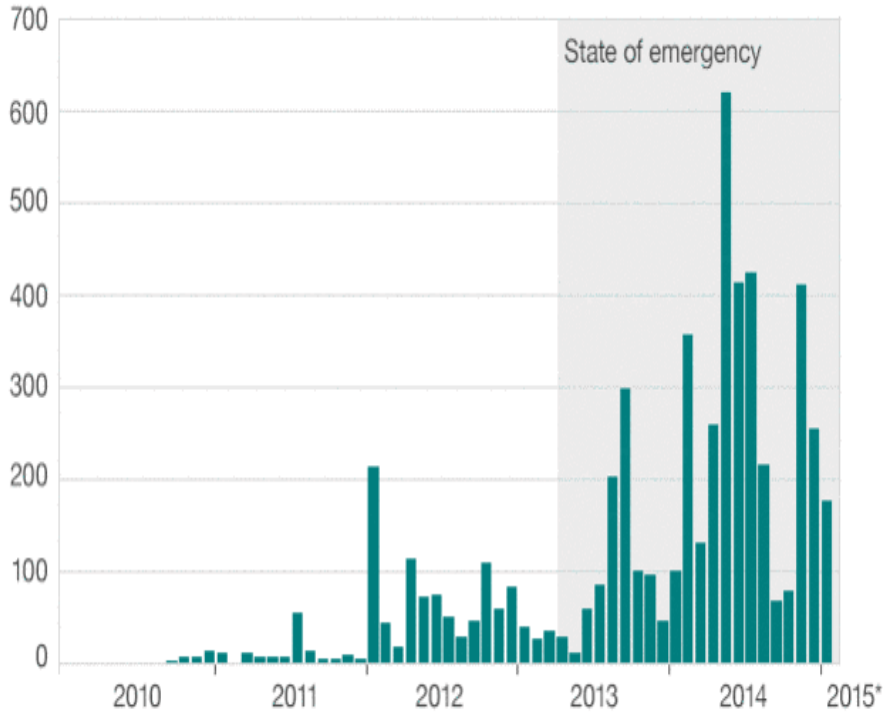
kaçırılmıştır.¹⁴³

2015 yılında Nijerya'da meydana gelen terör saldırıları sonucu 1.240'dan fazla kişi ölmüştür. Daha dikkat çekici saldırıların bazıları aşağıda listelenmiştir:

2015 Ocak ortasında, Boko Haram Mayo Tsanaga'da 80 kişiyi kaçırmış ve dört köylüyü öldürmüştür. 9 Nisan'da Nijerya ordu üniformasını giyen Boko Haram savaşçıları, Dabanga sınır karakolundan dokuz kilometre uzaktaki Guoues köyüne saldırmıştır. Saldırganlar, köy şefi Issa Sale de dâhil olmak üzere sekiz kişiyi öldürmüştür. 16 Nisan'da büyük bir Boko Haram kuvveti Kolofata bölgesinde Blabline ve Bia köylerine saldırmış, 24 sivil öldürerek evlere ateş açmış ve aynı zamanda çok sayıda sığır çalmışlardır. Mayıs ayının başında Boko Haram, Tchebe-Tchebe ve Ldaoutsafta 19 kişiyi öldürmüş, 76 pazar stantını yakmış ve Zelevet'teki güvenlik güçlerinin iki üyesini öldürmüştür. 12 Temmuz'da Niqab'ları giyen iki intihar bombacısı Nijerya sınırı Fotolia'da kendini patlamış ve 10 sivil ile komşu Çad'tan bir asker ölmüştür. Resmi rakamlara göre, 22 Temmuz'da iki bombacı, Maroua'daki ve Hausa mahallesindeki merkezi pazarda patlayarak 21 kişiyi öldürmüş ve 85 kişiyi yaralamışlardır. Bunlar Kamerun'daki ilk iki intihar saldırısıdır. 19 Temmuz'da, Boko Haram, Far North Bölgesi'ndeki Kamouna'daki birden fazla çocuk da dâhil olmak üzere 24 sivil öldürmüştür. Kamerun'un kuzey şeridinde Çad Gölü yakınında bulunan 80'den fazla saldırgan etrafa ateş açmıştır. 26 Haziran'da Afade'de, Uzak Kuzey Bölgesinin Logone ve Chari bölümünde Boko Haram, jandarma karakolunu ateşe vererek hücrede tutuklu bulunan dört kişiyi öldürmüştür. 25 Temmuz'da Maroua'da bir intihar saldırısı sonucu 23 sivil ölmüş ve 80'den fazla kişi yaralanmıştır. 3 Eylül'de, Uzak Doğu Bölgesi'ndeki Kolofata bölgesinden yaklaşık 10 kilometre uzaklıktaki Kerawa semtine, en az 40 kişinin öldüğü ve 150'den fazla kişinin yaralandığı bir çift intihar saldırısı düzenlenmiştir. 28 Aralık tarihinde, Uzak Kuzey Bölgesindeki Bodo'da iki kadın saldırgan kendini patlatmış ancak herhangi bir sivilin can kaybına neden olamamışlardır.¹⁴⁴

¹⁴³ Lulia-Simina, 2016: 48-49.

¹⁴⁴ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 18.

Tablo 2.6 2010-2015 Yılları Arasında Boko Haram'ın Gerçekleştirdiği Saldırıları.¹⁴⁵**Reported civilian deaths by Boko Haram, Sept 2010-Jan 2015**

Note: Fatalities up to 10 Jan, includes provisional 150 deaths for attack on Baga

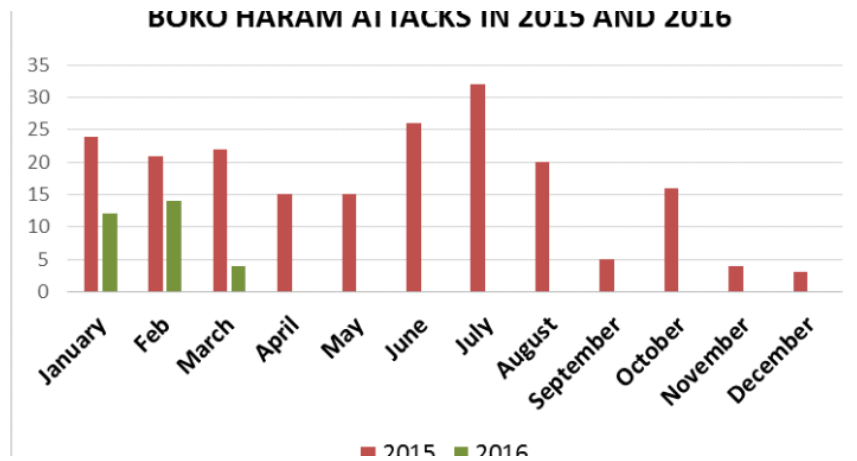
Source: Armed Conflict Location and Event Data Project, created by Prof Clionadh Raleigh, Uni of Sussex

İşte yukarıdaki tabloya göre, 2011 yılından sonra Boko Haram saldırılarının daha şiddetli olduğu görülmektedir. Bu şiddetin artmasının sebebi Libya'daki devrim, 2012 yılında Mali'de ortaya çıkan savaş sonrası zedelene ilişkiler ve kolayca tedarik edilen savaş malzemeleri ile örgütün daha güçlü bir örgüt haline gelmesidir. 2016 yılının ilk çeyreğinde Nijerya ordusunun nihayetinde kendi modlarını daha alışılmadık bir tarzda ayarlamaya ve uyarlamaya başlamış olduğuna dair işaretler görülmüştür. Hiç şüphe yok ki Boko Haram isyanları bitmemiştir. Aslında Boko Haram, Kasım 2015'ten bu yana yayınladığı 31 Mart 2016 tarihli ilk videosunda bunu hatırlatmıştır. Kasım 2015 ile Mart 2016 arasında Boko Haram medya sessizliği yaşamıştır; bu durum ise muhtemelen Nijerya ordusunun 5 Aralık 2015'te Borno Eyaleti'nde Boko Haram'ın baş kamerasının operatörü olarak nitelendirdikleri bir kişinin yakalanmasının sonucudur. Kuzeydoğudaki Boko Haram üzerine askeri baskı arttıkça, medya iletişim temposunun korunması

¹⁴⁵ <http://www.bbc.com/news/world-africa-30826582> , 15 January 2015.

grup için gittikçe zorlaşmıştır. 24 Mart 2016'da Shekau'nun dolaşım videosu yayınlanmış ve Shekau'nun Boko Haram'ı zayıf kalitesini göstermiştir. Bu, analistlerin Boko Haram'ın DAESŞ'e verdiği sözden önce kaydedilmiş bir video olduğuna karar vermelerine yol açmıştır. Ayrıca Boko Haram'ın medya organlarının yanlışlıkla yayınladığı düşük kaliteli başka bir video daha yayılmıştır. Bu iki tarihli medyadan sonra, resmi ISWA videosunun 31 Mart 2016'da piyasaya sürülmesi gerçekleşmiştir. Yakın tarihli resmi videoda maskeli Boko Haram isyancıları, Nijerya'da ve Kuzeydoğu'daki sınır ülkelerinde hala çok faal olduklarını ve Shekau liderliğinde DAESŞ'in desteği altında olduklarını belirtmişlerdir. Boko Haram, DAESŞ'e verdiği söz nedeniyle medya operasyonlarında bazı değişiklikler yapmış ve bu medya operasyonlarının en belirgin olanı videoların yüksek çözünürlüklü kalitesi olmuştur. Ayrıca, videolarda Arapça resitaller ve altyazılar içermekte ve uluslararası kitleye geçiş imaresi görülmüştür. DAESŞ'e verilen sözlerden bu yana, Nijerya'daki Boko Haram'ın lideri Abubakar Shekau geçen yıl sadece 2 sesli mesajı ile medyada daha az görünür olmuştur. Görünüşteki bu azalma, uluslararası alanda DAESŞ liderliğine daha fazla güvenmek ve Shekau'nun yerel liderliği ve söylemine daha az odaklanmak için genel bir DAESŞ stratejisinin parçası olabileceği uzmanlarca belirtilmiştir.¹⁴⁶

Tablo 2.7 Boko Haram'ın 2015-2016 Arasında Gerçekleştirdiği Saldırıları.¹⁴⁷

İşte 1960 yılında İngilizlere karşı kendi bağımsızlığını kazanan Nijerya'da etnik

¹⁴⁶<http://bulwarkintelligence.com/reports/terrorism/boko-haram-the-road-to-defeat/> Boko Haram: The Road to Defeat April 11, 2016.

¹⁴⁷<http://bulwarkintelligence.com/reports/terrorism/boko-haram-the-road-to-defeat/> , (erişim tarihi: 11 Nisan 2016).

gruplarının farklılığı ve dillerin ayrı olması nedeniyle federal sistem uygulamaktan başka seçenek kalmamıştır. Sosyo-kültürel ve dini nedenlerden dolayı Nijerya'nın Müslüman ve Hristiyan bölge olarak 2'ye bölünmüş bir yapıda olduğu görülmektedir. Müslümanlar Nijerya'nın kuzeyinde en fakir bölgede bulunmaktadır. Ülke zenginlikleri ise güney bölgede bulunmaktadır. Kuzey'in eğitim oranı çok az olmakla birlikte aşırı dindar bir halka ev sahipliği yapmaktadır. Batı'dan gelen her şeyi haram olarak kabul eden Boko Haram terör örgütünün ortaya çıkmasıyla hükümete karşı ciddi ve şiddetli eylemleri olmuştur. İlk kurulduğunda esas amaçları Kuzey bölgesindeki fakir halka yardım etmek ve İslami eğitimi yaymak olan örgüt 2009 sonrası radikalleşmiştir. Zamanla uluslararası örgütler ile bağlantı kurarak kendi halkına dahi zarar veren bir örgüt niteliği kazanmıştır. 2011 sonrası özellikle 2013 yılında Mali'deki Arap Baharı yüzünden Libya iç savaşı sırasında kaçırdığı silah malzemelerinden yararlanıp Mali'nin kuzey bölgesine yerleşen terör örgütleriyle sıkı ilişkiye giren Boko Haram Nijerya sınırlarından ilerleyip tüm Sahel bölgesine yayılmaya başlamış, üyelerin birçoğu Nijer, Çad ve Kamerun'a doğru yol almışlardır. Görüldüğü gibi 2016 yılına kadar güçlerini kaybetmemişlerdir.

2.3 Mali ve Nijerya'daki Güvenlik Sorunlarının Nijer'e Olan Etkileri

Nijer, 1960 yılında bağımsızlıklarını kazanan ülkelerin bulunduğu Sahel-Sahra bölgesinde bulunmaktadır. Her 20 yılda bir nüfusunu iki katı çıkaran dünyanın doğurganlık oranı en yüksek ülkesidir. Sahel bölgesinin en jeostratejik bölgesinde yer alan Nijer çoğu zaman şiddetli rüzgâr türbülansları yaşayan bir ülkedir. Kuzeyde Libya ve Cezayir, güneyde Benin ve Nijerya, doğuda Çad ve batıda Burkina Faso ve Mali ile sınırlarını paylaşmaktadır.¹⁴⁸ Nijer yoksulluk, yolsuzluk, işsizlik, hastalıklar, kabileler arasında anlaşmazlık (Tuareg-Peul), zaman zaman aşırılıklar ile mücadele ederken son yıllarda daha da büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 2011 sonrası ülke için oldukça zor günler başlamıştır. Bunun nedeni ise bulunduğu coğrafyadan etkilenmesidir. Nijer, Mali ve Nijerya gibi ülkelerle sınır komşusu olması nedeniyle bu ülkelerinde yaşanan sorun direkt olarak onu da etkilemektedir. Bu sorunlara bakılacak olursa bunlar Kuzey Nijerya'da yaşanan siyasi-dini adına şiddet, Mali'nin özerklik isteyen Tuaregleri ve gerçekleştirdikleri silahlı hareketler ve aynı zamanda çeşitli terör gruplarının tehditleri arasında kalan Nijer'in güvenliği tehlike altındadır.

İlk önce Mali'de ortaya çıkan İslami Mağrip El-Kaide Örgütü, 2008 yılından itibaren

¹⁴⁸ Ousmane, 2009: 3.

Nijer'in güvenliğini de etkilemeye başlamıştır. İmeö lideri Abou Zeid 14 Aralık 2008 tarihinde Nijer'de 2 Kanadalıyı, BM elçisi ve onun yardımcısını kaçırmış ancak 4 ay sonra serbest bırakmıştır. 19 Nisan 2010 tarihinde ise Fransız vatandaşı Michel Germaneau Nijer'de kaçırılmış ve Abou Zeid tarafından öldürülmüştür. Aynı yıl içerisinde Eylül ayında Nijer'in kuzeyi Arlit şehrinde Areva'da 7 çalışan yine Abou Zeid tarafından kaçırılmıştır. 7 Ocak 2011 tarihinde Niamey'de bir uluslararası kurumda çalışan Antaine de Léocur ve evlenmek üzere onun yanına gelen Vincent Delory kaçırılarak bir gün sonra öldürülmüştür.¹⁴⁹

Daha önce detaylı bir şekilde anlatıldığı gibi 1996 yılı sonlarına doğru Hassan Hattab Cezayir Silahlı İslam grubundan ayrılarak 1998'de SVSG'yi kurduğunda grup bünyesinde 300 üye barındırmaktaydı. Üyelik sayısının yetersizliğini gören Hassan Hattab Kuzey Nijer ve Mali'de ikinci lider Abderrazak El Para'dan 4 bin üyeyi bünyesine almıştır. 2011'den sonra Mali'de terörizm etkin bir nitelik kazanınca Nijer de kendisini büyük bir tehdit içerisinde bulmuştur. Aynı zamanda Sahel bölgesinde Tuareglerin Azavad bağımsızlığı mücadelesi 1950 yılından beri Mali ve Nijer'de yaşayan Tuaregleri bir araya getirmiştir. Mali Cumhuriyetindeki Tuareglerin sayısı 550 bin iken Nijer'deki Tuareglerin 850 bin civarı olduğu bilinmektedir. Tahmin edilebileceği üzere Mali'deki Tuareglerin ayaklanması Nijer'deki Tuaregler'i de etkileyebilir ve Nijer'in güvenliği tehdit altında bırakabilecek niteliktedir.¹⁵⁰

2012 yılında Mnla hareketi Mali'nin Gao bölgesinde yani Nijer'e batı sınırı olan bölgede başlamıştır. Aynı zamanda Nijer ve komşu sınır ülkeleri arasında geniş çöller bulunmaktadır. Özellikle Mali-Cezayir-Libya arasındaki sınırlar çöldür ve çöl olması nedeniyle hükümet güçleri gümrük sınırlarında ciddi ve ayrıntılı kontrol yapamamaktadır. Bu nedenle ülkeler arasında giriş-çıkış kontrolü bölgedeki en büyük sorunlardan biridir. Mart 2012 tarihinde Mnla üyeleri Ansar-Dine ve diğer terör grupları tarafından Kuzey Mali'den kovulmuş ve Mnla üyeleri komşu ülkelere gitmişlerdir. Mnla liderlerinden Ag Gamou gibi üst düzey örgüt üyeleri de Nijer'e yerleşmiştir.¹⁵¹

Batı Afrika Birlik ve Cihat Hareketi yani Mujao terör grubu 2012 yılında Mnla isyanının yanında yer almış ve birkaç ayda 200'den fazla genç bu örgütün bünyesine katılmıştır. Bunun

¹⁴⁹ Plagnon ve Loncle, 2012: 36.

¹⁵⁰ Dufour, 2012: 2.

¹⁵¹ Giraud, 2013: 49.

yanında Mujao'nun üyelerinin %40'ı Nijer Cumhuriyetinden gelmektedir.¹⁵² Batı Afrika Birlik ve Cihad Hareketi, Mayıs 2013 tarihinde iki saldırı gerçekleştirmiş ve saldırı sonucu 20 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırının nedeni ise, Mujao'nun Nijer cumhurbaşkanından nefret etmesidir. Saldırını ve bu nefreti tetikleyen olay ise Nijer cumhurbaşkanının ocak ayında Fransa'da gerçekleşen terör saldırısından sonra Fransa'ya gitmesi ve teröre karşı olduğunu söylemesi olmuştur. 23 Mayıs 2013 tarihinde Nijer'de yaşanan terör saldırısından sadece birkaç gün sonra ise Mujao ve Boko Haram ile zaten işbirliği halinde bulunan bu iki örgüt, Nijer'in bir hapisanesine saldırı düzenlemiş ve 22 Boko Haram üyesi dâhil hapisanedeki tutukluların birçoğu kaçmıştır.¹⁵³ Kaçan 22 tutukludan örgütte üst düzey yetkili Malili bir terörist, 2000 yılında 4 Suudi Arabistanlı ve 1 Amerikalıyı öldürmüştür. Tekrardan 30 Ekim 2014'te Niamey'e 100 km uzaklıkta bulunan Ouallam hapisanesine terör grupları tarafından saldırıda bulunmuş ve çok sayıda terörist kaçmıştır.¹⁵⁴

Boko Haram üyeleri ve Nijer'deki Tuaregler işbirliği içindedir. Bunun nedeni ise NATO'nun Libya'ya müdahalesi ile 20 Ocak 2012 tarihinde Libya lideri Kaddafi'nin öldürülmesi ve Libya'nın kaos ortamı içerisinde düşmesidir. Libya'da yaşayan Tuaregler ellerine geçen silahların bir kısmını Nijer'in Agadez şehrinde Nisan 2012'de Boko Haram üyelerine satmışlardır. Böylece Boko Haram son teknoloji silahların da sahibi olmuştur.¹⁵⁵

Boko Haram Şubat 2015 tarihinde ilk defa Nijer'e saldırılara başlamıştır. Nijer'in Diffa Bölgesi'nde düzinelerce yerel saldırı yapılmış, bunların birçoğu hayat kaybı, yaralanma ve mal kaybı ile sonuçlanmıştır. 6 Şubat'ta Boko Haram teröristleri, Diffa kasabasına saldırmış ve bir sivil öldürülmüştür. 25 Eylül'de yaklaşık 10 Boko Haram teröristi Diffa'daki N'Gourtouwa köyüne saldırarak köy şefi dâhil olmak üzere 15 köylü öldürülmüştür. 4 Ekim'de intihar bombacısı dört kişi kendilerini patlatarak, Diffa kasabası yakınlarındaki iki ayrı yerde beş sivil ve bir polis memurunu öldürmüştür. 27 Ekim'de Boko Haram teröristleri Diffa'daki Ala köyünde 13 sivil öldürmüştür.¹⁵⁶ 2011 yılında Mağrib'te Arap Baharının başlaması, Mali'de terör örgütlerin yerleşimi, Nijerya'daki Boko Haram terör örgütünün bu terör örgütleriyle bağlantı kurması ve

¹⁵² Compagnie Méditerranéenne d'Analyse et d'Intelligence Stratégique, 2013: 18.

¹⁵³ Indian Council of World Affairs, 2016: 6.

¹⁵⁴ "Niger: une attaque contre la prison de Koutoukalé repoussée"; *Jeune Afrique*, 17.10.2016.

¹⁵⁵ Berghezan, 2016: 10.

¹⁵⁶ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 40-41.

Libya'nın iç savaşının bölgedeki kaosu tetiklemesi Nijer için zor günlerin başlayacağını habercisidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI'NIN NİJER ÜZERİNDEKİ DOĞRUDAN ETKİLERİ

3.1 Arap Baharı'nın Nijer Üzerindeki Çok Yönlü Etkileri

3.1.1 Siyasi Etkileri

Sahel bölgesinin en jeostratejik bölgesinde yer alan Nijer çoğu zaman büyük sorunlar yaşayan bir ülkedir. Bunun nedeni ise bulunduğu coğrafyadan etkilenmesidir. Nijer, Libya, Mali ve Nijerya gibi ülkelerle sınır komşusu olması nedeniyle bu ülkelerinde yaşanan sorun direkt olarak onu da etkilemektedir. İşte bu durumu fark eden Nijer, Sahel bölgesinde 2011 yılından sonra terörizmin gelişimiyle birlikte komşu ülkeler ve geleneksel kalkınma ortakları (ikili ve çok taraflı işbirliği ajansları) ile birlikte güvenliğini korumak adına sıkı siyasi ilişkiler içerisinde bulunmuştur. Nijer cumhurbaşkanı, Libya savaşı başladığında güvenliğini sağlamak için güvenlik ortaklarından finansal ve askeri yardım istemiştir. Bu ortaklar ise Nijer'in ikili ortakları Fransa, Almanya, İsviçre, Danimarka, Japonya, Çin, ABD ve çok taraflı işbirliği Avrupa Birliğidir.¹⁵⁷

2012 yılında Nijer'in komşu ülkesi Mali'nin terör ile mücadelesi için Afrika ülkeleri asker birliği kurarak MUNISMA'yı oluşturmuşlar ve Nijer ilk asker gönderen ülkelerden biri olmuştur. Nijer bu konuda oynadığı çok önemli rolün yanı sıra Cezayir, Tamanrasset'teki Genel Kurmay İşbirliği Komitesi'nde Cezayir, Mali ve Moritanya ile birlikte çalışmıştır. Nijer, bölgedeki diğer ülkelerle birlikte adli işbirliği organizasyonu olan Sahel Yargı Platformuna katılmış ve operasyonların iyileştirilmesi yönündeki çabalarını artırmıştır. Çad Gölü Havzası Çok Uluslu Ortaklı Komisyonu 22 Mayıs 1964 yılında kurulan üye ülkeleri Çad, Kamerun, Libya, Nijer ve Orta Afrika olan bir komisyondur.¹⁵⁸ Bu komisyon ilerleyen yıllarda Boko Haram'a karşı savaşmak için işbirliğini artırmıştır. Nijerli yetkililer, Boko Haram'ın tehdidiyle mücadele konusundaki uluslararası çabalara ilişkin çok uluslu toplantılara ev sahipliği yapmış ve katılmıştır. Nijer'in yaklaşık 3000 askeri bulunmaktadır.¹⁵⁹

Nijer, Trans-Sahra Terörle Mücadele Ortaklığının aktif bir üyesidir. Nijer yetkilileri, Küresel Terörle Mücadele Forumu Sahel ve Hukukun Üstün Çalışma Grupları tarafından

¹⁵⁷Hahonou, 2016: 4.

¹⁵⁸ <http://www.cblt.org/fr/la-commission-du-bassin-du-lac-tchad> ,(erişim tarihi: 20.01.2017).

¹⁵⁹ Nijer: la FMM a lancé une vaste offensive contre Boko Haram sur les rives du lac Tchad, *Jeune Afrique*, 28.07.2016.

organize edilen bölgesel programlara aktif olarak katılmaya devam etmişlerdir.¹⁶⁰ Nijer, Çad Havzası Gölü yoluyla Boko Haram ile mücadele etmek için bölgesel çabalara güç katmıştır. G-5 Sahel, Sahel-Sahra bölgesinin siyasi ve güvenlik durumuyla ilgili bölge çapında işbirliğini sağlamak için Sahra-Sahel bölgesinde bulunan 5 ülke -Burkina Faso, Çad, Nijer, Mali, Moritanya- arasında örgütlenen bölgesel bir örgüttür. 5 ülkenin cumhurbaşkanı tarafından kurulan G5, ülkelerdeki siyaseti geliştirmek ve bölgede bulunan terör örgütlerine karşı çıkmak, terörle savaşmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmayı temel almıştır. Özellikle ülkelerin arasında bulunan geniş ve çöllü sınırları daha iyi kontrol etmek amacıyla kurulmuştur. Şubat 2014'te kurulan G5 Fransa, ABD ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. En büyük işbirlikleri ise 1 Ağustos 2014'te başlayan Berkan operasyonudur. Aynı süreçte komşu ülkeleriyle de siyasi ilişkilerini geliştirmeye çalışan Nijer, G-5 Sahel toplantıları, AU, BM, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu, AB ve İslam İşbirliği Örgütü temsilcileri ile birlikte Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer'de toplantılar düzenlenmiştir¹⁶¹

Libya ve Mali'yi vuran siyasi krizler, bu hassas durumu daha da kötüleştirmiş, yasadışı ve cezai faaliyetleri kolaylaştırmıştır. Bu durum sonuç olarak Nijer'i dünyanın en yoksul ülkelerinden birine dönüştürmüştür. Nijer hükümeti, bölgedeki artan güvenlik ve insani kaygılara bir cevap olarak, göçmen kaçakçılığına karşı UNODC'nin teknik ve mali yardımı ile bir yasa hazırlamıştır. Parlamento 11 Mayıs 2015'te yasayı kabul ettikten sonra Nijer Adalet Bakanı ve hükümet sözcüsü Marou Amadou, 82 milletvekilinin yasayı onaylamaları için öneride bulunmuştur. Amadou, "uluslar üstü örgütlü suçun ülke çapında terörü yayması" nedeniyle, ülkenin sınırlarını korumaya duyduğu ihtiyacın altını çizmiştir.¹⁶²

25 Kasım 2016'da Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, Nijer Hükümeti ile işbirliği içinde, kokain kaçakçılığı ve bölgedeki göçmen kaçakçılığına karşı uluslararası işbirliği içerisinde bulunmuştur. Ülkenin kuzey şehri Agadez, kaçakçıların ve göçmenlerin Sahra üzerinden Libya'ya ve ötesine giden yolda bir geçiş merkezi olması nedeniyle konu Nijer'de özellikle endişe vericidir.

Batı Afrika Merkezi Hükümet ve Savcılar Ağı Altıncı Genel Toplantısı'na katılanlar, Latin Amerika'dan Batı Afrika'ya ve Avrupa'ya uzanan kokain yolu (ları) boyunca ulus ötesi

¹⁶⁰ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 43.

¹⁶¹ <http://www.defense.gouv.fr/operations/sahel/dossier-de-presentation-de-l-operation-barkhane/operation-barkhane> (erişim tarihi: 27.12.2016).

¹⁶² <http://www.unodc.org/westandcentralafrica/en/niger-som-law.html>, (erişim tarihi: 31.12.2016).

organize suç ve kokain ticaretine yönelik yaklaşımları tartışmış ve durumu tespit etmişlerdir. Savcılar bölge içindeki göçmen kaçakçılığı sorunundan ve Nijer Hükümeti tarafından atılan adımlardan da bahsetmişlerdir. Tartışmalar, değişen kaçakçılık rotalarına ve yöntemlerine uyum sağlamanın, transit ve varış ülkeleri ile işbirliği yapmanın yanı sıra, sivil toplumun düzensiz göçün tehlikeleri konusunda farkındalığını artırma ihtiyacını vurgulamıştır. Avrupa Birliği'nin Yargı İşbirliği Birimi, Avrupa Birliği Nijer Kapasite Geliştirme Görevi ve daha geniş yöreden yetkililer, bu davaların soruşturulması ve kovuşturulması konusundaki deneyimlerini paylaşmışlardır.¹⁶³

Tablo 3.1 (Source: EMA) Uyuşturucu Trafikçilerinin Güzergâhları.¹⁶⁴

Arap Baharıyla Libya'da ortaya çıkan iç savaş ve Mali'nin kuzey bölgesinin terör örgütlerinin yeni merkezi olmasıyla Nijer, bölgede teröre karşı konuşma yaparak ABD de dâhil

¹⁶³ http://www.unodc.org/westandcentralafrica/en/2016_11_25_wacap_niger.html, (erişim tarihi: 28.12.2016).

¹⁶⁴ Chevenement, vd. 2013: 115.

olmak üzere uluslararası ortaklarla işbirliği yapmaya devam etmiş ve finansal yönden önemli miktarda uluslararası terörle mücadele yardımı almıştır. Nijer, Başkan Obama'nın Güvenlik Yönetişim Girişimi'ne katılan ülkelerden birisidir. Birleşik Devletler ve Nijer, Güvenlik Yönetişim Girişimi için Ekim 2015'te ulusal güvenlik incelemesi ve stratejik çerçeve geliştirmeye odaklanarak, mevcut insan ve materyal kaynaklarını kısa ve uzun vadeli güvenlik ihtiyaçlarını gidermek üzere daha verimli bir şekilde hizalandıran bir Ortak Ülke Eylem Planı'nı imzalamıştır.¹⁶⁵

3.1.2 Sosyo-kültürel Etkileri

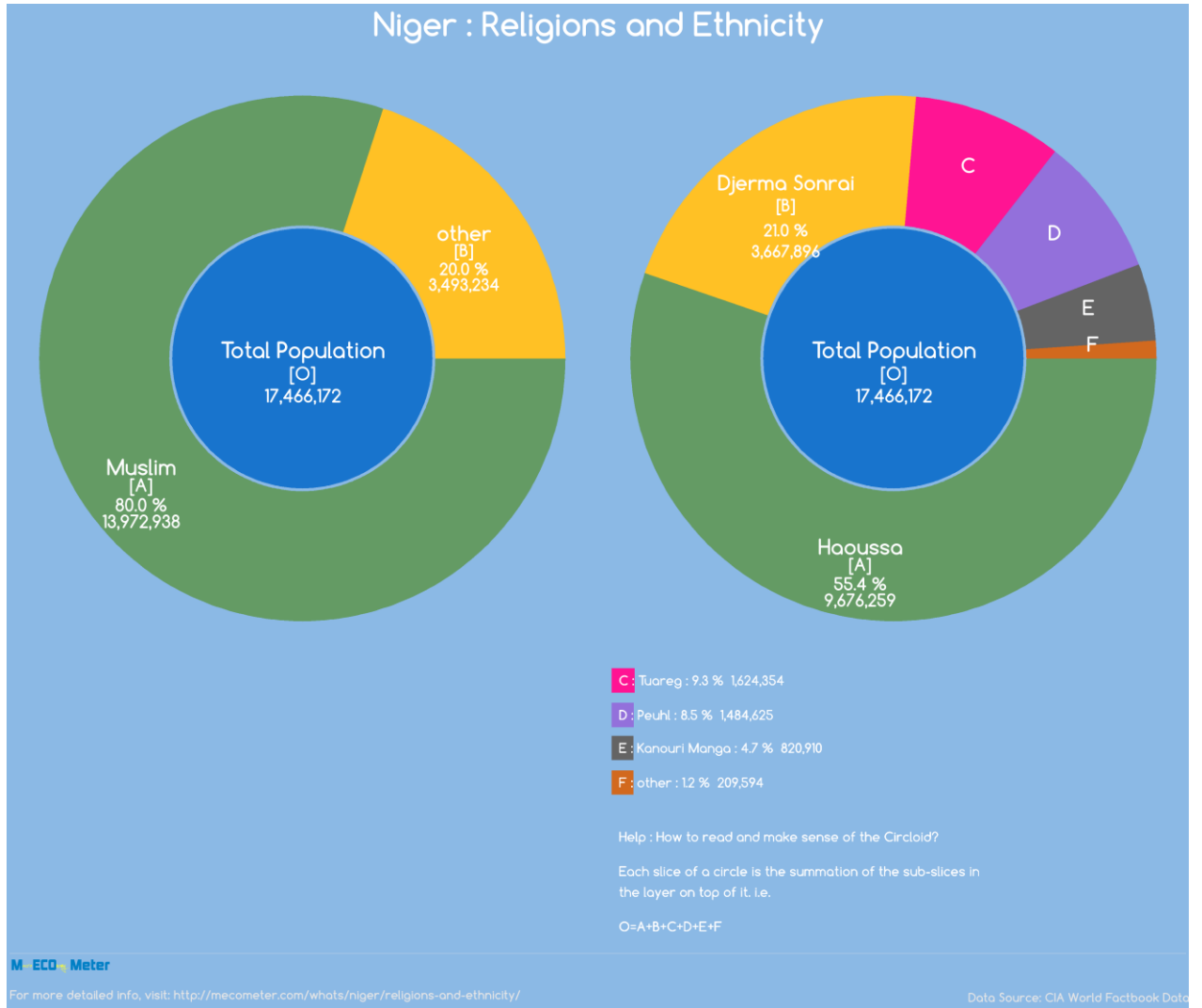
Nijer'in %60 çöl olan sekiz büyük bölgesi bulunmaktadır. Bu bölgeler: Agadez, Difa, Doso, Maradi, Niamey, Tahua, Tilaberi ve Zinderdir.¹⁶⁶ 2016 yılında alınan verilere göre 18,5 milyonluk nüfusu olan Nijer Cumhuriyeti 9 kabileden oluşmaktadır ve ülkenin çeşitli bölgelerinde birbirinden farklı diller konuşulmaktadır. Nijer nüfusunun % 55,4'sini Hausalar oluşturur. İkinci etnik unsur % 21'lik orana sahip olan Songaylardır. Onlardan sonra % 8,5'lik orana sahip olan Fulaniler gelir. Fulanilerin % 95'i Müslümandır. (Hausalar ve Fulaniler) Fulanilerden sonra % 9,3 orana sahip olan ve tamamı Müslüman olan Tuaregler gelir. Tuaregler Berberilerin Batı Afrika sahillerine yayılmış olanlarıdır. Onlardan sonra gelenler % 4,7 orana sahip olan Kanurilerdir. Bunların dışında kalanlar % 1,2 orana sahip olan küçük etnik unsurları ve yine tamamı Müslüman olan Çad Araçlarını kapsamaktadır. En son olarak her birinin oranı % 1'den daha az olan Tebular, Kanembular ve Budumalar gelmektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁵ United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, 2016: 40.

¹⁶⁶ <http://www.pierreschmitt.com/et-aujourd'hui/etaujourdhui2.html> (erişim tarihi: 30.06.16).

¹⁶⁷ <http://mecometer.com/whats/niger/religions-and-ethnicity> (erişim tarihi: 30.12.16).

Tablo 3.2 Nijer'in Etnik ve Dini Nüfus Dağılım Tablosu.¹⁶⁸

¹⁶⁸ <http://mecometer.com/whats/niger/religions-and-ethnicity> (erişim tarihi: 30.12.2016).

Tablo 3.3 2006-2016 Yılları Arasındaki Nijer Nüfusu.¹⁶⁹

Nijer %3,6'lık oranla dünyanın en yüksek doğurganlık oranına sahip ülkesi ve aynı zamanda dünyanın en fakir ülkelerinden birisidir. 2005 yılında dünyanın en fakir ülkesi olduğu belirtilen Nijer, 2011 yılında bu sıralamada 178-179 sırada yer alırken gene 2014 yılında en yoksul ülkeler klasmanında 6.sırada yer almıştır.¹⁷⁰ Aynı zamanda Nijer'in komşu ülkeleriyle paylaştığı sınırlar asker tarafından iyi kontrol edilemediği için çok sayıda mültecinin ülkeye giriş yapmasıyla Nijer halkı için 2011 yılı sonrası çok daha zor günler başlamıştır.

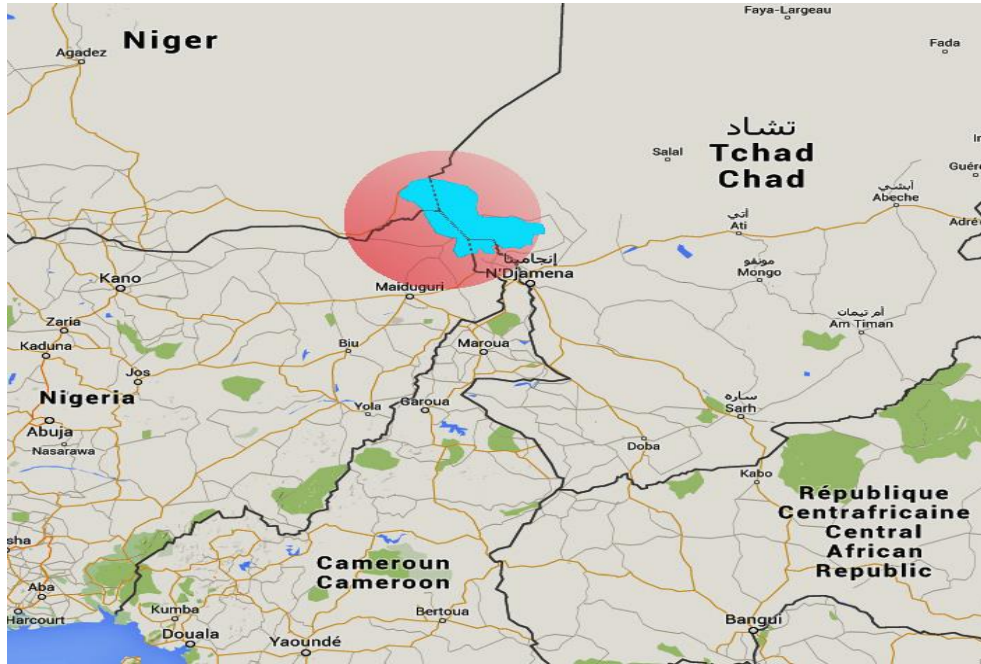
Çad Gölü Havzası, Çad, Kamerun, Nijer ve Nijerya arasında bulunan bir göldür. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne(BMMYK) göre 03 Haziran 2016 tarihinde Nijer'in güneyinde bulunan Çad gölü havzasındaki Bosso şehrinde Boko Haram terör örgütü tarafından gerçekleştirilen saldırı 50 bin kişinin göçmesine sebep olmuştur.¹⁷¹ Birleşmiş Milletler Ofisi İnsani İşler Koordinasyon(OCHA)'nın bir raporuna göre Boko Haram saldırıları Nijer'in Diffa şehrinde yaşayan toplulukları çok etkilemiştir. Boko Haram saldırılarından dolayı 150 okul kapatılmış ve bu durum 12 bin çocuğun eğitimini etkilemiştir.¹⁷²

¹⁶⁹<http://www.tradingeconomics.com/niger/population>(erişim tarihi: 30.12.16).

¹⁷⁰ <http://www.journaldunet.com/economie/magazine/1164746-pays-pauvres/1164798-niger> (erişim tarihi: 11.11.2016).

¹⁷¹ Lankoandé, 2016: 19.

¹⁷² Vignane-Gonzalez, 2016: 14.

Tablo 3.4 Çad Gölü Havzasının Bulunduğu Alan.¹⁷³

Nijer Cumhuriyeti 2014 yılı başından itibaren, Mali, Nijerya ve yurtdışında yaşayan Nijerli vatandaşlarının göçüyle 100.000 mülteciyi topraklarında ağırlamaktadır.¹⁷⁴ Ekim 2016'da alınan verilere göre Nijerya'dan gelen 85,226 mülteci Nijer'in Diffa şehrinde bulunurken 31 Eylül BMMYK raporunda Boko Haram'ın saldırılarından dolayı da 184,230 kişinin yerlerini terk ettiği belirtilmiştir. Diffa şehrinde toplam olarak Boko Haramın şiddetine 325,583 kişi hedef olurken, bölgede zor koşullarda yaşayan 340,425 kişi bulunmaktadır.¹⁷⁵ Mali Cumhuriyetinden sadece 2013 yılında 50.000 yakın mülteci Nijer topraklarına girmiş ve 2015 yılında ise 60,473 mülteci Nijer'de bulunmaktadır. Bu sayı 2015 yılında %20'lik bir artış göstermiştir.¹⁷⁶

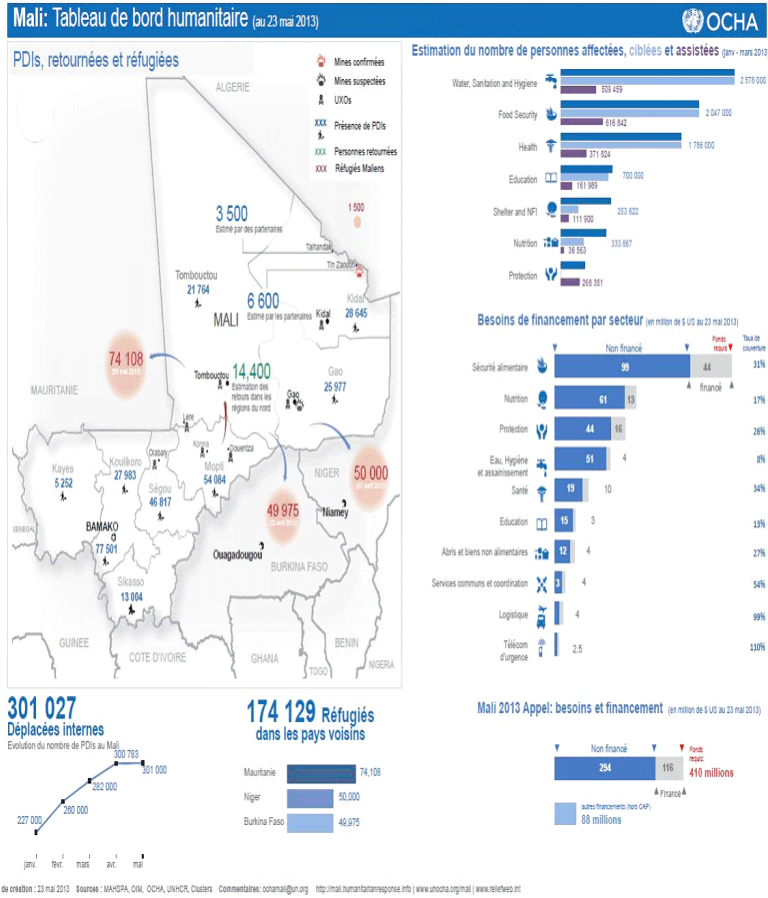
¹⁷³ “Lac Tchad: comment mieux répondre aux conséquences humanitaires du conflit au Nigéria ?”, *le monde.fr*, 21.09.2015.

¹⁷⁴ Deltenre, 2016: 7.

¹⁷⁵ United Nations High Commissioner for Refugees, a, 2016: 7

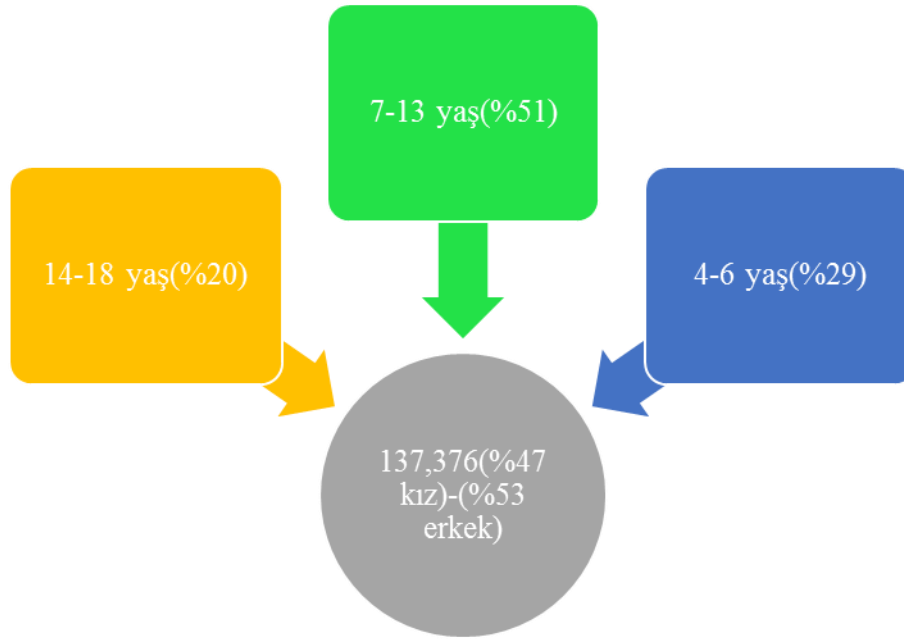
¹⁷⁶ United Nations High Commissioner for Refugees, b, 2016: 1.

Tablo 3.5 Mali'den Komşu Ülkelere Geçen Mülteciler.¹⁷⁷

Nijer Diffa şehrinde 137,376 çocuk eğitimleri sağlanması adına yardım talep etmektedir. 4-18 yaş arasında bulunan çocukların %47'si kız, %53'ü erkektir. Yüzde 29'lık kesim 4-6 yaşlarında, %51'kesim ise 7-13 yaş arası çocuklardır. Son olarak %20'si ise 14-18 arası çocukları kapsamaktadır.

¹⁷⁷ Chevenement, vd. 2013: 69.

Tablo 3.6 Diffa Şehrinde Bulunan Mültecilerin Yaş Oranı.¹⁷⁸

Nijer hükümetine göre 2011 yılında Libya liderinin ölümü sonrası yaklaşık 90 bin Nijerli ülkeye geri gelmiştir. Nijer cumhurbaşkanı İssoufou Mahamadou geri dönen bu Nijerlilerin topluma geri kazandırılması adına finansal yardım çağrısında bulunmuştur.¹⁷⁹ Nijer hükümeti Libya savaşından dolayı Nijerlilere ve bazen de yabancı uyruklulara yardım etmek amacıyla Bilma, Fachi, Dirkou ve Djado belediyelerine iki bağış olarak 80 milyon frank vermiştir. Nijer hükümetinin bu yardımlarda bulunmasının sebebi bu gençleri topluma tekrar entegre etmek ve yerli toplumun olumsuz etkilenmesini engellemektir.¹⁸⁰

2015 yılında çalışma ortamı kamplarında yaşayan 6.000'den fazla Malili mülteci vatanlarına geri dönmüştür. 2015 boyunca, yeni bir mülteci akını görme olasılık dâhilinde değildir. BMMYK 2015 için 44.000 kişinin Nijerya'dan geri geldiğini belirtmiştir. Sahra ülkelerinden Libya ve Cezayir'e doğru göç akımları vardır. Uluslararası Göç Örgütü tarafından kaydedilen rakamlara göre, Cezayir ve Libya'ya göç alınımının durmasıyla geri dönenlerin ve göçmenlerin sayısı 407 kadın ve reşit olmayan 915 çocuk ile birlikte 16.916 kişiyi (Niger 15367/1 549 yabancı)

¹⁷⁸A.United Nations High Commissioner for Refugees, 2016: 93.

¹⁷⁹ International Crisis Group, 2013: 37-38.

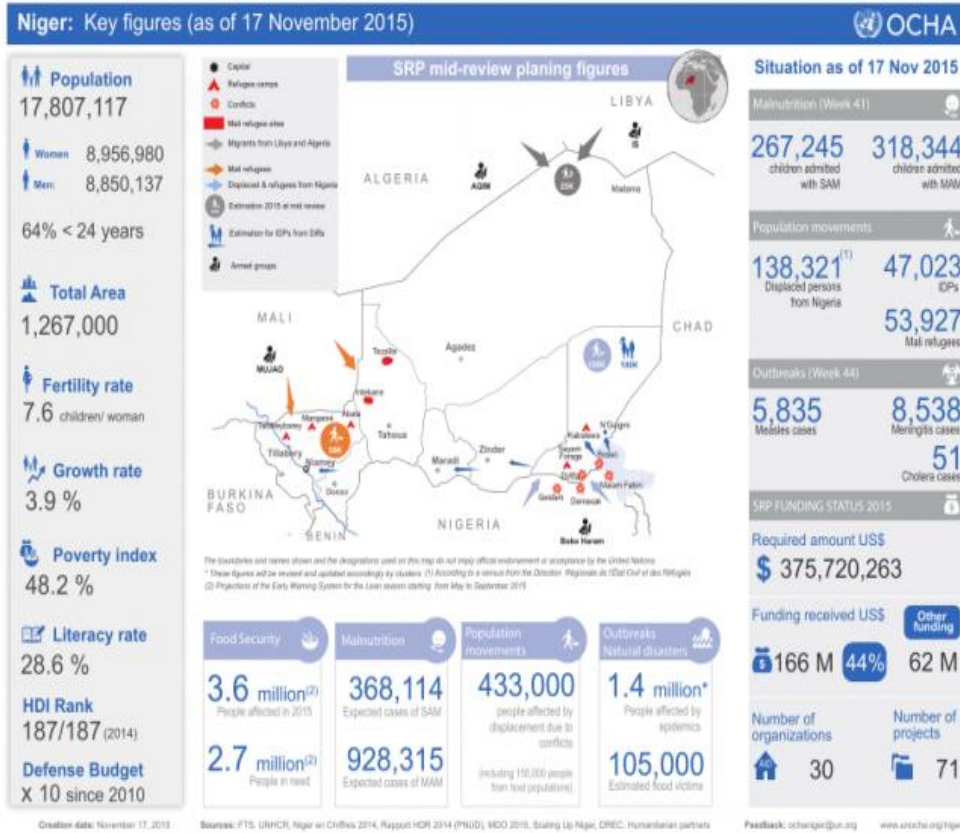
¹⁸⁰ Oumarou, "Bilma, les repercussions de la crise Libyenne" *le sahel*, 02.05.2013.

bulmuştur. Ancak, son yıllarda Nijer'in Zinder bölgesine Libya krizi ve Cezayir'den yaşanan düzensiz göç nedeniyle menşei genellikle geri gönderilenlerden oluşan savunmasız kadın ve çocuklardan yaklaşık 200.000 kişinin göçüyle sonuçlanmıştır. Bu genç insanların göçüyle ortaya çıkabilecek gerginlik ve yüksek işsizlik oranı göz önüne alındığında ekonomide yapacağı olumsuz etki gözle görünür oranda yüksek olacaktır.¹⁸¹

2016 yılında 2 milyon kişiye gıda yardımı gerektiği belirtilmiş ve 400,794 çocuk ağır akut yetersiz beslenmeden muzdarip olacağı tahmin edilmiştir. UNICEF ve ortakları Nijer'e insani yardım sağlamaya devam etmekte, 1 milyon savunmasız insana çok sektörlü destek sağlamaya çalışmaktadır. UNICEF Nijerya krizinden etkilenen 221.000 çocuk dâhil, etkilenmesi beklenen 400,794 geri dönen ve 403,000 mültecilere yardımcı olacaktır. 562,900 kişi için güvenli içme suyuna ve arınma tesislerine erişim sağlanacaktır. Ayrıca Diffa bölgesinde çatışmadan etkilenen refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış 40,000 çocuk için bakım bölgeleri kurulacaktır. UNICEF'ten 31 Ekim 2015 tarihi itibarıyla 2014'ten itibaren 3,3 milyon ABD doları tutarına ilaveten, 40,5 milyon ABD doları tutarındaki finansal yardım payı alınmıştır. Düşük fonlamaya rağmen, UNICEF kullanıma hazır terapötik gıdaların devamlı olarak tedarik edilmesini sağlamak ve korumak için aynı katkılar da dahil olmak üzere 2014 yılı arz edilen fon ve düzenli kaynakları kullanmıştır. Yetersiz beslenen çocukların olduğu 13.000'den fazla hane destek almış ve yaklaşık 15.000 çocuk psikososyal destekten yararlanmıştır. UNICEF ve ortakları Nijerya ve Mali'de krizden etkilenen 34.000 çocuğun çocuk dostu alanlara erişimini sağlarken, 10.000'den fazla çocuğun da eğitim hizmetine kavuşmasını sağlamıştır.¹⁸²

¹⁸¹ UNICEF, 2015: 6-8.

¹⁸² http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/HAC_2016_Niger.pdf ,(erişim tarihi: 14.01.2016).

Tablo 3.7 Nijer'in 2015 Yılındaki Genel Görünümü.¹⁸³

Libya krizinin yanı sıra Boko Haram ve Kuzey Mali'deki terör gruplarının tehdidi Nijer üzerinde her zaman hissedilmektedir ve etkileri olumsuz mahiyettedir. Son olarak, Mali'deki kriz ortamı yeni cumhurbaşkanının seçilmesi ile görece bir istikrara kavuşmuş, mülteci akını dâhil güvenlik ve insani koşullar üzerindeki etkisinde iyileşmeye doğru ilerlemiştir. Tehditlerin doğal genişleme tankının bölgesel olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu bağlamda, sorunların etkileri yalnızca bölgesel seviyede göz önüne alınmalıdır.

3.1.3 Ekonomik Etkileri

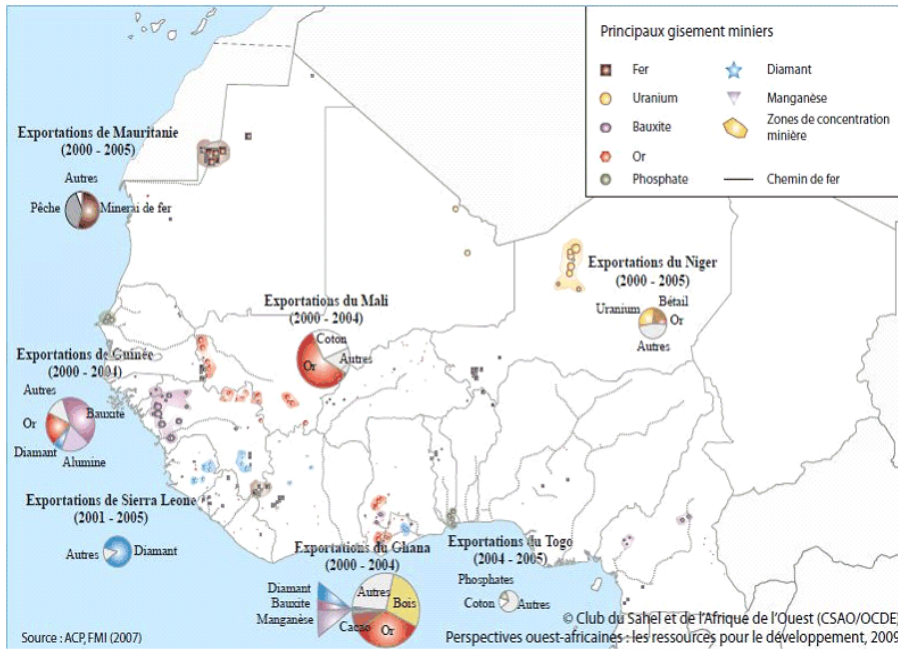
1.227.000 kilometre karelik yüz ölçümüne sahip olan, sahil ve çöl arasında bulunan, denize açılmayan geniş ve çok sıcak bir Batı Afrika ülkesi olan Nijer'de, GSYİH'nın % 40'ını oluşturan tarım geliri, nüfusun % 80'inden fazlasının geçim kaynağıdır. Mayıs sonundan eylül

¹⁸³http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/HAC_2016_Niger.pdf, (erişim tarihi: 14.01.2016)

başına kadar yağmurlu olan hava, kasım-şubat arası ortalama 10 derece ile soğuk ve şubat sonundan mayıs ayına kadar ortalama 40 derece ile çok sıcak olmaktadır.¹⁸⁴

Halkın yüzde sekseninin yoksulluk sınırının altında yaşadığı Nijer dünyanın en çok uranyum üreten 3 ülkesinden birisidir. 2011’de petrol çıkartmaya başlayan Nijer, ekonomik olarak çok hızlı bir şekilde büyümektedir. %14.5 büyüme oranı ile dünyanın en hızlı büyüyen 4.ülkesidir.¹⁸⁵ Doğal kaynakları; uranyum, kömür, demir cevheri, kalay, fosfat, altın, molibden, alçı, tuz ve petroldür. Petrol Nijer’in Zinder şehrinde 2011 yılında üretilmeye başlanmış ve günlük 20.000 baril kapasite alınmıştır. 7000 baril günlük kullanım kapasitesiyle 2012 yılında petrol ihracatı başlamıştır ve bu durum Nijer ekonomisine 150 milyar frank katkı sağlamıştır.¹⁸⁶ 2005 yılında dünyanın en fakir ülkesi olduğu belirtilen Nijer, 2011 yılında bu sıralamada 178-179 sırada yer alırken gene 2014 yılında en yoksul ülkeler klasmanında 6.sırada yer almıştır. 17,6 milyon nüfus için 7,1 milyar dolarlık GSYİH’ya sahiptir.¹⁸⁷

Tablo 3.8 Batı Afrika’da Bulunan Yer Altı Zenginlikleri.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Adamou, 2013: 3.

¹⁸⁵ Cadre d'association pays Niger-Espagne, 2014: 3.

¹⁸⁶ Banque africaine de développement, Organisation de coopération et de développement économiques, Programme des Nations Unies pour le développement, 2016: 2.

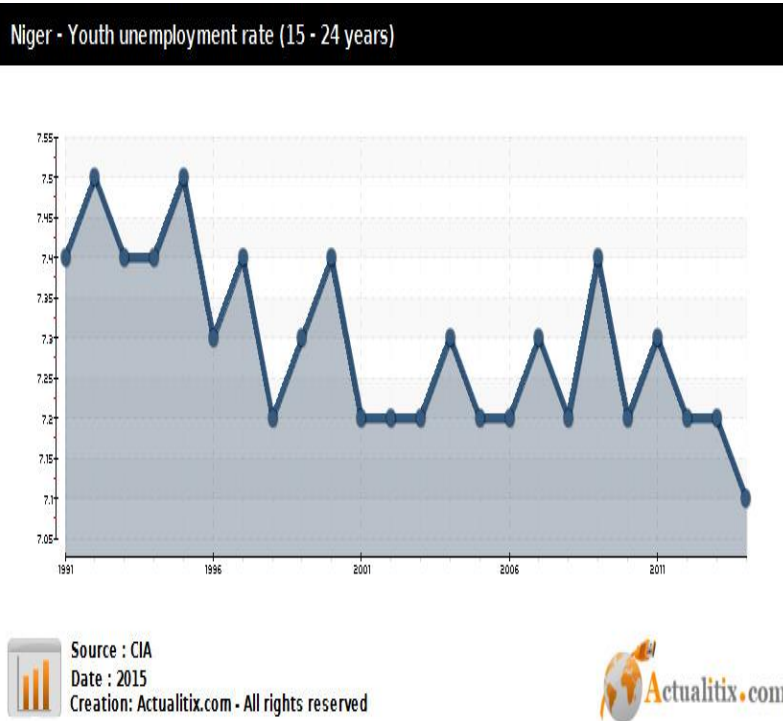
¹⁸⁷ <http://www.journaldunet.com/economie/magazine/1164746-pays-pauvres/1164798-niger> (erişim tarihi: 11.11.2016).

¹⁸⁸ Chevenement, vd. 2013: 72.

Nijer Cumhuriyetinde halkın %63'ü yoksul ve %34'ü aşırı yoksul olarak belirtilmiştir. Köylerde ise %86'i yoksul ve %36'sı ise aşırı yoksul olan bu ülke 2011 yılından beri komşu ülkelerde yaşanan sorunlardan dolayı da çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. 2016 yılı itibariyle Mali'den 60,473 ve Nijerya'dan 85,226 mülteci bünyesinde yer almaktadır ve bu mültecilerin düşündürdüğü en büyük soru ekonomide yaratacakları etkinin ne olacağı sorusudur.¹⁸⁹

İlk olarak Nijer gençleri arasında işsizlik oranı artmış, 2011-2013 yılına kadar %7,2 civarında seyretmiş ve daha sonra sadece askeri alanlarda iş oranı %7,4 yükselmeye başlamıştır.¹⁹⁰

Tablo 3.9 Nijer'in İşsizlik Oranı.¹⁹¹

Bilindiği üzere, 1960 yılı sonundan itibaren COGEMA bugünkü adıyla Areva (Fransız uranyum şirketi) Nijer'in uranyumunu çıkartmaya başlamıştır. Nijer'in Arlit şehrinde bulunan

¹⁸⁹ Gueye vd., 2004: 9.

¹⁹⁰ <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-economy-niger.php>, (erişim tarihi: 03.01.2017).

¹⁹¹ <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-economy-niger.php>, (erişim tarihi: 03.01.2017).

uranyum 80'li yıllarda dünyanın %40'lık uranyum ihtiyacını üretirken ilerleyen yıllarda bu oranda düşüş yaşanmıştır. 2013 yılında ise Areva ve yeni bir Fransız şirketi beraber çalışmaya başlamış ve bugün Nijer dünyanın uranyum üreten en büyük dördüncü ülkesi olmuştur. Nijer Cumhuriyeti 2011 yılında komşu ülkelerinde yaşanan sorunlardan kendini korumak için jeostratejisinin önemini ortaya çıkarmıştır. Büyük güçlerden yardım istemiş, ekonomik alanda da topraklarını onlara açmıştır. Bugün Nijer'de Çin, Japonya, Kore, Rusya Federasyonu ve Kanada, Fransız şirketlerin yanında uranyum çıkartma faaliyetlerinde bulunmaktadır. Nijer'in Maden ve Jeoloji Bakanlığına göre 2012 yılında 40 şirket bu konuda çalışmaya başlamıştır.¹⁹²

Nijer'deki Tuareg azınlıkları yaşadığı bölgede bulunan uranyumun kendilerine ait olduğunu iddia ederek uranyum gelirlerinden pay almak istemişlerdir. Hükümet bu isteklerine karşılık vermediği için 1990 yılında ayaklanma başlatmışlar ve bu ayaklanmada hükümet tarafından 215 Tuareg öldürülmüştür. 2000 yılında ise tekrardan yaşanan ayaklanmalarda 128 ölüm olmuştur. Bunun yanı sıra Sahel bölgesinde bulunan İslami Mağrip El- Kaide Örgütü ve Batı Afrika Birlik ve Cihat Hareketi gibi terör örgütleri Nijer ve bölgede bulunan yabancı şirketler için bir tehdittir.¹⁹³ Nijer Cumhurbaşkanı Kasım 2012 tarihli Paris'teki toplantıda, Nijer'in komşu ülkelerinde yaşanan sorunların Nijer'in güvenliği etkilediğini ve Nijer'in tek başına bu sorunlara karşı gelemeyeceğini belirtmiş, finansal yardım talep etmiştir. En önde gelen garantörler Fransa, Japonya ve Kanadadır. Bunun nedeni jeopolitikalarının Nijer'in uranyumuna bağlı olmasıdır. Toplantı sonunda ise 3,7 milyar avro garantörlerden toplanabilmiştir.¹⁹⁴

Nijer ekonomisi son yıllarda özellikle 2011 Fukuşima kazası ve 2013 yılındaki terör örgütlerinin Areva saldırısından sonra düşüşe geçmiştir. Bunun sebebi uranyumun gelirlerin Nijer hükümetine çok fazla gelir sağlayamaması ve ülke ekonomisinin sadece tarıma dayanmasıdır. Aynı zamanda Nijer-Mali sınır güvenliği ve insani harcamaya ayrılan giderin artışı ile bağlantılı olarak hızla kötüleşmiştir. Özellikle 2015 yılında Boko Haram'ın saldırıları sonucu mülteci akınları güneydoğu bölgesinde yoğunlaşınca hem iç göç hem de mülteciler için harcanacak ayrı bir maliyet de ortaya çıkmıştır. Mali Cumhuriyetinden ve Libya'dan gelen mültecilere yardım sağlamak ve terör örgütlerine karşı savaşmak için Nijer ekonomik bütçesinin çoğunu güvenlik

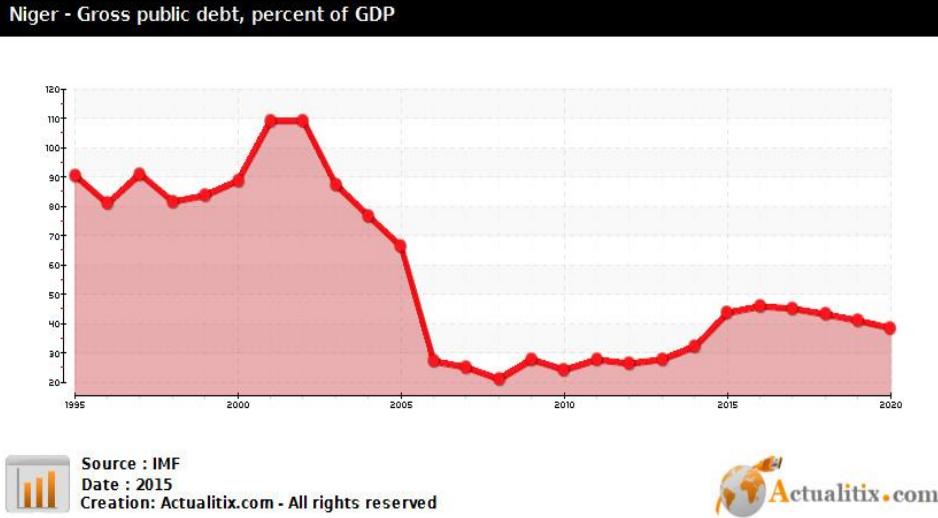
¹⁹² Larsen ve Mamosso, 2013: 15.

¹⁹³ Hendrix, 2014: 5.

¹⁹⁴ Larsen ve Mamosso, 2013: 24.

alanındaki harcamalara ayırmaktadır.¹⁹⁵

Tablo 3.10 Nijer'in Dış Borcu.¹⁹⁶

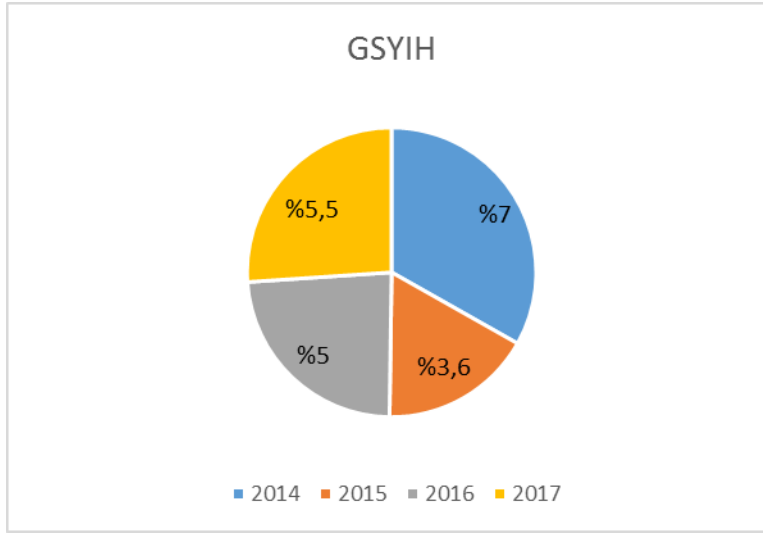

Nijer'in 2015'te IMF'ye olan dış borcu GSYİH'nın %43,69'dur. 2014 yılında GSYİH'sında %7,0 büyüme olurken 2015 yılında düşüş yaşanarak bu oran %3,6 olmuştur. Nijer ekonomisi 2016 ve 2017 yıllarında madencilik endüstrisinde, tarımsal kalkınmada ve ulaşım kamu yatırımlarında artması beklenen GSYİH oranında büyüme 2016 yılında %5.0 ve 2017 yılında ise %5.5 olarak tahmin edilmektedir.¹⁹⁷

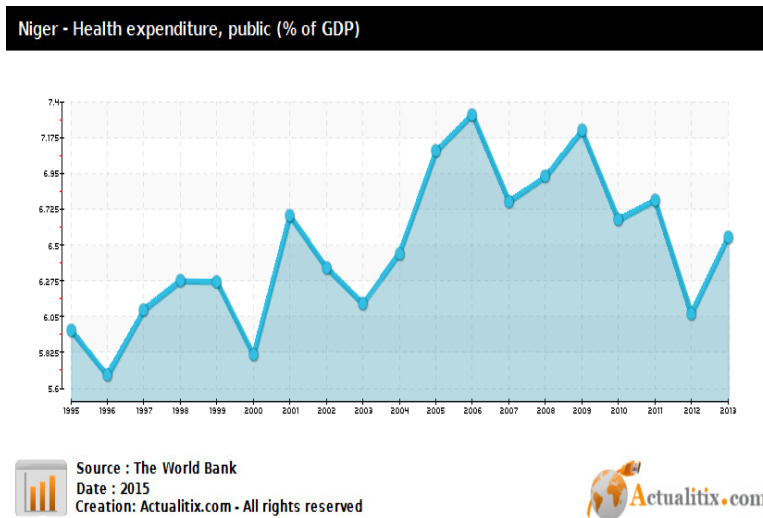
¹⁹⁵<http://www.coface.com/fr/Etudes-economiques-et-risque-pays/Niger> (erişim tarihi: 15.12.2016).

¹⁹⁶<http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-economy-niger.php> (erişim tarihi: 03.01.2017).

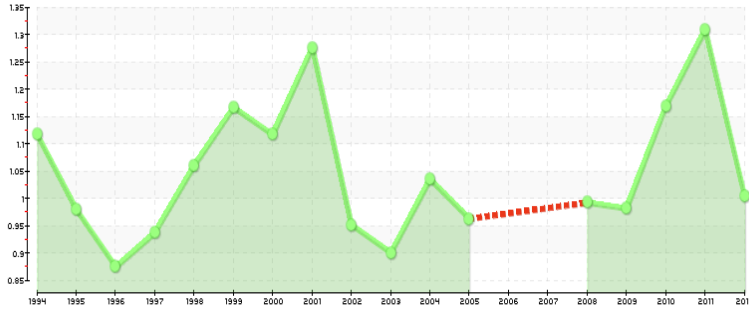
¹⁹⁷Banque africaine de développement, Organisation de coopération et de développement économiques, Programme des Nations Unies pour le développement, 2016: 340.

Tablo 3.11 Nijer'in 2014-2017 GSYİH'si

2011 yılından 2016 yılına kadar Nijer ekonomisinde dengesizlik görülmüştür. Ekonomideki dengesizliğe güvenlik ve sağlık alanlarından örnek vermek gerekirse 2009 yılında güvenlik harcamaları %0,97 iken 2011'de %1,5 yükseliş olmuş, sağlık harcamaları da 2009 yılında %7 oranındayken 2011 yılında %6,5'e ve 2012'de %6'ya düşmüştür. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere Nijer hükümeti diğer alanlardaki harcamalardan kısarak güvenlik alanındaki harcamalarını yükseltmek zorunda kalmıştır.

Tablo 3.12 Nijer'in Sağlık Alandaki Harcamaları.¹⁹⁸

¹⁹⁸ <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-health-niger.php>, (erişim tarihi: 03.01.2017)

Tablo 3.13 Nijer'in Güvenlik Alanındaki Harcamaları.¹⁹⁹**Niger - Military expenditure (% of GDP)**

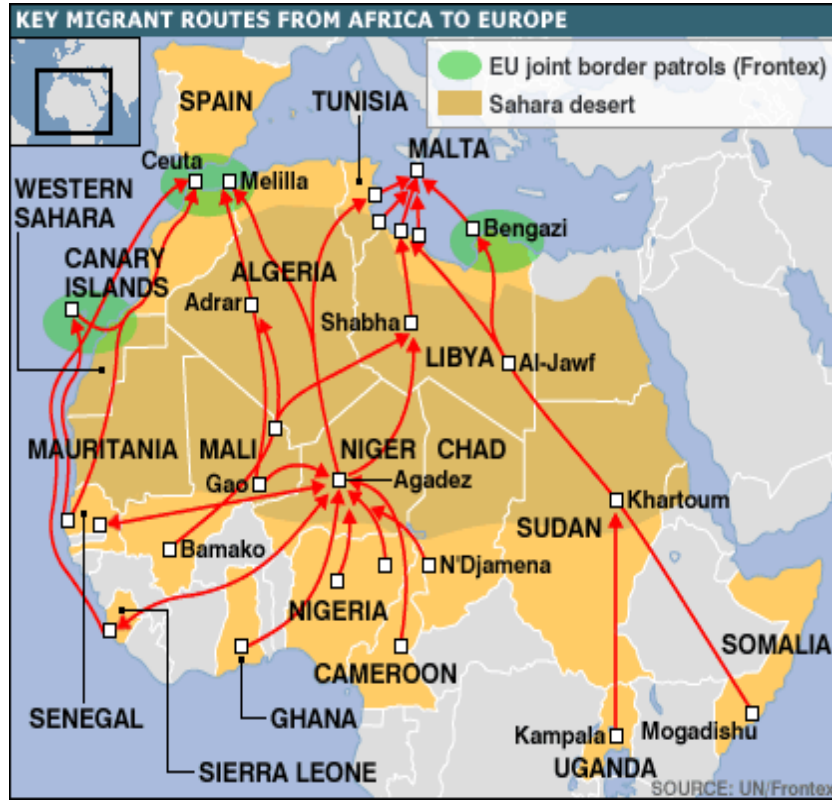
Source : The World Bank
Date : 2015
Creation : Actualitix.com - All rights reserved

Nijer'in Sahra altında ve Mağrib ülkeleri arasında bulunan Agadez şehri transit bir geçiş noktasıdır ve Nijer'in ekonomisine büyük pay getirmektedir. En çok göçmen Nijer Cumhuriyeti ile vize serbestisi olan Nijerya, Gana, Mali, Burkina Faso gibi ülkelere gelmektedir. Göçmenler Libya ve Cezayir'e giderken Agadez'den geçmektedir. 2011 yılı sonrası Arap Baharından bu göçmenler de etkilenmiştir. Özellikle Agadez bölgesi en çok etkilenen bölgelerden biri olmuştur. 2013 yılının ilk aylarında Agadez sınırından Libya'ya giden 30.056 göçmen kaydedilmiş ve aynı zamanda içlerinde 11.717 kişi Libya'dan gelen mülteci ve 700 yabancı bulduğu belirtilmiştir. Mayıs ayında 1003 göçmen Libya hükümeti tarafından geldikleri yerlere geri gönderilmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra Libya ve Sahra çölünde bulunan asiler bu göçmenlere zor zamanlar yaşatmaktadır. Mültecilerin yanlarında taşıdıkları malları gasp ederek Nijer'e elleri boş geri dönmelerine neden olmaktadır. Yıllık yaklaşık 60.000 kişi bölgeden geçerken, Libya'dan gelen yaklaşık 5.000 kişi ise Dirkou şehrinde geçmektedir. 2011 yılından sonra turizmin bu bölgede durması nedeniyle geliri azalan Agadez ve Dirkou için bu göçmenler ekonomik getirinin sağlayıcısı olmuşlardır. Ancak son yıllarda asilerin yerleşimi, terörizm ve insan ticareti ve en etkilisi Libya'nın bu göçmenleri kabul etmemeye başlamasıyla bu getiri azalmaya başlamıştır.²⁰⁰

¹⁹⁹ <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-security-niger.php> , (erişim tarihi: 03.01.2017).

²⁰⁰ [https://docs.unocha.org/sites/dms/Niger/Agadez%20 Profil humanitaire Septembre 2013.pdf](https://docs.unocha.org/sites/dms/Niger/Agadez%20Profil%20humanitaire%20Septembre%202013.pdf) (erişim tarihi:27.10.2016).

Tablo 3.14 Afrika ve Avrupa Arasında Yasadışı G c Ana Yolları.²⁰¹

3.1.4 Güvenlik  zerindeki Etkileri

2010 yılı sonunda Kuzey Afrika bölgesinde yaşanan Arap Baharı sonucu Tunus ve Mısır'da iktidar değişiklikleri yaşanırken Nijer'in kuzey komşusu Libya'da iç savaş çıkmıştır. Nijer'in güney komşusu Nijerya'da ise Boko Haram terör  rg t  hızlıca gelişmektedir. 2012 yılında Mali Cumhuriyetinin kuzeyi terör gruplarının eline düşmüştür. Nijer bu tampon bölgede bulunduğu için kendi güvenliği sağlamak adına elinden gelen her Şeyi yapmaktadır. Bunun ise ülke gelişimi üzerinde önemli sonuçları bulunmaktadır. Nijer hükümeti bu olaylar üzerine politikasında dış ilişkiler ve güvenliği diğer meselelerden farklı bir konumda değerlendirmiştir. 2012 yılında ülke bütçesinin %4,2' n  askeri harcamalar için ayırmıştır. Hatta 2014 yılında sadece bir savaş uçağına 10 milyon avro harcama yapılmıştır. İçişleri bakanının belirttiğine göre Nijer'in askeri harcamaları aslında eğitim ve sağlık alanlarında harcaması gereken paralardır.²⁰²

²⁰¹ Plagnon ve Loncle, 2012: 29.

²⁰² Deltenre, 2015: 5.

2011 yılında başlayan Libya iç savaşı ile karmaşık bir durumun içine düşen ülkeden kaçan Tuaregler, Libya'dan eğitim ve savaş deneyimi aldıktan sonra kendi ülkelerine dönmüştür. Ocak 2012'de Mali Cumhuriyetinde zaman kaybetmeden 1950 yılından beri hayal ettikleri bağımsız Azavad ülkesini kurmak adına yine ayaklanmalara başlamışlardır. Diğer terör örgütleri ise bünyelerine farklı örgütlerin katılması ile Mali'nin kuzeyini tamamen ele geçirmiş daha sonra Tuaregleri bölgeden kovmuşlardır. Bu durum üzerine Tuaregler yurtdışına kaçmışlardır. Hem Mali Tuaregleri hem de 2013 yılında Kuzey Mali'den kaçan terör grupları Nijer'in Air şehrinde yerleşmeye başlamıştır. Bu durum Nijer hükümeti ve özellikle yerli toplum için tehlikeli bir durum olmaktadır. Çünkü Tuaregler'e göre İslami Mağrip El-Kaide Örgütü Areva'dan daha iyi para getirmektedir. Bu nedenle Nijer Air bölgesinde yaşayan bu fakir toplum radikal terör örgütlerin hem yeni yerleşimi hem de Tuareglerden üye almayı kolaylaştıran bir yer olmuştur.²⁰³

10 Ocak 2013'te ise ülkenin stratejik bölgesi ve Konna Mopti'den 70 km uzaklıktaki 3 büyük şehir teröristlerin eline düşmüştür. Mali bu kaotik durumdan kurtulmak adına Fransız hükümetinden destek istemiştir.²⁰⁴ 11 Ocak 2013'te Fransız askerleri Mali'ye gelmiş ve İslamilere karşı 'SERVAL' operasyonu olarak adlandırdıkları güçlü bir operasyon başlatmışlardır. 1400 Fransız asker ile başlayan operasyon, son safhada 4500 asker olmuştur. Bu operasyonun hemen ardından Mali ve Fransız askerlerine yardım etme amacı taşıyan MISMA (La Mission Internationale de Soutien au Mali) adı verilen ikinci bir operasyon düzenlenmiştir. 5 Şubat'ta BM, Afrika Birliği ve Batı Afrika ülkeleri Birliği (CEDEAO) ve Dünya Bankası, Sahel ve Mali'nin durumunu detaylı olarak tartışmak, terör eylemlerini engellemek ve terörist ilerleyişlerini durdurmak adına kararlar vermek amacıyla Brüksel'de bir araya gelmiştir. Toplantının yapıldığı gün Nijer hükümetinin 2 bin Çad askerine topraklarından geçme izni vermesi üzerine askerler Nijer'den geçerek Mali'ye ulaşmışlardır. 1 Temmuz 2013'te Birleşmiş Milletler de MISMA'ya yardım etmek için kendi askerlerini göndermiştir. Toplamda MISMA ve MINUSMA'ya bağlı 12.600 asker ve polis olmuştur.²⁰⁵

Bir yıl süren SERVAL operasyonu başarılı bir operasyon olmuş ve Mali'nin toprak bütünlüğü sağlanmıştır. Ancak savaşın bitmesi Mali'nin kuzeyinde terörizmin bittiği anlamına gelmemektedir. Bu sebeple 1 Ağustos'ta bölgesel işbirliği içinde bulunan Burkina Faso, Çad,

²⁰³ International Crisis Group, 2013: 42-43.

²⁰⁴ <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/d000540-le-sahel-un-enjeu-international/la-question-malienne> (erişim tarihi: 19.07.2016).

²⁰⁵ L'operation Serval devenue opération Barkhane au Sahel, *Bruxelles2Pro*, 19 juin 2016.

Mali, Moritanya ve Nijer 3 bin askerin dâhil olduğu Berkan operasyonu adını verdikleri bir operasyon başlatmıştır.²⁰⁶ 2012 yılından beri kendi topraklarından geçişin kullanılarak Mali kuzeyinde operasyonlar gerçekleştirmek için izin veren Nijer Hükümeti yine 2015 yılında yaklaşık 7500 asker, 10.000 ton savaş malzemesinin Nijer'den geçmesine izin vermiştir.²⁰⁷ Arap Baharının Nijer Cumhuriyetini siyasi alanda etkilediği başka bir olay ise, Mayıs 2013 tarihli Agadez ve Arlit şehirlerinde yaşanan terör saldırıdır. Nijer, bu terör saldırılarının Libya'nın güneyinde hazırlandığını iddia etmiştir. Bu açıklama üzerine zaman kaybetmeden Libya Hükümeti kendi topraklarında bu terör saldırısının hazırlanmadığını karşı cevap olarak ifade etmiş, Nijer'den şikâyetle bulunmuştur.²⁰⁸

Nijer, Libya, Mali ve Nijerya gibi ülkelerle sınır komşusu olması nedeniyle bu ülkelerde yaşanan sorun direkt olarak onu da etkilemektedir. Bu sorunlara bakacak olursak bunlar Kuzey Nijerya'da siyasi-dini şiddet yaşatan Boko Haram, Mali'nin özerklik isteyen Tuaregleri ve silahlı hareketleri özellikle İslami Mağrip El-Kaide Örgütü'nün Moritanya'dan Fezzan'a kadar (Libya) yaptığı faaliyetler, Güney'deki Libya'nın iç savaşı arasında kalan Nijer'in güvenliği de tehlikeye girmiştir. Batı ülkelerin direkt olarak çıkarlarını etkilediği ve ABD 2001 yılından sonra terör ile aktif mücadele içerisinde bulunduğu için Sahel bölgesinin özellikle 2011 yılı sonrası Libya'daki iç savaş sonrası terörizmin beslendiği yer ve Mali'nin kuzeyinin de terör merkezi olmasıyla Nijer uluslararası arenada dikkat çekmiştir. Bölgede önemli jeostratejik ve jeopolitik bir rol oynamaktadır.²⁰⁹ Nijer bölgede iç savaş yaşayan ülkeler arasında bulunduğu için çok önemli jeopolitik bir rol oynamaktadır. Bölgede barış sağlayabilecek tek ülke olarak görülmektedir.

²⁰⁶ “Deux ans d’opération Barkhane au Mali: quel bilan ?” *France 24*. 10.03.2016.

²⁰⁷ Berghezan, 2016: 9.

²⁰⁸ “Le Niger, dernier refuge du clan Kadhafi ?” *Europe1.fr*, 12. septembre 2011.

²⁰⁹ <http://lavoiedelepee.blogspot.com.tr/2014/03/le-triangle-des-bermudesafricain-par.html>, (erişim tarihi: 25.06.2016)

Tablo 3.15 Üç Şıkıntılı Ülke Arasındaki Nijer.²¹⁰

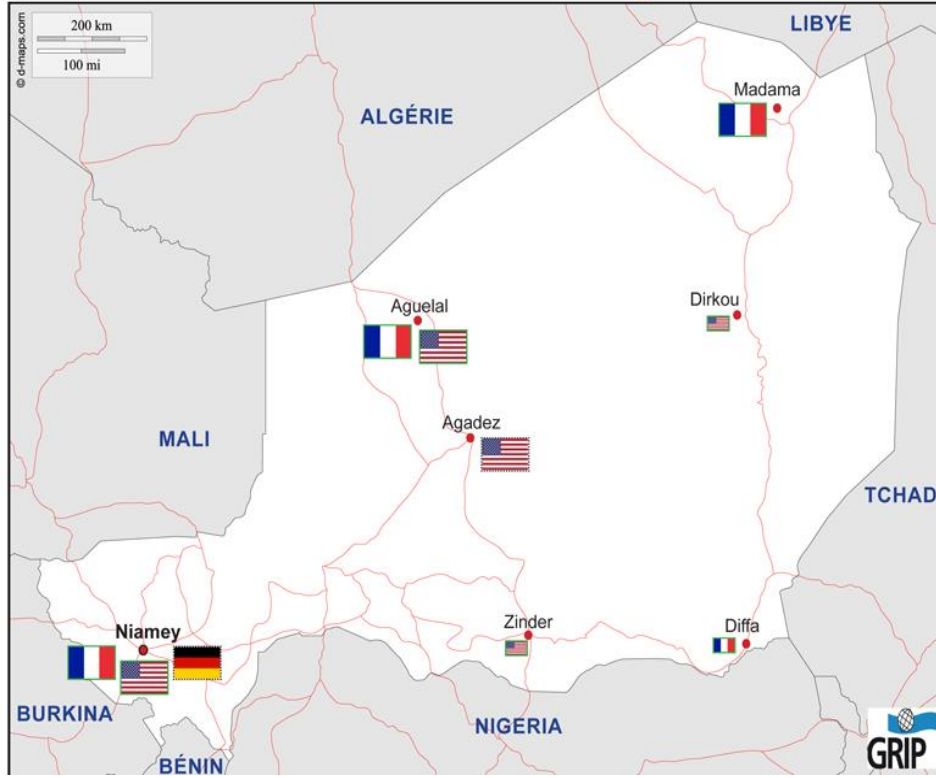
Kaddafi'nin ölümü sonrası bölgede kaos durumuna düşen sadece Libya olmamış, komşu ülkelerde etkilenmiştir. 2012 yılında Mali Cumhuriyetindeki Tuareglerin ayaklamasından sonra Toure iktidardan indirilmiş ve ülke kuzeyinde iç savaş başlamıştır. Aynı zamanda Cezayir ve Nijer içinde bu iç savaşlar sonrası El-Kaide bağlantılarının başladığı durumlar vuku bulmuştur. Libya'dan gelen tehlikelere karşı savaşmak için ABD Nijer Cumhuriyetindeki terörü kendi listesinde öne almış ve terörü engellemek adına Nijer hükümeti ile anlaşmalar imzalamıştır. Şubat 2013 tarihinde ABD Cumhurbaşkanı Barack Obama Nijer başkanlığında bir askeri üs kurmayı planladığını açıklamıştır. Nijer ve ABD siyasi ilişkileri daha da geliştirmek için yola çıkmış ve Nijer Pentagon listesinde ilk sırada yer almıştır. Nijer'in iç işleri bakanı Hassoumi Massoudou Şubat 2014'te uluslararası Fransız radyosunda ABD ile yeni bir dönemin başladığını açıklamış ve 8 ay sonra Libya sınırından 500 mil uzakta Agadez şehrinde ilk askeri üs kurulmuştur.²¹¹

Fransa ise 2010 yılında Niamey'de bir askeri üs kurmuştur. Bu üsün kuruluş nedeni ise Eylül 2010'de Arlit şehrinde Fransız şirketi Areva -Nijer uranyumunu çıkarmak için kurulmuş şirket- çalışanlarının İslami Mağrip El-Kaide Örgütü tarafından kaçırılması olmuştur. Bu

²¹⁰ <http://lavoiedelepee.blogspot.com.tr/2014/03/le-triangle-des-bermudesafricain-par.html>, (erişim tarihi: 25.06.2016).

²¹¹ <http://isnblog.ethz.ch/security/moroccos-counterterrorism-strategy-implications-for-western-sahara> (erişim tarihi: 11.10.2016).

kaçırılanlar önce 3 Şubat 2011’de serbest bırakılmış, kalan son 4 rehin ise para karşılığında serbest bırakılmıştır.²¹² Nijer Cumhuriyeti terörü temizlemesi için kendi topraklarını Fransa’nın istediği gibi kullanmasına izin vermiştir.

Harita 3.1 Nijer’de Bulunan Yabancı Askeri Üsler.²¹³

İşte Şubat 2013’te Nijer Niamey’de Fransız ve ABD askeri üslerini kurmaya başlamıştır. Yakın zamanda da Almanya yeni askeri üsler kurmaya başlamıştır. Zinder şehrinde ABD Boko Haram ile savaşmak için askeri üs kurarken ve komşu şehri Diffa’da ise aynı amaçla kurulan Fransız üssü bulunmaktadır. Nijer’in Libya ile sınırı olan kuzey bölgesinde üç ABD üssü bulunmaktadır. 2 tane de Fransız üssü bulunmaktadır. Bu üslerin kurulmasının nedenleri ise Nijer’e Libya’dan gelebilecek tehditleri önlemek (silah, asiler, uyuşturucu, insan ticareti...) ve Libya’da kurulan terör örgütlerine karşı savaşmaktır. Aynı zamanda 2013 yılında Berkan operasyonu ile Mali’deki terör örgütlerin Mali kuzeyinden atılmaları üzerine bu teröristlerin Nijer’in kuzeyine özellikle Air’e yerleşimlerini engellemek için Fransız ve ABD üsleri bu bölgede

²¹² Berghezan, 2016: 7.

²¹³ Berghezan, 2016: 10.

yoğunlaşmıştır.²¹⁴

Bilindiği üzere Tuaregler uzun yıllar İslami Mağrip El-Kaide Örgütüne karşı savaşmışlardır. Örneğin, Cezayir 2006-2007'de Tuareglere İslami Mağrip El-Kaide Örgütüne karşı savaşmak için silah temin etmiştir. 2011 yılı sonrası Libya'nın iç savaş halinden kaçan Tuaregler ve İslami Mağrip El-Kaide Örgütü arasında pek iyi ilişkiler bulunmamaktadır. Özellikle 2012 MNLA olayından sonra bu durum daha da kötüye gitmiştir. Ancak 2013 yılı sonrası İslami Mağrip El-Kaide Örgütü Tuareglerle ilişkilerini düzeltmek istemiştir. Arlit bölgesindeki maden sahasında İslami Mağrip El-Kaide Örgütü tarafından gerçekleştirilen yabancıların kaçırılması olayında Tuaregler önemli rol oynamaktadır. Tuaregler bölgeyi iyi bildikleri için İslami Mağrip El-Kaide Örgütü için şoförlük, konvoylar için gıda, rehberlik gibi görevler üstlenmektedir. Aynı zamanda Libya'dan gelen Tuareglerden ucuz silah temin edilmekte ve bu da Nijer'in güvenliği için büyük tehdit oluşturmaktadır.²¹⁵

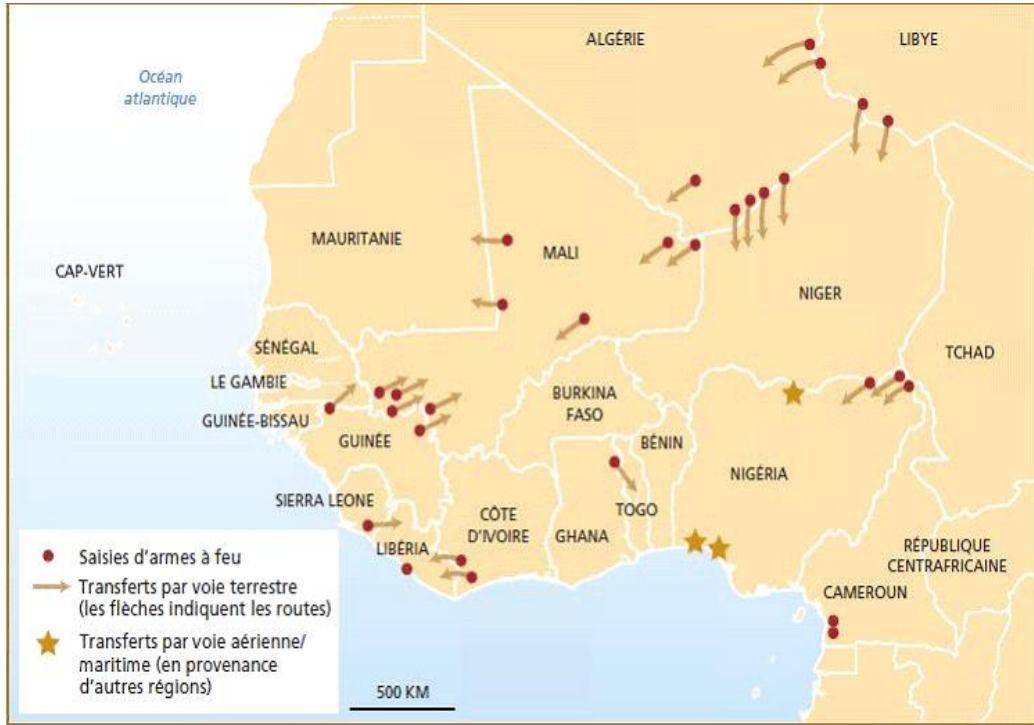
Tuareglerin başka hayranı ise Boko Haramdır. Tuaregler, 2011 yılında Libya iç savaşı sonrası ele geçirdikleri silahlar ile kendi ülkelerine dönmüş ve bazıları ise Sahra çölünde ticaret için silahlarını gömülü halde bırakmışlardır. Libya'dan Nijer'e geri dönenlerden %75'i gümrük kontrolünden kaçarak ülkeye giriş yapmıştır. İşte 2012'te Bilma şehrinde Nijer askeri tarafından toprağa gömülü şekilde 10 füze bulunmuştur. 2012 yılının yarısında Tillaberi, Tahoua ve Agadez bölgelerine çok sayıda silah girmiş ve bu silahlar bölgeye Libya ve Mali'den kaçak yollarla sokulmuştur. Görüldüğü üzere Nijer için Libya-Mali-Nijerya'daki güvensizliğin büyük bir tehlike olacağı oldukça açıktır.²¹⁶ Boko Haram'ın da bu fırsatı kullanarak Agadez bölgesinde bulunan Tuareglerden silah temin ettiği ABD'nin CIA'yi tarafından yapılan bir araştırma sonunda bildirilmiştir.²¹⁷

²¹⁴ Berghezan, 2016a: 14-15.

²¹⁵ Plagnon ve Loncle, 2012: 46.

²¹⁶ Pellerin, 2012: 19-20.

²¹⁷ Berghezan, 2016b: 10.

Tablo 3.16 Bölgedeki Silah Trafik. ²¹⁸

Mali'de 2012 yılında başlayan Tuareg isyanından sonra terör örgütlerinin eline geçen Mali kuzeyine ilk yardım eden ülke Nijer Cumhuriyetiydi. Kendi toprak ve hava sahasını teröre karşı savaşmak için uluslararası arenaya açık bir hale getirmesi terör örgütlerinin Nijer'e karşı nefret duymasına neden olmuştur. Bunun üzerine 2013 yılında Nijer'in Agadez ve Arlit şehrine MUJAO ve İslami Mağrip El-Kaide Örgütü tarafından saldırılar düzenlemiştir. Boko Haram lideri Abubakar Shekau, Nijer Cumhurbaşkanı'na bir videoda açıkça tehdit etmiştir. 6 Şubat 2015 yılında Bosso Saldırısı Boko Haram'ın Nijer Cumhuriyetindeki ilk eylemi olmuştur. Nijer ise tek başına güvenliğini sağlayamayacağı için büyük güçlerden yardım istemektedir. ²¹⁹

Nijer'in savunma bakanlığının bütçesi 2012 yılından beri iki katına çıkmıştır. Bugün 240 milyon avro olan savunma bütçesi ülkenin bütçesinin %25'ini oluşturmaktadır. Nijer'in mevcut 13.000 askeri bulunurken 2012 yılı sonrası her yıl 1000 polis ve askerin katılımıyla artış yaşanmaktadır. ²²⁰ Nijer Cumhuriyetine büyük güçlerin yardımları sadece diplomatik alanlarla sınırlı kalmamıştır. Ocak 2015'te BM barış operasyonlarında konuşlanmış 1733 Nijeryalı askeri

²¹⁸ Chevenement, vd. 2013: 111.

²¹⁹ Deltenre, 2016: 6.

²²⁰ <https://www.senat.fr/ga/ga125/ga125.html> (erişim tarihi: 14.12.2016).

almıştır.²²¹ Ekim 2015'te ise ABD askerleri Nijer'de sadece üsler ve ülke güvenliğini sağlamakla durmamış, Nijer askerleri için de eğitim sağlamış ve askere çeşitli savaş ekipmanlarıyla da yardım etmiştir. 2 Cessna 208, 40 araba, 250 asker üniforması, radyolar ve askerleri korumak için ekipmanlar verilmiştir. 2 savaş uçağı Mi-24, asker mahzemelerini taşımak için 2 uçak Mi-17,1 taşıma uçağı, Hercules-C130, 2 hucüm uçağı da sağlanmıştır. Ayrıca 2014 yılında ABD Nijer askeri için 39,5 milyon dolar bir fon vermiş ve bu fonda yaklaşık 15 milyon dolar sadece yeni bir anti terör birimi kurmak için harcanmıştır.²²²

Nijer güvenliğini sağlamak için bölgesel örgütlere de önem vermiştir. Şubat 2014'te kurulan Sahel G5 bölgesel örgütü buna örnek verilebilir. Sahra-Sahel bölgesinde bulunan 5 ülke (Burkina Faso, Çad, Nijer, Mali, Moritanya) arasında bölgesel bir örgüt olarak örgütlenen bu örgüt bölgedeki siyasi rolü ile değil güvenlik rolü ile daha çok öne çıkmaktadır. Ana amacı bölgede bulunan terör örgütlerine karşı savaştır. Özellikle ülkelerin arasında bulunan geniş ve çöllü sınırları daha iyi kontrol etmek adına kurulmuştur.²²³ Nijer'in Mali ve Çad ile paylaştığı sınırların geniş ve çöllere çevrili olması nedeniyle kendini bu örgütte bulması güvenliğini sağlamak adına kaçırılmayacak bir fırsat olmuştur. Çünkü Sahel G5'in 14 maddesinde üye ülkelerin güvenlik alanlarında ortak amacı; genel bilgileri paylaşmak, terörizm ile savaşmak, kaçak uyuşturucu trafiğini engellemek, sınırlardaki asilere ve her türlü suça karşı çıkmak ve hukuk dışı göçmenliği engellemektir. Görüldüğü üzere bu maddeler Nijer'in bütün sorunlarıyla uyuşmaktadır.²²⁴

Nijer'in güvenliğini sağlamak adına, Mart 2011 tarihinde Avrupa Birliği Sahel bölgesi için 'Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası "EUCAP"'ı (l'Union européenne pour la sécurité et le développement dans le Sahel) kurmuştur. Nijer hükümetinin isteğiyle 8 Ağustos 2012 tarihinde yerleşilmiş, neredeyse çoğunluğu güvenlik güçleri olan ve Avrupa adalet hizmetlerinden gelen 80 uluslararası uzman kalıcı olarak Niamey'e yerleşmiştir. Temmuz 2014'te bu misyon Nijer'in Agadez ve Diffa bölgelerine yönelmiştir. Bunun nedeni Agadez'in Libya ile sınır paylaşması nedeniyle güvenlik sorunlarının bulunmasıdır. Aynı zamanda Agadez bölgesi Afrika göçmenlerinin Avrupa'ya gidiş için ana merkezidir ve uyuşturucu temininin ve trafiğinin kolay

²²¹ Deltenre, 2016: 6.

²²² Berghezan, 2016a: 15-16.

²²³ <http://www.defense.gouv.fr/operations/sahel/dossier-de-presentation-de-l-operation-barkhane/operation-barkhane> (erişim tarihi: 27.12.2016).

²²⁴ Secreatariat Permanent G5 Sahel 2015: 6.

sağlandığı bir alandır. Diffa şehrinin bu misyonda yer almasının sebebi ise Boko Haramın hala Nijer sınırları için tehdit oluşturmasıdır. Bunun yanı sıra iç güvenlik kuvvetleri, silahlı kuvvetler ve yargı üyesi 6.000'den fazla kişi, EUCAP uzmanları tarafından eğitilmiştir.²²⁵

Komşu ülkelerdeki kriz ortamı sonucu oluşan kaos ortamı Nijer'in güvenliğini tehdit ederken aynı zamanda ekonomisini, sosyo-kültürünü ve siyasetini olumsuz şekilde etkilemiştir. Büyük güçler Nijer'in geleceğinden endişelendiği için bölgeye askeri üslerini yerleştirmiştir. Büyük güçler Mali ve Sahra bölgesine etki eden ve diğer bölgelerde ise diğer terör gruplarıyla bağlantı kurarak faaliyet gösteren El-Kaide bağlantılı İslamcı militanlarla karşı çıkarak "terörle savaş"ı esas amacının arkasına gizlemiştir. ABD'nin, askerlerini Nijer'e getirmesinin ardındaki asıl amacı, kuzeybatı Afrika'da hâkimiyet kurmak, bölgedeki Fransızların emperyalist hırslarını kontrol etmek ve Çin'in artan nüfuzuna karşı koymaktır.

²²⁵ European Union-External Action, 2016: 1-2.

SONUÇ

2011 yılı Arap dünyası için bölge dinamiklerinin değiştiği, tarih akışının hızlandığı belki de bölgede yüzyıllar boyu sürecek bir ateş topunun kıvılcımı olan olayların başladığı yıl olmuştur. Tunus'taki halk isyanlarının giderek artmasıyla birlikte ülke içerisindeki isyan dalgası evre ülkelere de yayılım göstermiş, bölge giderek büyük bir kaos girdabının içerisine sürüklenmiştir. Bu süreç içerisinde Libya'da iç savaşın tetiklenmesiyle birlikte mezhepçilik şiddete bürünmüş, şiddetin yarattığı çatışma ortamı ülkeler içerisinde şehirlerarası glere ve güvenli bölgelere mülteci akınlarına neden olmuştur. Terörün hemen hemen bölgenin her ülkesinde kol gezdiği, askeri müdahelerin yaşandığı çok yönlü sorunlar yumağına dönüşen Arap Baharı, sadece Ortadoğu coğrafyasını etkisi altında almamış adeta bir domino etkisi ile Afrika'da Arap bölgesi « Mağrib », Sahra-Sahel bölgesinde bulunan Mali ve Nijer'e kadar uzanmıştır. İşte Afrika'nın etin coğrafyasındaki Mali ve Nijer gibi ülkeler aniden oluşan doğal afetlerinin yanı sıra kuraklık, yoksulluk, mevcut siyasi rejimlerin baskısı, insan ticareti, uyuşturucu trafiği ve 2009'den sonra daha da gelişen ve ilerleyen terör grupları nedeniyle son yıllarda farklı yönlerden oldukça zayıflamıştır.

2011 yılından sonra iç savaş yaşayan Libya ile siyasi ilişkileri zayıflayan Nijer, komşu ülkelerle sıkı ilişkiler içerisinde bulunarak diplomatik ve siyasi alanda güçlenmeyi hedef politikası haline getirmiştir. Nijer, diplomatik alanda göstereceği atılımların sosyo-ekonomik alanda ilerlemesini sağlayıp i ve dış güvenliğinde yaşadığı zorlukları hafifleteceğini düşünmektedir. Bu amaçla yola aan Nijer'in ilk adımı bölge ülkeleri ile bölgesel işbirliği içerisinde bulunmak olmuştur. Sahel bölgesi ve Nijer radikal terörist grupların faaliyetlerini engelleme ve işbirliğini ilerletme amacıyla örgütlenen CILSS ve SAHEL G5 gibi oluşumları öncelikle sürdürülebilir siyasi ve güvenliği alt yapı olarak her alanda geliştirmeli, kurumsallaştırmalı ve bölge ülkeleri sarih bir yaklaşımla el ele terörizme karşı olduklarını göstermelidir.

Ayrıca Arap Baharı sonrası kelebek etkisi ile yayılan isyan dalgası ile ve Libya'da yaşanan iç savaş neticesinde Nijer'in hiç beklemediği şekilde uluslararası arenada önemi artmıştır. Her daim sıkı siyasi ilişkiler içinde bulunan Fransa'nın yanı sıra Nijer Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, ABD, Çin ve Almanya ile ilişkilerini geliştirmiştir. Almanya Başbakanı Angela Merkel 10 Ekim 2016'da Nijer'i ziyaret ederek ve iki ülke arasında işbirliğini geliştirme

çabasında bulunmuştur. Uluslararası arenada yaşanan bir rekabet mi yoksa tesadüf mü olduğu bilinmez Almanya başbakanı Merkel'in ziyaretinden sadece iki gün sonra Rusya Dışişleri Bakan yardımcısı Mikhail Bogdanov bölgeye gelerek Nijer ve Mali ile işbirliğini geliştirmeyi amaçladıklarını belirtmiştir.

Libya'da yaşayan birçok Nijerli, Arap Baharının Libya'da yaşattığı çatışma ortamı ve kötü yaşam koşullardan kaçarak ülkelerine geri dönmüştür. Bunun yanı sıra 2012 yılında Mali'de, 2013 yılında ise Nijerya'da başlayan Boko Haram şiddetinden kaçan birçok kişi Nijer'e sığınmış, Nijer'de mülteci kamplarına yerleşmişlerdir. Dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Nijer ülke bütçesini ve garantörlerden sağladığı yardımları, ülkesini geliştirmek yerine hem bir nevi çetin bir kışa dönüşen Arap Baharının etkilerinden kurtulmak hem de güvenliğini sağlamak adına savunmaya harcamak zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda çevre ülkelerden gelen mülteci akını Nijer'in omuzundaki yükü daha da ağırlaştırmakta, ekonomisini ve sosyo-kültürel altyapısını olumsuz etkilemektedir.

Kuzeyinde Libya ve Cezayir, güneyinde Benin ve Nijerya, doğuda Çad ve batıda Burkina Faso ve Mali ile sınırlarını paylaşan Batı Afrika ülkesi Nijer bu çok sorunlu coğrafyada tampon bölge olması nedeniyle 2011 yılı sonrası çok önemli jeostratejik bir rol oynamaya başlamıştır. Nijer bölgede kendi güvenliğini sağlamak için jeostratejik önemini öne plana çıkararak, hem Fransız (4 üslü) hem ABD (5 üslü) askerlerin kendi topraklarında askeri üsler kurmasına izin vermiştir. Nijer'in topraklarını büyük güçlere açması ve onların dikkatini çekmesi güvenliğini sağlaması adına şu an için olumlu görünse bile bu durumun gelecekte olumsuz bir çerçeveye bürüneceği ve sonuçlarının belirlenemez bir noktaya sürükleneceği açıktır. Çünkü insani müdahale ve teröre karşı durmak için bir savaş olmadığı açıktır. Her savaşın arkasında ekonomik ya da jeostratejik nedenler bulunmaktadır.

Terörizmin bölgeden temizlenmesi uzun yıllar alabilir. Dünyadaki büyük güçlerin Sahel bölgesindeki güvensizliği çözmek adına sadece askeri alanlar oluşturarak stratejik çözümler üretmesi yanlıştır. Terör ile savaşmak için çözülmesi gereken temel konular çevre sorunları ve sosyo-ekonomik gelişiminin önüne geçen engellerdir. Bu nedenle bölgede yoksulluk en alt seviyeye indirilmeli, eğitim seviyesinin yükselmesi adına eğitim ve öğretime önem verilmelidir.²²⁶

²²⁶ Chevenement, vd. 2013: 69.

KAYNAKÇA

Tezler :

- Adamou, A. S., (2013). *'Nijer'in Başkenti Niamey'de Aile Planlanması Hizmetlerinin Durumu ve bu durumu Niteleyen Faktörler'*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı (erişim tarihi: 14.07.2016).
- Ahmet, G. U, (2014), *Nijerya'da Silahlı Örgütler : Boko Haram ve Mend* ; Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi ; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Afrika Çalışmaları Bilim Dalı (erişim tarihi: 13.05.2016).
- Ali, T. (2013). *Arap Baharı sürecinde Mısır* ; yayımlanmış yüksek lisans ;Altılıml ünivbersitesi, Sosyal Bilimler İnstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara (erişim tarihi: 25.05.2016).
- Danguguwa, K. İ. (2014). *Islamic activism in the Sahel: A case of AL Qaeda in the Islamic Maghreb (AQİM) and Boko Haram*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Zirve university İnstitute of Social Sciences, Gaziantep (erişim tarihi: 30.06.2016).
- David, E. (2010). *"Designating domestic terrorist individuals or groups."* the master degree dissertation, Naval postgraduate school Monterey, California (erişim tarihi: 20.06.2016).
- Ghatak, S. (2014). *Challenging the State: Evaluating the Effects of Uneven Distribution of Public Goods, Economic Globalization and Political Openness on Domestic Terrorism*. Doctoral Dissertations, University of Tennessee, Knoxville (erişim tarihi: 15.09.2016).
- Hervé Le D. (2012). *Printemps arabe et nouvelle criminalité Evaluation et perspective de la menace de groupes radicaux et de la criminalité post Printemps arabe*, Mémoire publié, Université Panthéon Assas, https://www.drmcc.org/IMG/pdf/LeDuMemoire_DRMCC26112012.pdf (erişim tarihi: 11.10.2016)
- Karaatlı, B. (2015). *Tunus'ta Arap Baharı : Fransa'nın Tunus yaşamına etkisi üzerinden bir değerlendirme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü kamu yönetimi anabilim dalı, İsparta (erişim tarihi: 22.04.2016).

- Kristen, R. C. (2013). *Islamist Radicalization in the United States and the Influence of Western Jihadist Ideologues*. the master degree dissertation, San Diego State University (erişim tarihi : 22.04.2016).
- Lulia-Simina, R. (2016). *Boko Haram au Nigeria : une nouvelle forme de terrorisme ou un mouvement militant religieux ?* Mémoire publié de Mastere en Relations Internationales, Faculté de Droit, de Science Politique et de Criminologie, Belgique. https://matheo.ulg.ac.be/bitstream/2268.2/1517/5/Memoire_Rautu_1.pdf. (erişim tarihi: 01.01.2017).
- Majed. S, (2013) Arap Baharı; Mısır örneği; yayınlanmış yüksek lisans, Polis akademisi güvenlik bilimleri enstitüsü uluslararası terörizm ve sınır aşan suçlar programı; 2013 Ankara, (erişim tarihi: 29.04.2016)
- Matthew S. M. (2013). *Inciting violent jihad: Undertanding the impact and appeal of English-speaking Radical Islamic ideologues on international terrorism*. the master degree dissertation. Georgetown University Washington (erişim tarihi: 25.06.2016).
- Muhammet, Ş. A, (2014). *Arap Baharı ve Misirda yansimaları*.Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi, Ankara(erişim tarihi: 25.09.2016).
- Semih, C.Ç. (2013), *Representational revolution, orcontentious capitulation? Discourse analysis of Al Jazeera english's coverage of the 'Arab Spring*. the master degree dissertation. Kadir Has University, İstanbul (erişim tarihi : 16.06.2016).
- Shalaby, O. (2011). "L'influence du facteur juridique sur les évolutions politiques de l'Égypte à l'ère Hosni Moubarak" ,*Doctoral dissertation*, Université d'Ottawa/University of Ottawa. https://www.ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/20307/3/Shalaby_Omar_2011_these.pdf (erişim tarihi: 25.07.2016).
- Travis S. I. (2010). *Social structure and culture: Applying cross-national indicator of criminal violence to domestic terrorism*. the master degree dissertation. Graduate School Southern Illinois University Carbondale (erişim tarihi: 02.05.2016).
- Musa, U. (2013), *İslam'ın Nijerya Bölgesinde Yayılışı*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul (erişim tarihi: 06.06.2016).

Kitaplar

- Adibe, J., Haram, B., Sect, O., Golwa, J. P., Alozieuwa, S. H., Uzodike, U. O., ve Maiangwa, B. (2012). *Terrorism in Africa*. Adonis & Abbey https://www.researchgate.net/profile/Mohamed_Ingiriis/publication/268207551_Slavery_Colonialism_and_Terrorism_in_Africa/links/5463a3ca0cf2837efdb34305.pdf (erişim tarihi: 05.04.2016).
- Barber, B. R. (2000). *Jihad vs. McWorld*. na, (1992.2007) Bloomington: Indiana University Press.
- Bilgin, A. R. (2014). *Arap Baharı Sürecinde Orduların Tutumu Misir, Libya ve Tunus Örnekleri*.1. Baskı: Tarcan Matbaacılık, Ankara.
- Bloom, R. (2013). *Foundations of Psychological Profiling: Terrorism, Espionage, and Deception*. Crc Press. By Taylor & Francis Group, LLCRC Press is an imprint of Taylor & Francis Group, an Informa business.
- Bonnecase, V. (2011). *La pauvreté au Sahel : du savoir colonial à la mesure internationale*. Karthala Editions.france.
- Burke, J. (2004). *Al-Qaeda: the true story of radical Islam*. IB Tauris &Co Ltd.New York.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*, çev. Mehmet Harmancı, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Downing. W. A, (2007). *Al-Qaida's (mis) adventures in the Horn of Africa*. US Military Academy, Combating Terrorism Center.USA.
- Encel, F. (2014). *Géopolitique du Printemps arabe*. Presses universitaires de France.France.
- Goerens, C. (2007). *Sécurité et développement de l'Afrique : une nouvelle approche pour l'UE*. Institut d'études de sécurité de l'Union européenne.
- Favennec, J. P., Copinschi, P., Cavatorta, T., ve Esen, F. (2003). *Les nouveaux enjeux pétroliers en Afrique* (No. 1, pp. 127-148). Editions Karthala.France.
- İbrahim, O. (2009). *Afrika Zengin ama Yoksul*, Okursoy kitapları 10, Bursa.
- İsmail, E. (2014). *'Dünya Siyasetinde Afrika'*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Kriesberg, L. (2015). *"Realizing peace: a constructive conflict approach"*. Oxford University Press, USA.
- Lacoste, Y. (2006). *"Géopolitique : la longue histoire d'aujourd'hui"*. Paris : Larousse.

- Pellerin, M. (2012). “*Le Sahel et la contagion libyenne*”. *Politique étrangère*, (4), 835-847. URL : www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2012-4-page-835.htm.DOI : 10.3917/pe.124.0835 (erişim tarihi: 13.06.2016)
- Perret, T. (2014). “*Mali : une crise au Sahel*”. KARTHALA Editions. France.
- Prashad, V. (2012). “*Arap Baharı, Libya Kışı*”, çev. Şükrü Alpagut, Yordam Kitap Basım, İstanbul.
- Rotberg, R. I. (Ed.). (2005). *Battling terrorism in the Horn of Africa*. Brookings Institution Press.
- Sevinç, B. ve Çiftçi. İ. (2015). *Terör ve Şiddet Sarmalında Ortadoğu ve Afrika*, Karınca yayınları, Ankara.
- Veysel, A. (2012). *Arap Baharı: syanlar, devrimler ve değişim.*, MKM Yayıncılık, Bursa.
- Yahaya, I. (2012) . « *Boko Haram* » au Nigéria : le fanatisme Religieux comme projet politique. Volum XIX numarul 10 (164) Octombrie 2011. France.

Makaleler

- Afrika Sahel Bölgesi Tarımı ve Alternatif Teknikler-1. http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/afrika_sahel_bolgesi_tarimi_ve_alternatif_teknikler_-_1_e7700fcd-a665-48aa-83f4-4b52080955f0.pdf (erişim tarihi: 30.06.2016).
- Ahua, L. K, “Nigeria Regional refugee response plan”, *United Nations High Commissioner for Refugees*, 08 juin 2016. <https://data.unhcr.org/SahelSituation/download.php?id=2442>(erişim tarihi: 30.11.2016).
- Akpınar, H. ‘Mali İç Savaşı: Tuaregler’. http://www.academia.edu/20198970/MAL%C4%B0_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_TU_REGLER (erişim tarihi: 30.11.2016).
- Alexander, Y. (2016). “Terrorism in North Africa and the Sahel in 2015”, *Internation Law Institute*. <http://www.potomac institute.org/images/TerrNASahel2015.pdf> (erişim tarihi: 14.05.2016).
- Ali, M. (2013). ” Terör Nedir, Ne Değildir? “Çankırı Karetakin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, *Akdemik Perspektif* . <http://akademikperspektif.com/2013/11/28/teror-nedir-ne-degildir/> (erişim tarihi : 27.11.2015).
- “Al Qaida au Maghreb Islamique: Histoire, réseaux et structure”, *Compagnie Méditerranéenne d’Analyse et d’Intelligence Stratégique*. <https://cmais-strat.com/wp->

- content/uploads/filebase/AQMI-Histoire-Structure-et-nouveaux-defis-v4.pdf (erişim tarihi: 31.08.2016).
- Ammour, L. A. (2012). "La coopération de sécurité au Maghreb et au Sahel: l'ambivalence de l'Algérie." *Bulletin de la sécurité africaine*, No :18 [.http://www.clingendael.nl/sites/default/files/Programme%20previsionnel%20-%20Bamako%2012%20march.pdf](http://www.clingendael.nl/sites/default/files/Programme%20previsionnel%20-%20Bamako%2012%20march.pdf) (erişim tarihi: 18.11.2015).
- Amnesty International, (2010). "Le long combat pour la vérité, les disparitions forcées en Libye", *Amnesty International*, Mde19/008/2010. (erişim tarihi: 22.10.2016).
- Anaya, J. J. (2012). La « Seconde Jamahiriyya » libyenne: l'échec d'une stratégie de survie. *L'Année du Maghreb*, (VIII), 207-218. <https://anneemaghreb.revues.org/1470> (erişim tarihi: 22.10.2016).
- Aras, B. (2014). "Arap Baharı'nın jeopolitiği (Geopolitics of Arab Spring)." *Ortadoğu Analiz*, vol. 6, no 64. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2014930_11bulentaras.pdf (erişim tarihi: 03.05.2016).
- Ashiru, T., "Boko Haram: The Road to Defeat" <http://bulwarkintelligence.com/reports/terrorism/boko-haram-the-road-to-defeat/> (erişim tarihi: 16.12.2016).
- Barrios, C., ve Koepf, T. (Eds.). (2014). "Re-mapping the Sahel: transnational security challenges and international responses." http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Report_19_Sahel.pdf (erişim tarihi: 02.09.2016).
- Belalimat. N. ve Moissoner. J. Y. (2012). "Le Sahel en crise". *Question Internationales NO:58-Novembre-Décembre 2012*. http://gestion-conges.centre-cired.fr/IMG/pdf/QI_58_art._moissoner.pdf (erişim tarihi: 27.08.2016)
- Berghezan. G. (2016a), "Militaires occidentaux au Niger: présence contestée, utilité à démontrer" Note D'Analyse, la Grip 7 novembre 2016. http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2016/NA_2016-11-07_FR_G_BERGHEZAN.pdf (erişim tarihi: 12.12.2016).
- Berghezan. G. (2016b), "Boko Haram: évolution de 2012 à aujourd'hui" Note D'Analyse, la Grip janvier 2016.

- https://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2016/NA_2016-01-08_FR_G-BERGHEZAN.pdf (erişim tarihi: 02.05.2016).
- Blanc. F., (2012), Eclairage. De quoi l’Azawad est-il réellement le nom? <http://territoires.ecoledelapaix.org/mali/azawad-chabre> (erişim tarihi: 14.09.2016).
- “Boko Haram: Never Again? Too Distant a Dream?” *Economy decoded*. <http://economydecoded.com/2015/02/boko-haram-never-again-too-distant-a-dream/> (erişim tarihi: 27.02.2015)
- Bourgeot, A. (2011). *Sahara de tous les enjeux*. Hérodote, (3), 42-77. www.cairn.info/revue-herodote-2011-3-page-42.htm. DOI : [10.3917/her.142.0042](https://doi.org/10.3917/her.142.0042) (erişim tarihi: 25.05.2016) .
- Brillant. M. A, (2014). “Le Triangle des Bermudes africain” <http://lavoiedelepee.blogspot.com.tr/2014/03/le-triangle-des-bermudesafricain-par.html> (erişim tarihi: 25.06.2016).
- Busher, J. (2014). Introduction: Terrorism and Counter-terrorism in Sub-Saharan Africa. *Journal of Terrorism Research*, 5(1). <http://jtr.standrews.ac.uk/articles/10.15664/jtr.824/> (erişim tarihi: 25.05.2016).
- Camau, M. (2012). Un printemps arabe ? L’émulation protestataire et ses limites. *L’Année du Maghreb*, (VIII), 27-47 <https://anneemaghreb.revues.org/1383> (erişim tarihi: 30.10.2016).
- Campbell, J. (2014). “Boko Haram: origins, challenges and responses.” *NOREF Policy Brief*. <http://www.peacebuilding.no/Regions/Africa/Nigeria/Publications/Boko-Haram-origins-challenges-and-responses> (erişim tarihi: 23.03.2015).
- Cilliers, J. (2003). “Terrorism and Africa”. *African Security Studies*, 12(4), 91-103. <https://www.issafrika.org/Pubs/ASR/12No4/Cilliers.pdf> (erişim tarihi: 12.08.2016).
- Christian S., “Et si Boko Haram faisait du lac Tchad son sanctuaire ? Tout comprendre de la stratégie des terroristes”. <http://www.tamoudre.org/geostrategie/terrorisme-geostrategie/boko-haram-faisait-lac-tchad-sanctuaire-comprendre-de-strategie-terroristes/> (erişim tarihi: 15.06.2016).
- Coface. (2016). “*Etudes Economique-Niger*” <http://www.coface.com/fr/Etudes-economiques-et-risque-pays/Niger> (erişim tarihi: 15.12.2016).
- “Crises au Sahel” http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/d000540-le-sahel-un-enjeu-international/la-question-malienne_crises (erişim tarihi: 19.07.2016).

- Czeslaw, M. (2008). “Ekonomik Güvenlik”, çev.Doç.Dr. Krakov University, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18. <http://www.uidergisi.com.tr/wpcontent/uploads/2011/06/Ekonomik-Guvenlik.pdf> (erişim tarihi: 18.11.2015).
- Daguzan, J. F., ve Moisseron, J. Y. (2011). La Libye après Kadhafi :essai de prospective géopolitique du conflit libyen. *Hérodote*, (3), 78-97. <https://www.cairn.info/revue-herodote-2011-3-page-78.htm> (erişim tarihi: 27.08.2016).
- Damilola, O.“Boko Haram libère 21 des lycéennes enlevées en 2014”. <http://www.konbini.com/fr/tendances-2/boko-haram-21-lyceennes-liberees/> (erişim tarihi : 02.12.2016).
- De Gen Dt, P. (2012). Boko Haram, ‘Le Reflet des Problèmes Nigériens’. *Analyses & Études Monde et Droits de l’Homme-Siéras*. <http://www.sireas.be/publications/analyse2012/2012-11int.pdf> (erişim tarihi : 07.04.2016).
- Deleneuille. M, “Classement PIB des les plus pauvre au monde”. <http://www.journaldunet.com/economie/magazine/1164746-pays-pauvres/1164798-niger> (erişim tarihi: 11.11.2016).
- Deltenre. D. (2016). “Niger:Cap sur 2016!Situation politique et sécuritaireà la veille des élections” Note d’Analyse la Grip 7avril 2015.http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2015/NA_2015-04-07_FR_D-DELTENRE.pdf (erişim tarihi: 03.12.2016)..
- Deltenre, D. (2014).”Gestion des ressources minérales et conflits au Mali et au Niger”. *Naqd*, (1), 223-246. <http://www.grip.org/fr/node/762> (erişim tarihi: 03.12.2016)
- Dırıöz, A. O., (2011).‘Bağımsızlığından Günümüze Tunus’a Kısa Bir Bakış’. *Ortadoğu Analiz*, Ankara. <http://www.orsam.org.tr/files/OA/36/8ali.pdf> (erişim tarihi: 13.07.2016).
- Doğan, G., ve Durgun, B. (2012). “Arap Baharı ve Libya: Tarihsel süreç ve demokratikleşme kavramı çerçevesinde bir derğerlendirme.” *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social SciencesYear*, 1(15). <http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/102/files/4-22042012.pdf> (erişim tarihi: 02.05.2016).

- Dufour, J. (2012), “Mouvement national de libération de l’Azawad(MNLA)”,http://archive.grip.org/fr/siteweb/images/NOTES_ANALYSE/2012/NA_2012-05-22_FR_J-DUFOUR.pdf (erişim tarihi: 12.12.2016).
- Dufour. J ve Kupper. C, “Groupes armés au nord-Mali:état des lieux”. 6 juillet 2012 http://archive.grip.org/fr/siteweb/images/NOTES_ANALYSE/2012/NA_2012-07-06_FR_J-DUFOUR.pdf . (erişim tarihi: 12.07.2016).
- Duran, B., ve Yılmaz, N. (2011). “Ortadoğu’da modellerin rekabeti:Arap Baharı’ndan sonar yeni güç dengeleri”http://www.academia.edu/2376456/Ortado%C4%9Fu_da_Modellerin_Rekabeti_Arap_Bahar%C4%B1_ndan_Sonra_Yeni_G%C3%BC%C3%A7_Dengeleri_Burhanettin_Duran_ve_Nuh_Y%C4%B1lmaz (erişim tarihi: 30.06.2016).
- Ebodé, J. V. N. (2014). “Géopolitique de la criminalité transfrontalière organisée et de l’insécurité maritime, enjeux pour l’Afrique de l’ouest”. Université de Yaoundé II, Faculté des Sciences Juridiques et Politiques, *Centre de Recherche d’Etudes Politiques et Stratégiques (CREPS)*.<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/392107821.pdf> (erişim tarihi: 14.08.2016) .
- ECOWAS; <https://www.ecowas.int/about-ecowas/basic-information/> (erişim tarihi:11.12.2016)
Istanbul Ticaret Odasi 1882, “Nijer ülke raporu”; *Ekonomik ve sosyal araştırmaları şubesi*, Haziran 2013 E.Ç. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0002497.pdf> (erişim tarihi : 28.06.2016).
- Floris, S. (2012). Les jeunes, ces anti-héros du Printemps arabe.http://www.iemed.org/observatori-fr/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/med.2012/Floris_fr.pdf (erişim tarihi: 30.10.2016).
- Florquin, N., ve Berman, E. G. (Eds.). (2005). “Armed and aimless: Armed groups, guns and human security in the ECOWAS region. Small Arms Survey”.
<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/D-Book-series/book-01-Armed-and-Aimless/SAS-Armed-Aimless-1-Full-manuscript.pdf> (erişim tarihi: 27.03.2016).
- Florquin, N., ve Pézard, S. (2005). Armed and Aimless:Armed Groups,Guns,And Human security Armed Groups,Guns,And Human Security in the Ecowas Region.*Human security Network*. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/D-Book-series/book->

[01-Armed-and-Aimless/SAS-Armed-Aimless-1-Full-manuscript.pdf](#) (erişim tarihi: 15.05.2016).

Fondation Péri, G., (2013). “Géopolitiques des ressources et conflits au sahel, Troisième séance du cycle de conférences sur l’espace sahélo-saharien”.
<http://www.gabrielperi.fr/assets/files/pdf/CR%20sahel%2026%20f%C3%A9vrier.pdf>
(erişim tarihi: 03.01.2017).

Frazier, D., ve Stewart-Ingersoll, R. (2010). “Regional powers and security: A framework for understanding order within regional security complexes.” *European Journal of International Relations*, 16(4), 731-753.
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354066109359847> (erişim tarihi: 14.12.2016).

GDP growth rate – Niger. <http://mecometer.com/whats/niger/gdp-growth-rate/> (erişim tarihi: 30.12.2016).

Geolinks(observatoire en géostratégie de Lyon,Niger), <http://www.geolinks.fr/geopolitique/niger/>
(erişim tarihi: 11.01.2016).

Giraud, G. (2013). Cinquante ans de tensions dans la zone sahélo-saharienne. *La guerre au Mali*.
http://www.algeria-watch.org/pdf/pdf_fr/galy_guerre_mali_chap1.pdf (erişim tarihi: 20.06.2016).

Gourdin, P. (2012). “Le Sahel en crises” *Questions internationales : Le Sahel en crises*, n°58.
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/d000540-le-sahel-un-enjeu-international/crises-au-sahel> (erişim tarihi : 27.07.2016).

Gourdin. P, (2013). “Touaregs du Mali. Des hommes bleus dans une zone grise”, La revue géopolitique, <http://www.diploweb.com/Touaregs-du-Mali-Des-hommes-bleus.html> (erişim tarihi: 13.08.2016).

Göçer, İ., ve Çınar, S. (2015). Arap Baharı’nın nedenleri,uluslararası ilişkiler boyutu ve Türkiye’nin dış ticaret ve turizm gelirlerine etkileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(10).
<http://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/file/10/4.pdf> (erişim tarihi: 26.11.2015).

Gribaa, B.ve Depaoli. G. (2014). “Profil de la Tunisie 2014”, «mission d’identification d’un programme de promotion de l’égalité homme-femme en Tunisie », financé par l’Union

européenne. http://www.fondationface.org/wpcontent/uploads/2015/02/profil_genre_tunisie2014_courte_fr.pdf. (erişim tarihi: 25.06.2016).

Gueye. B, Gado. B. A, Hama. S ve Salla. M, (2004). “Pauvreté chronique au Niger Perceptions, stratégies et questions émergentes”, https://www.files.ethz.ch/isn/128278/CPRC_West_Africa_WP2_french.pdf (erişim tarihi: 25.09.2016).

Hahonou, E. K. (2016). “Stabilizing Niger: The challenges of bridging local, national and security interests”, <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/DIIS-Stabilizing%20Niger-The%20Challenges%20of%20Bridging%20Local,%20National%20and%20Global%20Security%20Interests.pdf> (erişim tarihi: 22.11.2016).

Hassan M ; Laliou, G ve Collon. M, « Les causes de la révolution tunisienne dépassent largement Ben Ali et son parti. » <http://www.mondialisation.ca/les-causes-de-la-revolution-tunisienne-d-passent-largement-ben-ali-et-son-parti/23035> (erişim tarihi: 14.04.2016).

Heisbourg, F. (2013). “A surprising little war: first lessons of Mali”. *Survival*, 55(2), 7-18. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00396338.2013.784458?needAccess=true> (erişim tarihi: 31.12.2016).

Hendrix. C. S. (2014). “Water and Security in Niger and the Sahel”. *Research Brief No:24 Decembre 2014*. <https://www.files.ethz.ch/isn/188343/researchbrief24-ccaps-web-f.pdf> (erişim tarihi: 13.12.2016).

Kaltenbach. P ve Labbé. J. (2015). “Mali, Niger : paix, sécurité et développement,trois défis à relever”, *Groupe interparlementaire d’amitié France-Afrique de l’Ouest*, N° GA 125 - Mars 2015. <https://www.senat.fr/ga/ga125/ga125.html> (erişim tarihi: 14.12.2016).

Kouttroub, S. (2013). “Printemps arabe et nouvel ordre géopolitique au Maghreb”. *L’Année du Maghreb*, (IX), 143-156. <https://anneemaghreb.revues.org/1885> (erişim tarihi: 26.11.2016).

La Commission du Bassin du Lac Tchad, <http://www.cbilt.org/fr/la-commission-du-bassin-du-lac-tchad> (erişim tarihi: 20.01.2017)

Lankoandé. W. H, (2016). Monitoring de la stabilité régionale dans le Bassin sahélien et en Afrique de l’Ouest”, Note d’Analyse la Grip Avril Juin 2016.

http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2016/NA_2016-07-11_FR_HW-LANKOANDE.pdf (erişim tarihi: 13.11.2016).

Larsen. R. K ve Mamosso.C. A, (2013). “Environmental governance of uranium mining in Niger a blind spot for development cooperation?”
https://www.files.ethz.ch/isn/162387/WP2013-02-Uranium-mining-in%20Niger_web.pdf (erişim tarihi: 13.12.2016).

“La trajectoire djihadiste du Mujao du nord du Mali au Niger”*Le Monde*, 25.05.2013.
http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/05/23/la-trajectoire-djihadiste-du-mujao-du-nord-mali-auniger_3416576_3212.html (erişim tarihi: 30.11.2016).

“La question malienne”.(2013). *La Documentation Française*
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/d000540-le-sahel-un-enjeu-international/la-question-malienne> (erişim tarihi : 19.07.2016).

“La sécurité au Sahel après la crise du Mali Quels enjeux et défis pour les pays régionaux et internationaux?” *Séminaire international* organisé le 28 mars 2014 à Rabat N° 04/2014
http://www.kas.de/wf/doc/kas_39873-1522-1-30.pdf?141208173001 (erişim tarihi: 18.10.2015).

Laurent. D,”Les 18 principaux groupes islamistes armés dans le monde, *Le Monde*”,
<http://www.la-croix.com/Actualite/Monde/Les-18-principaux-groupes-islamistes-armes-dans-le-monde-2014-09-23-1210674> (erişim tarihi: 11.07.2016).

Le Du. H., “Printemps arabe et nouvelle criminalité Evaluation et perspective de la menace de groupes radicaux et de la criminalité post Printemps arabe”,
https://www.drmcc.org/IMG/pdf/LeDuMemoire_DRMCC26112012.pdf, (erişim tarihi: 10.10.2016).

“Les différentes ethnies au Niger” <http://www.pierreschmitt.com/etaujourd'hui/etaujourd'hui2.htm>
 (erişim tarihi: 30.06.2016).

l’operation Serval devenue opération Barkhane au Sahel,*Bruxelles2Pro*,No:37,19 juin 2016.
<https://club.bruxelles2.eu/2016/06/loperation-serval-devenue-operation-barkhane-au-sahel/> (erişim tarihi: 31.08.2016).

Lounnas, D. (2012).“Al-Qaïda au Maghreb islamique et la crise malienne”.
<http://archives.cerium.ca/IMG/pdf/Al-Qaida.pdf> (erişim tarihi: 01.12.2016).

- Martinez,L.(2013). “Libye : une transition à l’épreuve du legs de la Jamahiriyya”*Les Etudes du CERI* - n° 195. <http://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr.ceri/files/Etude%20195.pdf> (erişim tarihi: 13.12.2016).
- Matthieu, D. “Classement PIB des les plus pauvre au monde” ; *JDN*) <http://www.journaldunet.com/economie/magazine/1164746-pays-pauvres/1164798-niger> (erişim tarihi: 11.11.2016).
- Mauvaise passe financière pour l’Union africaine ? *Jeune Afrique*, 28.03.2011, <http://www.jeuneafrique.com/181728/archives-thematique/mauvaise-passe-financi-re-pour-l-union-africaine/> (erişim tarihi: 27.05.2016).
- Military - Niger , <http://mecometer.com/whats/niger/military/> (erişim tarihi: 30.12.16).
- Ministere de la Défense de la France,(2016) “Opération Barkhane”,*Dossier De Presse*; <http://www.defense.gouv.fr/operations/sahel/dossier-de-presentation-de-l-operation-barkhane/operation-barkhane> (erişim tarihi: 27.12.2016).
- Mazis, I. T. (2013). “L’Analyse geopolitique systemique : Propositions terminologiques et définitions métatheoriques selon l’exigence métatheorique lakatienne”, *Géographies, Géopolitiques et Géostratégies Régionales*, 1(1), 21-32. http://www.rsijournal.eu/Foreign/French/GGGR_Dec_2013.pdf (erişim tarihi: 13.10.2016)
- Mboup, M. D. (2013). “The Salafist Road to Sahelistan and Military-Centric International Response “. *Army war college carlisle barracks pa.* (erişim tarihi: 14.12.2016).
- Mehdi Medkdour, M. (2011). “Al Qaïda au Maghreb islamique”.*Groupe de recherche et d’Information sur la paix et la sécurité(Grip)*,25 Aout 2011. http://archive.grip.org/fr/siteweb/images/NOTES_ANALYSE/2011/NA_2011-08-25_FR_M-MEKDOUR.pdf (erişim tarihi: 14.07.2016).
- Meriboute, Z. (2013). “ « Printemps arabe » : le poids des Frères musulmans–leur vision de l’Etat et de la finance islamiques”. *International Development Policy Revue internationale de politique de développement*, (4.1), 155-172. (erişim tarihi: 25.12.2016).
- Nations unies Haut-Commissariat pour les réfugiés Mai 2016“Operation Sahel Réfugiés maliens au Niger”, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:xydogpDbIasJ:https://data.unh>

cr.org/SahelSituation/download.php%3Fid%3D2007+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr

(erişim tarihi: 30.11.2016).

Nations Unies, (2012). “Lutte contre le terrorisme dans la région du Sahel : cadre juridique, techniques d’enquête et coopération policière”, New York.

[https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Lutte contre le terrorisme dans la region du Sahel 2012/Lutte contre le terrorisme Sahel.pdf](https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Lutte_contre_le_terrorisme_dans_la_region_du_Sahel_2012/Lutte_contre_le_terrorisme_Sahel.pdf) (erişim tarihi: 18.10.2015).

Niger - Statisticals Economy, <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-economy-niger.php> (erişim tarihi: 03.01.2017).

Niger - Statisticals Health, <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-health-niger.php> (erişim tarihi: 03.01.2017).

Niger - Statisticals Population, <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-population-niger.php> (erişim tarihi: 03.01.2017).

Niger - Statisticals Security, <http://en.actualitix.com/country/ner/statistics-security-niger.php> (erişim tarihi: 03.01.2017).

“Nijer Tanıtımı” <http://acaum.ankara.edu.tr/files/2014/10/NIJER.pdf> (erişim tarihi: 02.09.2016)

“Nigeria”, (2016), Central Intelligence Agency, The world Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html> (erişim tarihi: 20.12.2016).

Nivedita. R, (2016). “The Rise of Islamic Terrorism in Mali”, *Indian Council of World Affairs*. <http://www.icwa.in/pdfs/IB/2014/RiseofIslamicTerrorisminMaliIB06012015.pdf> (erişim tarihi: 02.12.2016).

Oumarou.M. “Bilma, les repercussions de la crise Libyenne.” *le sahel*. <http://www.lesahel.org/index.php/etranger/item/2053-bilma-les-repercussions-de-la-crise-libyenne> (erişim tarihi: 14.12.2016).

Ousmane. M. (2009). “Seconde Communication Nationale du Niger sur les Changements Climatiques” Cabinet Du Premier Ministre. <http://unfccc.int/resource/docs/natc/nernc2f.pdf> ,(erişim tarihi: 27.10.2016).

Öztürkler, H. (2012). "Tunus Ekonomisinin Genel Özellikleri." *Ortadoğu Stratejik Arastirmalar Merkezi (ORSAM)*, Ortadoğu Analiz 4.37 (2012): 52-59. <http://www.orsam.org.tr/files/OA/37/4harun.pdf> (erişim tarihi: 13.09.2016).

- Öztürkler, H. (2014). “Arap Baharı’nın Ekonomik Analizi”, *Akademik Ortadoğu Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu16makale/harun_ozturkler.pdf (erişim tarihi: 14.06.2016).
- Pérouse de Montclos, M. A. (2012). “Boko Haram et le terrorisme islamiste au Nigeria : insurrection religieuse, contestation politique ou protestation sociale ? (Boko Haram, Terrorism, and Islamism in Nigeria: A Religious Uprising, a Political Contest, or a Social Protest?). Boko Haram, Terrorism, and Islamism in Nigeria: A Religious Uprising, a Political Contest, or a Social Protest”. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=486087118000022090079127026006127006010038046019053051070107092072088094093085106091010060123126027013012100089112108107113096020016031083065126088069080089077124110095010063118091024085073018073007064114020028020097065081099122000126068095031119105004&EXT=pdf> (erişim tarihi: 14.05.2016) .
- “Proces verbal d’adoption du cadre d’association pays entre le Niger et l’Espagne” Cadre d’association pays Niger-Espagne, http://www.cooperacionespanola.es/sites/default/files/map_niger_2014_2016_cooperacion_espanola_francais.pdf (erişim tarihi: 10.09.2016)
- “Profil humanitaire Régional Niger–Agadez” OCHA (Bureau des nations unies pour la coordination des affaires humanitaires), Septembre 2013, [https://docs.unocha.org/sites/dms/Niger/Agadez%20 Profil humanitaire Septembre 2013.pdf](https://docs.unocha.org/sites/dms/Niger/Agadez%20Profil%20humanitaire%20Septembre%2013.pdf) (erişim tarihi: 27.10.2016).
- “Présentation du Nigeria”, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossierspays/nigeria/presentation-du-nigeria/> (erişim tarihi: 11.11.2016).
- Rasmus K. L ve Mamosso, C. A. (2013). “Environmental governance of uranium mining in Niger a blind spot for development cooperation?”, https://www.files.ethz.ch/isn/162387/WP2013-02-Uranium-mining-in%20Niger_web.pdf (erişim tarihi: 11.11.2016).
- Religions and Ethnicity – Niger. <http://mecometer.com/whats/niger/religions-and-ethnicity/> (erişim tarihi: 30.12.16).
- Roussellier, J. (2011). “Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa’ida’s Franchise or Freelance?”. *Middle East Institute*,

<https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/Roussellier.pdf> (erişim tarihi: 13.04.2016).

Revue mensuelle de l'Armée nationale populaire ; éditée par l'Établissement des publications militaires, N°597 *L'édito d'El Djeich* ;http://www.mdn.dz/site_principal/sommaire/revue/images/EldjeichAvril2013Fr.pdf (erişim tarihi: 25.05.2016).

“Sahel'deki açlıkla mücadele için 2 milyar dolar gerekli”
<http://www.soldefter.com/2015/02/13/saheldeki-acikla-mucadele-icin-2-milyar-dolar-gerekli/> (erişim tarihi : 30.04.2016).

Salah. A, Silke. G, Florian. H ,Vanessa. H ve Rouven. S, (2011). “La révolution en Libye: causes et objectifs, 1ère ES” <https://falbert.files.wordpress.com/2011/06/la-rc3a9volution-en-libye-causes-et-objectifs.pdf> (erişim tarihi: 08.08.2016).

Secreatariat Permanent, (2015). “Acoord sur l'organisation et le fonctionnement de la Plateforme de coopération en matiere de Sécurité” *G5 Sahel*, Décembre 2015, http://www.g5sahel.org/images/Docs/Texte_PCMS.pdf (erişim tarihi:16.12.2016).

“Sécurité au Sahel : comprendre le « puzzle algérien »” <http://terangaweb.com/securite-au-sahel-comprendre-le-puzzle-algerien/> (erişim tarihi: 18.10.2015).

Seniora. J. (2011).“Transferts d'armes légères françaises aux rebelles libyens : Quelles conséquences en termes de prolifération des armes ?”. *Note d'Analyse du GRIP* , http://www.grip.org/sites/grip.org/files/BREVES/2011/NC_2011-07-04_FR_J-SENIORA.pdf (erişim tarihi: 30.10.2016).

“Service européen pour l'action extérieure Stratégie pour la sécurité et le développement au Sahel” http://www.eeas.europa.eu/delegations/mali/documents/strategie_sahelue_fr.pdf (erişim tarihi: 21.10.2015).

Sodipo, M. O. “Atténuer le radicalisme dans le nord du Nigeria”,*Bulletin de la sécurité Africaine*. NO26 / Août 2013. <http://africacenter.org/wp-content/uploads/2016/06/ASB26FR-Att%C3%A9nuer-le-radicalisme-dans-le-nord-du-Nigeria.pdf> (erişim tarihi: 09.07.2016).

Tertrais, B. (2014). “Uranium from Niger: A key resource of diminishing importance for France”, https://www.files.ethz.ch/isn/180947/PB2014_Niger-France-uranium_CVE_Bruno-Tertrais_web.pdf (erişim tarihi: 13.11.2016).

- Thiollet, H. (2013). Migrations, exils et printemps arabes. *Therme : Iran : vers un nouveau*. (erişim tarihi: 17.10.2016).
- “The Azawad National Liberation Movement (MNLA), Political platform” septembre 2012, http://www.tamazgha.fr/IMG/pdf/MNLA_Platform_english.pdf (erişim tarihi: 22.11.2016).
- Themnér. L., Wallensteen. P. (2013). *Armed Conflicts, 1946–2012*, Sage. https://www.researchgate.net/profile/Peter_Wallensteen/publication/258155493_Armed_Conflicts_1946-2012/links/00b7d53c597e87e120000000.pdf (erişim tarihi: 26.09.2016).
- Tran. N. L, (2012). “Boko Haram”. Note d’Analyse la Grip 04 Octobre 2012 http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2012/na_2012-10-04_fr_l-tran-ngoc.pdf (erişim tarihi: 17.03.2015).
- Trevithick. J, (2015). “American Commandos Use Niger for Training and More”, <http://isnblog.ethz.ch/security/morocco-counterterrorism-strategy-implications-for-western-sahara> (erişim tarihi: 11.10.2016).
- United Nations Office on Drugs and Crime (2016). “An international drug trafficking network dismantled in Mali” http://www.unodc.org/westandcentralafrica/en/2016-10_mali-drug-trafficking-network-dismantled.html (erişim tarihi: 10.10.2016).
- Usul, A. R. (2012). “Arap halk hareketleri, bölgede demokratikleşme imkanları, Libya ve Türkiye’nin tutumu”. http://www.gpotcenter.org/dosyalar/resul_presentation_11apr2011.pdf (erişim tarihi : 27.03.2016).
- Uthman, I. O. (2009). *Feminist insiders-outsiders: Muslim women in Nigeria and the contemporary feminist movement*. Cambridge Scholars Publishing (erişim tarihi: 18.11.2016).
- Valentin, S. (2013). “Le discours de Nasser à Alexandrie le 26 juillet 1956.” *Publications Docs-en-stock. com*. <https://www.docs-en-stock.com/histoire-et-geographie/discours-nasser-alexandrie-26-juillet-1956-405518.html> (erişim tarihi: 16.06.2016).
- Vermentot, J. D., Iknane, A. A., Keita, N., Amara, M., Adamou, M.M. S., N’Diaye, I., ve Keita, A. (2012). “Quelles constructions politiques au MALI face aux crises dans le SAHEL ?”. http://dev.gabrielperi.fr/IMG/pdf/quelles_constructions_politiques_au_mali_face_aux

[crises dans le sahel - communications au colloque - 19 juin 2012.pdf](#) (erişim tarihi: 14.05.2016).

Vignane-Gonzalez. L. (2016). “Monitoring de la stabilité régionale dans le Bassin sahélien et en Afrique de l’Ouest”, Note d’Analyse la Grip Octobre à décembre 2015, http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2016/na_2016-01-22_fr_l-vignane_gonzalez.pdf (erişim tarihi: 20.10.16).

Walker, A. “What is Boko Haram?”. *US Institute of Peace*, (2012). <http://www-dev.usip.org/sites/default/files/SR308.pdf> (erişim tarihi: 17.03.2016).

Zoubir, Y. H. (2008). Contestation islamiste et lutte antiterroriste en Libye (1990-2007). *L’Année du Maghreb*, (IV), 267-277.) <https://anneemaghreb.revues.org/452> (erişim tarihi: 20.06.2016).

Zwitter, A. “Le Printemps arabe”. *ASPJ Afrique & Francophonie- 2etrimestre 2014* http://www.au.af.mil/au/afri/aspj/apjinternational/aspj_f/digital/pdf/articles/2014_2/Zwitter_f.pdf (erişim tarihi: 27.08.2016).

Raporlar

Banque africaine de développement, Organisation de coopération et de développement économiques, Programme des Nations Unies pour le développement (2016). “Perspectives économiques en Afrique 2012”, 15 édition. <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Niger%20Note%20de%20pays%20PDF.pdf> (erişim tarihi: 02.12.2016).

Banque africaine de développement, Organisation de coopération et de développement économiques, Programme des Nations Unies pour le développement (2016). “Perspectives économiques en Afrique 2016”, 15 édition, http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Perspectives_economiques_en_Afrique_2016_Ebook.pdf (erişim tarihi: 02.12.2016).

Chevenement, J. P., Gérard. L., Berthou, J. Gournac, A., Guerriau, J. ve Mazuir. R. Rapport D’Information fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées de la France,(1) par le groupe de travail «Sahel », (13.07.2013), No:720 <http://www.senat.fr/rap/r12-720/r12-7201.pdf> (erişim tarihi: 25.12.2016).

- Commission Européenne, "Aide Humanitaire et protection civile"
http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/nigeria_fr.pdf (erişim tarihi: 14.10.2016).
- European Union-External Action, (2016). "Common Security and Defence Policy Mission civile EUCAP sahel Niger", Avril 2016, http://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eucap-sahel-niger/pdf/factsheet_eucap_sahel_niger_fr.pdf (erişim tarihi: 13.12.2016).
- Fonds Monétaire International, "Communiqué de presse : Le Conseil d'administration du FMI approuve un accord élargi avec la Tunisie au titre du mécanisme élargi de crédit portant sur 2,9 milliards de dollars" Communiqué de presse n° 16/238. <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr16238> (erişim tarihi: 07.01.2016).
- Fonds Monétaire International, "Communiqué de presse:Le Conseil d'administration achève les consultations de 2015 au titre de l'article IV avec la Tunisie" Communiqué de presse n°15/471 octobre 2015 <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr15471> (erişim tarihi: 08.01.2016).
- Groupe de la Banque Africaine de Developpement ,Niger document combine de stratégie pays 2013-2017. (2013). [https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/Niger - Document combin%C3%A9 de strat%C3%A9gie pays 2013-2017 et de revue du portefeuille.pdf](https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/Niger_-_Document_combin%C3%A9_de_strat%C3%A9gie_pays_2013-2017_et_de_revue_du_portefeuille.pdf) (erişim tarihi: 22.12.2016).
- Lagarde. C, (2015). "Tunisie- L'union d'un peuple, l'accomplissement d'une destinée, Allocution de Christine Lagarde, Directrice générale, Fonds monétaire international, Banque centrale de Tunisie" *Fonds Monétaire International*, <http://www.imf.org/fr/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp090915> (erişim tarihi: 08.01.2017).
- "L'OTAN et la Libye ", *OTAN* .http://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_71652.html (erişim tarihi: 13.10.2016) .
- "Niger : un autre maillon faible dans le Sahel ?" *Rapport Afrique* N°208 | 19 Eylül 2013 <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/niger-another-weak-link-in-the-sahel-french.pdf>, (erişim tarihi: 03.07.2016).

- “Nigeria : Les Crimes de Masse de Boko Haram”Worldwide Movement for Human Rights, 2Ekim 2014, <https://www.fidh.org/IMG/pdf/nigeriabokoharam656fweb-2.pdf> (erişim tarihi: 14.08.2016).
- Ministere des Finances, Direction Générale du Budget. (2016) “Le budget citoyen du Niger : 1ere rectification de la loi de finances pour l’année budgétaire 2016)”http://www.stat-niger.org/statistique/file/MF/Budget_Citoyen_LFR_%202016.pdf (erişim tarihi: 17.11.2016).
- Ministere de l’économie et des Finances Institut de la statistique Etablissement Public à Caractère Administratif Direction des Statistiques et des Etudes Economiques (2015) “Rapport économique et financier 2015”http://www.stat-niger.org/statistique/file/compte/Rapport_Economique_13_12_15.pdf (erişim tarihi: 17.11.2016).
- Plagnon. H ve Loncle. F. (2012). “La situation sécuritaire dans les pays de la zone sahélienne”*La commission des Affaires Etrangères de la France*, No:4431.<http://www.assemblee-nationale.fr/13/pdf/rap-info/i4431.pdf> (erişim tarihi: 14.10.2016).
- Président Myard. J ve Rapporteur Glavany. J Députés. (2013)“Rapport d’Information déposé par la Commission des Affaires Etrangère en conclusion des travaux d’une mission d’information constituée le 14 novembre 2012 ; sur les Révolutions arabes” <http://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rap-info/i1566.pdf> (erişim tarihi: 14.11.2016).
- “Rapport du Secrétaire général sur la situation au Mali”,*Nations Unies*,S/2015/1030,http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=S/2015/1030 (erişim tarihi: 20.10.2016).
- “Rapport du Secrétaire général sur la situation au Mali”, *Nations Unies*,S/2012/894,(erişim tarihi: 15.08.2016) http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=S/2012/894
- “Rapport du Secrétaire général sur les enfants et le conflit armé au Mali” , *Nation Unies*. S/2014/267 <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1428642.pdf> (erişim tarihi: 14.12.2016) .
- “Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Mali”,14 Nisan 2014, http://watchlist.org/wordpress/wp-content/uploads/Mali-Adopted-Conclusion_S2014_267.pdf (erişim tarihi : 12.07.2016).

Sourisseau, J. P., Soumare, M., Bellieres. J. P, Guengant, J. P., Bourgeois, R., Coulibaly. B ve Traore, S.“ Diagnostic Territorial de la région de Ségou au Mali”<http://www.afd.fr/webdav/site/afd/shared/PRESSE/Evenements/Rapport%20diagnostic%20prospective%20Segou%20final.pdf> (erişim tarihi: 25.12.2016).

Unicef 2015-Niger, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/NIGERHNO_2015_FINAL.pdf (erişim tarihi: 14.01.2016).

Unicef 2016 – Niger, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/HAC_2016_Niger.pdf (erişim tarihi: 14.01.2016).

Wabern, B. (2016). “Situation sécuritaire (état au 14.03.2016)” *Office fédéral des migrations ODM*,<https://www.sem.admin.ch/dam/data/sem/internationales/herkunftslander/afrika/mli/MLI-sicherheitslage-2016-f.pdf> (erişim tarihi: 30.10.2016).

Gazeteler

Alain Faverie Rebelles touaregs: orphelins de Kadhafi,*Jeune Afrique*,05.10.2011 ; <http://www.jeuneafrique.com/189984/politique/rebelles-touaregs-orphelins-de-kadhafi/>(erişim tarihi: 31.08.2016)

“Algérie : où sont passés les otages de Gao ?”, *Jeune Afrique*, Farid Alilat, 30.04.2013, <http://www.jeuneafrique.com/137582/politique/alg-rie-o-sont-pass-s-les-otages-de-gao/> (erişim tarihi: 25.10.2016).

Analyse sur la Libye de 1990 à 2007, “Contestation İslamiste et Lutte Antiterroriste (1)”; *Liberte*; le Lundi 15 Decembre 2008.<https://www.dzairnews.com/articles/liberte-analyse-sur-la-libye-de-1990-a-2007-contestation-islamiste-et-lutte-antiterroriste-1> (erişim tarihi: 11.08.2016).

“«Ansar Dine est le véritable maître du Nord-Mali» (1/3)”*slateAfrique*,28.06.2012, <http://www.slateafrique.com/90045/au-nord-mali-quat-re-forces-se-partagent-territoire-et-pouvoir-mnla-ansar-dine-mujao-aqmi>(erişim tarihi: 14.12.2016).

“Au Niger, les emplois éloignent les armes et les jihadistes”; *Libeafrica4*,Jean-Pierre Bat,17 avril 2016.<http://www.tamoudre.org/opinions/la-question-touaregue-au-niger/> (erişim tarihi: 25.11.2016).

- Bastié, U. “Massacre sans précédent de Boko Haram au Nigeria”; *LeFigaro*, 12 Ocak 2015, [http://www.lefigaro.fr/international/2015/01/12/01003-20150112ARTFIG00109-
pendant-ce-temps-la-boko-haram-massacre-au-nigeria.php](http://www.lefigaro.fr/international/2015/01/12/01003-20150112ARTFIG00109-
pendant-ce-temps-la-boko-haram-massacre-au-nigeria.php) . (erişim tarihi: 30.06.2016).
- Jean-Pierre, B. “Au Niger, les emplois éloignent les armes et les jihadistes”; *Libeafrica4*, 17 avril 2016. <http://www.tamoudre.org/opinions/la-question-touaregue-au-niger/> (erişim tarihi: 25.11.2016).
- Philippe, G., La France a parachuté des armes aux rebelles libyens, *Le Figaro.fr* ;28.06.2011 [http://www.lefigaro.fr/international/2011/06/28/01003-20110628ARTFIG00704-la-
france-a-parachute-des-armes-aux-rebelles-libyens.php](http://www.lefigaro.fr/international/2011/06/28/01003-20110628ARTFIG00704-la-
france-a-parachute-des-armes-aux-rebelles-libyens.php) (erişim tarihi: 30.10.2016).
- Lugan, B. “Les printemps arabes en Tunisie et en Egypte : un bilan cinq ans plus tard”, *RT en Français*. [https://francais.rt.com/opinions/15932-printemps-arabes-tunisie-egypte-bilan-
cinq-ans-plus-tard](https://francais.rt.com/opinions/15932-printemps-arabes-tunisie-egypte-bilan-
cinq-ans-plus-tard) (erişim tarihi: 18.02.2016).
- Mohamed, D. D. “Conseil des chefs d’état-major des pays du CEMOC: une riposte commune au terrorisme”, *aBamako.com*, 07 Mayıs 2016. <http://news.abamako.com/h/129124.html> (erişim tarihi: 11.11.2016).
- Le Niger, dernier refuge du clan Kadhafi ? *Europe1.fr*, 12. Septembre 2011. [http://www.europe1.fr/international/le-niger-dernier-refuge-du-clan-kadhafi-
712815](http://www.europe1.fr/international/le-niger-dernier-refuge-du-clan-kadhafi-
712815) (erişim tarihi: 30.11.2016).
- “Les printemps arabes en Tunisie et en Egypte : un bilan cinq ans plus tard”, *RT en Français*, [https://francais.rt.com/opinions/15932-printemps-
arabes-tunisie-egypte-bilan-cinq-
ans-plus-tard](https://francais.rt.com/opinions/15932-printemps-
arabes-tunisie-egypte-bilan-cinq-
ans-plus-tard) (erişim tarihi: 18.02.2016).
- “Lutte contre Boko Haram : des efforts renforcés mais une coordination nécessaire” *Afrique 360*. [http://afrique360.com/2016/04/30/lutte-contre-boko-haram-des-efforts-renforces-mais-
une-coordination-necessaire_269397.html](http://afrique360.com/2016/04/30/lutte-contre-boko-haram-des-efforts-renforces-mais-
une-coordination-necessaire_269397.html) (erişim tarihi: 25.09.2016).
- “Niger : la FMM a lancé une vaste offensive contre Boko Haram sur les rives du lac Tchad”, *Jeune Afrique*, 28.07.2016. [http://www.jeuneafrique.com/345175/politique/niger-fmm-
a-lance-vaste-offensive-contre-boko-haram-rives-lac-tchad/](http://www.jeuneafrique.com/345175/politique/niger-fmm-
a-lance-vaste-offensive-contre-boko-haram-rives-lac-tchad/) (erişim tarihi: 28.10.2016).
- “Niger: l’attaque dans la prison de Niamey a été menée par des islamistes de Boko Haram”; *RFI*, 02 Haziran 2013, [http://www.rfi.fr/afrique/20130601-niger-prison-niamey-attaquee-
groupe-arme-boko-haram](http://www.rfi.fr/afrique/20130601-niger-prison-niamey-attaquee-
groupe-arme-boko-haram) (erişim tarihi: 16.09.2016).

- “Niger: les derniers éléments sur le déroulement de l’attaque à Agadez”; *RFI*; 28Mayıs 2013, <http://www.rfi.fr/afrique/20130528-niger-mahamadou-issoufou-fait-expliquer-le-deroulement-attaque-agadez> (erişim tarihi: 12.11.2016).
- “Niger: une attaque contre la prison de Koutoukalé repoussée”; *Jeune Afrique*, 17 Ekim 2016. <http://www.jeuneafrique.com/365932/politique/niger-attaque-contre-prison-de-koutoukale-repousee/> (erişim tarihi: 12.11.2016).
- “Nigeria : Boko Haram, c’est qui ? C’est quoi ?”, Tv5monde, 22.02.2014. <http://information.tv5monde.com/afrique/nigeria-boko-haram-c-est-qui-c-est-quoi-4931> (erişim tarihi: 31.12.2016).
- “Nigeria's Boko Haram: Baga destruction 'shown in images'” *BBC*, 15.01.2015. <http://www.bbc.com/news/world-africa-30826582> (erişim tarihi: 02.01.2016).
- Pascal, G. “Deux ans d’opération Barkhane au Mali : quel bilan ?” *France24*. 10.03.2016. <http://www.france24.com/fr/20160801-deux-ans-operation-barkhane-mali-bilan-mitige-sahel-jihadistes-touareg-armee-francaise> (erişim tarihi: 20.08.2016).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Salamatou ZAKARI WINDI

Doğum Yeri ve Tarihi : Niamey/NİJER, 31.08.1987

Eğitim durumu

Mezun Olduğu Lise : Lycée Issa Korombé, Niamey/NİJER, 2008

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya/TÜRKİYE, 2014

Yüksek Lisans

Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası
İlişkiler Ana Bilim Dalı, Antalya/TÜRKİYE, 2017

Tez Konusu : Arap Baharı Sürecinin Nijer Üzerindeki Etkileri

Yabancı Diller : Fransızca, İngilizce.

E-Posta : zaswin2010@gmail.com